

ШЛЯХОМ НЕЗАЛЕЖНОСТІ

ОРГАН ГОЛОВНОЇ УПРАВИ
УКРАЇНСЬКОГО ЦЕНТРАЛЬНОГО
КОМІТЕТУ в ПОЛЬЩІ.

Ч. I.

ВАРШАВА
1929.

З М І С Т.

Передовиця	1
М. Ковальський. Боротьба большевиків з опозицією, як вияв розкладу комуністичної партії	3
Євген Маланюк. Головні явища сучасного українського життя. (За творами кращого письменства останнього періоду)	15
І. Л.—Кулак наступає	31
І. Л.—Після 2-го делегатського з'їзду української політичної еміграції в Польщі	33
В. М.—Зіздові настрої і опозиція	36
Протокол 2-го делегатського з'їзду української політичної еміграції в Польщі	42
Статут Товариства „Український Центральний Комітет у Польщі“	60
Статут Громадського Суду української політичної еміграції в Польщі	75
Перші збори ради У. Ц. К. у Варшаві	78
Протокол зборів ради товариства „Український Центральний Комітет у Польщі“	80
Регулямін ради т-ва „Український Центральний Комітет у Польщі“	84
Один із гостей. — 50-літній ювілей Андрія Лвицького	88
Хроніка.—З осередків української еміграції в Польщі.	95
М. С. — Юлія Шовгенова	102
В книжковій справі	103
Повідомлення і об'їзник Головної Управи У.Ц.К-ту	105

Варшава, 15 квітня 1929 року.

Два тижні тому відбулася у Варшаві перша сесія Ради товариства „Український Центральний Комітет“.

На цій сесії Рада уконституовалася, обравши президію, та заслухала справоздання з діяльності Головної Управи У. Ц. К-ту за три місяці біжучого року, апробувала плян діяльності і бюджет Головної Управи та ухвалила ряд побажань що до її майбутньої діяльності.

Рада Українського Центрального Комітету, що складається з 20-ти обраних 2-им Делегатським Зїздом видатніших представників української політичної еміграції в Польщі, уявляє з себе авторитетний, поважний громадський орган, що яскраво позначилося в річевости та солідности дебатів і виявленій ідейности.

Рада своїм авторитетом та громадським контролем буде надавати Головній Управі У. Ц. К. більше авторитетности в очах української еміграції, що сприятиме її більшому організаційному об'єднанню.

В створенні та обранні Ради Українського Центрального Комітету полягає значіння 2-го Делегатського Зїзду української політичної еміграції в Польщі.

Тим більш, що разом з Головною Управою У. Ц. К-ту Рада може, при першій потребі, створити поважну репрезентацію української політичної еміграції на загально еміграційному зїзді представників української політичної еміграції з ріжних країн світу.

І ця репрезентація, можна сказати з певністю, непохитно стоятиме на ґрунті освяченої в боротьбі за визволення батьківщини державної традиції Української Народньої Республіки та на ґрунті підтримки законного українського Уряду на еміграції, що, ні на хвилину, разом з нашою

Армією, не перериваючи боротьби, преемственно виніс цю градицю на чужину і непохитно доніс її до нинішнього дня.

З огляду на більшу актуальність української справи га явне наближення упадку російської окупаційної совітської влади на Україні почали творитися на еміграції нові українські, наче-б то державні, репрезентації, як-то на чолі з Микитою Шаповалом чи Макаренком. Ці репрезентації позбавлені всякої державної преемственности та складаються з людей, що давно вже залишили свої державні обов'язки та відійшли від справи.

Тепер же, створивши фіктивні державні репрезентації, вони провадять шкідливу роботу розбиття сил української еміграції.

В цей момент пролунав могутній голос 2-го Делегатського З'їзду української політичної еміграції в Польщі і в яскравій резолюції рішуче висловився за державну традицію Української Народньої Республіки.

В цій одноголосно ухваленій резолюції З'їзд підтвердив головні моменти нашої державної традиції та осудив всякі спроби невідповідальних груп української еміграції порозумітися з еміграцією російською, з огляду на непримиренно вороже відношення останньої до державної незалежності України.

А через три місяці Рада Українського Центрального Комітету в своїому привітанні, надісланому Панові Заступникові Голови Директорії Головному Отаманові Андрію Лвицькому з приводу 50-их роковин його народження, стверджує „незмінність тих своїх ідейних засад, з якими вийшли ми з рідної землі, засад боротьби аж до побідного кінця за вільну незалежну Українську Народню Республіку“.

Така маніфестація перед світом авторитетною організацією української політичної еміграції в Польщі нашої ідеології в супереч нападам ворогів, має не мале значіння.

Але праця 2-го Делегатського З'їзду має ще інше значіння. Ухвалений ним. проект статуту поклав нові підвалини організації української політичної еміграції в Польщі, підвалини, що приведуть до більшої консолідації та зміцнення цієї організації, які являються так необхідними напередодні недалекого вже вирішення питання Сходу Європи, зокрема України.

Справді, поклавши в основу організації еміграції об'єднання її в товариство та сполучення окремих українських політичних емігрантів з Товариством не тільки через забезпечення їм права на опіку з боку товариства, але й через накладення на них обов'язків відносно останнього, 2-ий Делегатський З'їзд став вихідним моментом розвитку міцної організації української політичної еміграції в Польщі.

Обравши Громадський Суд та затвердивши його статут, 2-ий Делегатський З'їзд спричиниться до морального оздоровлення української еміграції та до розвитку серед неї громадської дисципліни.

Далі, обравши новий склад Головної Управи Українського Центрального Комітету в більшій кількості її членів, З'їзд уможливив більш інтенсивну її працю.

А ввівши примусову членську складку для дійсних членів товариства; спричиниться в майбутньому, в міру розвитку організації товариства, до збільшення його коштів, що уможливить частіше відвідування українських еміграційних колоній членами Головної Управи У. Ц. К-ту, а тим самим створить тісний контакт центру з його місцевими органами.

Отже, 2-ий Делегатський З'їзд дійсно став переломним моментом у житті української політичної еміграції в Польщі. Він викликав значне зацікавлення серед української еміграції справою самоорганізації та збудив її активність в цьому напрямі, що вже тепер позначилося в цілому ряді еміграційних осередків.

Боротьба большевиків з опозицією, як вияв розкладу комуністичної партії.

В кінці 1927 року закінчилася боротьба комуністичної партії з лівою опозицією, закінчилася повною поразкою опозиції.

Такий вислід двохрічної боротьби лівої опозиції на чолі з Троцьким з більшістю комуністичної партії являється натуральним.

Справді, переведення в життя утопічного програму військового комунізму, а саме спроба встановлення соціалістичного ладу в країнах, економічно, соціально й культурно відсталих, викликала руїну всього народнього господарства та голод.

Почало зростати незадоволення народніх мас, почали виникати розрухи, повстання.

Під впливом цього всього Ленін став вводити в життя нову економічну політику, т. зв. „неп“, що до певної міри дала можливість розвитку приватної ініціативи та приватного господарства.

Але, встановлюючи „неп“, Ленін вважав його за переходову стадію від військового комунізму до соціалістичного господарства. Між тим, як і треба було чекати, життя показало, що народне господарство, завдяки „непу“, почало розвиватися в напрямі капіталізму, викликаючи господарче зміцнення та активність власницьких елементів села та міста.

Проти цих результатів нової економічної політики виступила ліва опозиція на чолі з Троцьким.

То був виступ примітивного робітничого утопізму проти тактики непереривного відступлення та лавірування, до якої примушена була пануюча партія дійсним ходом розвитку революції, і яка тільки й дала їй можливість, хоч би коштом власної ідеології, схоронити свою фактичну владу.

Ліва опозиція вимагала повороту до вже залишених більшовиками утопічних гасел військового комунізму, спроби здійснення яких у відсталих економічно країнах б. Росії вже раз викликали руїну народнього господарства, голод, тяжкі страждання та смерть багатьох мільонів трудящих. Мало того, утопічна політика військового комунізму, глибоко суперечна інтересам широких народніх мас, могла бути переведена в життя лише насильством, за допомогою жорстокого терору. Цей терор зробив добу військового комунізму просто ненависною для всіх клас населення. Тому не диво, що сталінському центрові в союзі з правим крилом Рикова-Калініна вдалося без великих зусиль перемогти та розбити ліву опозицію, що не знайшла для себе належного попертя навіть в робітничій частині комуністичної партії та в червоній армії, серед якої Троцький, як творець її та вождь, мав колись популярність.

Перемігши та розбивши ліву опозицію, Сталін почав переводити в життя значну частину її програму. В цьому позначилася стара ленінська традиція справлятися з противниками в середині робітничої кляси шляхом сполучення методів насильства з методами ідейного ограбування противника.

Але сталінці затрималися на тимчасових заходах розкулачування довше, ніж цього вимагали стратегічні міркування під час боротьби. Це сталося тому, що у Сталіна не було жадного позитивного програму, який відкривав би нові можливості. Так почалася політика так зв. „антинепу“, що характеризується частинним поворотом пануючої групи комуністичної партії до реакційного військового комунізму.

І останні два роки позначаються перемогою „антинепа“ над панувавшою на протязі пяти років системою „непа“.

Панування нової системи „антинепа“ виявилось, головним чином, в тому, що пануюча комуністична група, не відмінюючи формально „непа“, запровадила інтенсивну індустріалізацію по містах та примусову колективізацію на селі.

Найбільш характерним проявом нової політики „антинепа“ являється система хлібозаготовок, що дуже подібна до давно вже залишеної більшовиками „продразверстки“. Швидко підносяться хлібні ціни на вільному ринкові, і селянин міг би одержувати у вільнім продажі ціну в чотири рази більшу, ніж платить держава.

Але самими ріжними заходами він був примушений здавати свій хліб державі по дуже дешевих цінах, які що раз більше суперечать загальному станові хлібного ринку та ринку промислових товарів. Далі, відновляється давно вже забуте вибивання з заможних селян „лишків“ хліба.

Часи військового комунізму нагадує підтримка з боку держави „колхозів“ та „совхозів“, з тою ріжницею, що замість невеликих сум, тепер витрачаються на їх підтримку десятки мільонів рублів, і все це за кошт матеріяльних засобів, відібраних від селянства.

Через ці великі витрати не залишається коштів на кредити для дрібно-селянських господарств, що ставить їх ще в тяжче становище, як за доби військового комунізму.

До цих характерних рис „антинепу“ треба додати ще закриття в 1927—28 році в порядку ліквідації 182.000 при-

ватних торговельних підприємств, а також прояви гніту на інтелігенцію і буржуазію через масові „чистки“ в совітських установах, в яких головну роль відіграє соціальне походження.

Масові звільнення „буржуазних“ елементів, наче б то за саботаж, далеко перевищують те, що бачили ми досі під пануванням большевиків, доходячи в де-яких місцевостях до 25% загальної кількості „ревізованих“ служачих.

Навіть в судовому відомстві йде масове звільнення суддів наче б то за підткання „кулацеству“, тоб то селянству.

Нарешті, перемога Сталіна над Троцьким трапилася в момент, коли вичерпалися економічні можливості „непа“. В таких умовах кожен поступ в одній сфері міг відбуватися лише за кошт відступлення в будь-якій другій.

Тому де-які успіхи в сфері індустріалізації були досягнуті ціною упадку сільського господарства та болісного порушення пропорційности продукції, ціною товарової кризи, кризи хлібозаготовок та голодних черг по містах. А це все викликало загальне незадоволення та обурення населення.

Нічого дивного, що ця політика комуністичної партії викликала незадоволення й посеред самої партії та прискорила з'явлення в середині пануючої партії правої опозиції. З'явлення правої опозиції уявляє з себе історичне явище великого значіння, бо воно може відіграти роль переломового моменту.

З'явлення правої опозиції являється фатальним для диктатури комуністичної партії, бо воно свідчить про так зване термідоріанське переродження тієї партії.

Під час великої французької революції 9 термідора було моментом повалення диктатури дрібнобуржуазно-пролетарського фланга революції на чолі з Робеспером та заміни революційної диктатури одвертим пануванням буржуазії.

Таким чином, одною з основних рис термідоріанського переродження комуністичної партії в країнах б. Росії є те, що це переродження являється буржуазним. Вже „неп“ став початком економічного термідора, відкривши до певної міри шлях до розвитку приватного господарства, до зміцнення власницьких елементів села та міста та до буржуазного переродження комуністичної партії.

А буржуазне переродження пануючої комуністичної

партії неминуче приведе до політичного термидору, тоб-то до повалення комуністичної диктатури та до встановлення буржуазної влади.

І справді, термидорський переворот тим відрізнявся від багатьох інших революційних чи контрреволюційних переворотів, що був доконаний вірними прибічниками якобинського режиму, тоб-то тими самими людьми, що й до того часу брали участь у владі. Дійсно, бувші якобинці стояли при владі в епоху Термидору навіть Директорії. Сам Бонапарт був один час прихильником Робеспера. Значить як перед Термидором, так і після нього в середі пануючих соціальних елементів, що творили суспільну опінію тієї доби, відбувалася серйозна еволюція.

Захопившись спочатку нещадною революцією, вони потроху втомлялися, простигали та пристосовувались до реальних обставин життя.

З другого боку, характерною рисою термидоріанських елементів французької революції було розчарування в революційних утопіях.

Ці риси термидоріанського переродження яскраво виступають в еволюції російської комуністичної партії.

Коли російська комуністична партія захопила владу в державі, вона мала під собою значну соціальну базу, а саме спиралася на значні верстви захопленого революційним ентузіазмом пролетаріату, салдатства та неможливого селянства.

Між тим, дискредитація висунутих на початку більшовиками утопічних гасел, за якими йшли народні маси, під час переведення їх в життя, привела до розчарування в більшовизмі ідейних та активних елементів, що йшли за тими гаслами, та відходу їх, а за ними й народніх низів, від комуністичної партії. Тому ми бачимо вже в 1927-му році зменшення робітничих елементів в шерегах комуністичної партії аж до 35 відсотків та зявлення в партії переважаючої кількості совітських служачих, тобто дрібно-буржуазних елементів.

Громадська опінія пануючої партії має рішачоче значіння для виявлення її соціального складу. Коли громадська опінія більшовизму за часів Леніна складалася під натиском широких робітничих низів, тепер на-

віль партійні робітничі ячейки майже не беруть участі в творенні громадської opinii партії, в якому рішачючу роль відіграють служачі совітських установ. Доказом цього є факт, що майже вся совітська література займається не робітничим життям, а життям совітських служачих. Так яскраво виступає термидоріянське, тоб-то буржуазне переродження комуністичної партії.

Результатом цього процесу термидоріянського переродження російської комуністичної партії являється звявлення на історичній арені правої опозиції.

Але оскільки підчас боротьби сталінців з лівою опозицією, перші були виразниками відносного економічного розуму, більшого реалізму та практицизму, почасти зважаючи на спротив інших суспільних сил, насамперед селянства,— тепер ролі перемінилися.

Нова опозиція в своїх вимогах являється виразницею економічного розуму та пекучих інтересів широких народніх мас, насамперед селянських, що так багато терплять від сталінського „соціалістичного наступу“.

З огляду на це, права опозиція в боротьбі з партійною більшістю може рахувати на співчуття самих ріжних шарів суспільства.

Хоч кулаки, середнє та бідне селянство, „непмани“ та совітські служачі не можуть уважати праву комуністичну опозицію за виразника своїх інтересів, але в боротьбі між сталінською більшістю та правою опозицією вони підтримають опозицію, вибираючи з двох менше лихо.

Заможне селянство, так звані „кулаки“, підтримує праву опозицію проти Сталіна за те, що вона настояла на відміні „надвичайних заходів“, процесів та селянських трусів, а також за те, що, в супереч підтримці партійною більшістю „совхозів“ та „колхозів“, опозиція вимагає розподілу машин серед селян, полекшення оподаткування і т. д.

На боці правої опозиції й співчуття середнього селянства, бо воно, не менше „кулаків“ терпить від „ножиць“, надмірних податків, адміністративної сваволі, від високих цін на промислові товари та від неможливості вільно продавати свій продукт на зовнішній ринок. Низькі ціни на хліб дошкуляють середньому селянству не менше, як багатому. Теж саме можна сказати про бідніше селянство, за

винятком невеликої його частини, що користується з вигод через „колхози“, податкові пільги і т. д.

Їм не дешевше, ніж іншим, дістаються промислові товари, не менш тяжко відбивається на них політика сталінської „індустріялізації“.

Також і нова буржуазія — „непмани“, хоч не рахує правих опозиціонерів за своїх ідеологів і політиків, вітала б зміну економічної політики в напрямі полекшення внутрішньої торгівлі, притягнення капіталів та обмеження монополій зовнішнього торгу, одним словом, в напрямі повороту політики хоч би до основних принципів „непа“.

Що ж до маси совітських служачих, фаховців, інтелігенції, то сама офіційна совітська публіцистика свідчить про симпатії їх до правої опозиції.

Вона каже, що елементи буржуазної ідеології просякають перш за все в кола бюрократії, фаховців, професорів та вчителів. І совітська влада відповідає на це шахтинським процесом і кампанією самокритики, з метою дискредитувати інтелігенцію в очах робітництва та вернути собі його симпатії.

Серед совітських служачих помічається негативне відношення та скептицизм до сталінської політики та симпатії до правої опозиції, на які сталінці відповідають „чисткою“ в совітських установах.

Нарешті, сталінський партійний центр не має підтримки ні в промисловому пролетаріаті, ні навіть в робітничій частині комуністичної партії. Симпатії широких робітничих мас не на боці Сталіна, а на боці правої опозиції. Це яскраво позначається на позиції большевицьких професійних союзів. Хоч останні й являються лише віддмством для представництва інтересів робітництва, але всетаки вони підлягли репресіям за зраду правовірному сталінському комунізмові. Ці симпатії робітництва до правої течії в комунізмі підтверджує позиція вождів професійних союзів Томського, Мельничанського та інших, на конгресі Комінтерна, як сплоченої групи правої течії.

Нарешті, навіть Троцький, найбільший ворог правої течії, підтверджує зріст впливів правої опозиції серед пролетаріату, а саме він пише: „Коли праве крило підпорядкує

собі значну частину пролетарського ядра партії“, тоді, на його думку, стане неминучим створення другої партії.

Отже, як бачимо, права опозиція в протилежність лівій, вербує своїх прибічників не лише з числа членів комуністичної партії, але в далеко більшій мірі з самих різних по-за партійних соціальних шарів. Вона спирається на настроях, поширених в тих соціальних шарах: в заможному, середньому селянстві, сільській бідноті, в колі „непманів“, серед совітських служачих і навіть серед промислового пролетаріату і пролетарської частини комуністичної партії.

Впливи правої опозиції в широких масах населення ще збільшилися після досягнутої нею частинної перемоги. Тут ми маємо на увазі декрет з 9 лютого ц. р. про полекшення оподаткування середняцького селянства. Правда, ці уступки були вирвані почасти завдяки тому, що натиск правої опозиції зійшовся в часі, з одного боку, з загостреною продовольчою кризою, з другого боку, з зростом активності селянства під час виборів до совітів.

Крім того, тепер, під впливом необхідності, сталінці примушені були, в інтересі самозаховання, піти на де-які уступки, що їх раніш безуспішно вимагала права опозиція. Вони встановили для робітників по містах клясовий продовольчий пайок, вселення робітничих родин в помешкання виселяємих нетрудових елементів, нарешті, в спішному порядку запровадили 7-годинний робочий день.

Це піднесло авторитет правої опозиції.

Як ми вже казали, після того, як з'ясувалося, що „неп“ веде від військового комунізму до капіталізму, комуністична партія, не відмінюючи формально „непа“, змінила стратегічний план, запроваджуючи інтенсивну індустріалізацію по містах та примусову колективізацію на селі, тоб-то перейшла до політики, так званого, „антинепу“.

Поскільки політика „антинепу“ послідовно переводиться в життя, згадані уступки, зроблені пануючою комуністичною партією під натиском необхідності, являються лише незначним відхиленням від загального курсу її політики. При допомозі таких паліативів нема змоги полагодити так гостро поставлені зараз економічні та продовольчі питання.

З другого боку занадто велике незадоволення вже виявляється в самих різних шарах населення, особливо на

селі, щоб можна було його надовго спинити пильгами та поблажками.

Як ми вже казали, саме з'явлення в партії большевиків правої опозиції завдячує, з одного боку, термидоріянському переродженню комуністичної партії в наслідок п'ятирічного панування „непу“, з другого ж боку, пояснюється незадоволенням, викликаним введенням комуністичною партією останніми роками, системи „антинепу“, тобто частинним поворотом її до політики військового комунізму.

Термидоріянське переродження пануючої партії підготовляє термидорський переворот.

Одною з особливостей термидорського перевороту являється особливе групування політичних сил. В революціях звичайно „ліві“ елементи скидають „праву“ владу, а в контрреволюціях права влада стлумлює лівий рух.

Під час термидорського перевороту становище було цілком відмінне. Проти пануючої влади монтанярів об'єдналися, з одного боку, правіші, з другого боку, лівіші елементи. Термидорський переворот у Франції був зроблений об'єднаними силами поміркованих та скажених, в програмах котрих не було нічого спільного, крім ненависти до Робеспера, жорсткому терору котрого вдалося об'єднати проти себе всіх. Але ці різні течії були елементами розпаду раніш єдиного якобинства.

Значить, процеси переродження якобинства створили з одного боку, поміркованих, - чисто буржуазних політиків, з другого боку, вони скупчили останні рештки утопізму, останніх могикан революційного підйому. Обидві ці групи виступили проти центральної групи Робеспера і подолали її. Але вже після перевороту почався розклад серед переможців. Помірковані термидоріянці перемогли не лише провідників якобинства, але й своїх лівих спільників.

Ми бачимо, що вищезазначені характерні риси термидоріянського переродження мають місце в російській комуністичній партії.

Дійсно, проти сталінського центру зараз виступає ліва опозиція на чолі з Троцьким і права опозиція. Обидві ці опозиції являються продуктом розпаду раніш єдиної комуністичної партії. Хоч Троцький залишив совітський союз, але ліва опозиція продовжує існувати. Обидві опозиції в

своїх програмах не мають нічого спільного, крім визнання принципу диктатури комуністичної, але зате об'єднує їх спільна ненависть до Сталіна, що раніш розіслав по тюрмах та засланнях і позбавив можливості громадської роботи сотні старих большевиків з лівої опозиції, а тепер ужив жорстких репресій проти правих.

Як одною з основних вимог лівої опозиції стало уступлення Сталіна, так тепер подібні голоси можна почути з боку правої опозиції.

Треба зазначити, що права опозиція тепер ще не уявляє з себе оформленої фракції.

Вона поки що уникає висувати загальний програм чи загальну ідеологію, уникає виступати з політичними вимогами, обмежуючись вимогами економічними. Вона не поспішає з оформленням, щоб передчасно не викликати проти себе переслідувань і терору. Бо вона знає, що де-далі сила її, як виразниці економічного розуму та пекучих потреб широких народніх мас, все зростатиме.

Навпаки, сила лівої опозиції, після її розбиття, ще зменшилася: де-які елементи з лівої опозиції переходять до правої. Трудно сказати, чи Сталін об'єднається з лівою опозицією, щоб спільно вдарити на правих. Хоч більше даних, з огляду на жорстокий терор з його боку проти лівої опозиції в минулому, що остання не піде на таку спілку.

Не ясно зараз, чи ліва опозиція об'єднається з правою проти сталінського центру, бо проти такого об'єднання Троцький, котрий бачить в правих „агентів буржуазії“.

Правда, між правою й лівою опозицією провадяться переговори про об'єднання. Розуміється, вразі об'єднання правої та лівої опозиції проти Сталіна міг би бути приспіненим термидорський переворот і повалення диктатури пануючої комуністичної групи.

Але хутко після перевороту права опозиція мусіла б виступити проти лівої, поскільки програми та ідеології їх діаметрально протилежні.

Коли би навіть об'єднання правої опозиції з лівою не наступило, сили правої опозиції що далі все зростали б, в недалекому часі переросли б силу сталінського центру, і перемога за нею була б забезпечена.

Але річ у тому, що коли економічні вимоги правої опо-

зиці являються більш реальними та відповідаючими інтересам широких народніх мас, то в політичному відношенні вона стоїть на ґрунті диктатури комуністичної партії в її сучасній терористичній формі.

Заховання ж цієї диктатури тоб-то безправного політичного становища широких народніх мас сполучене і тверезою економічною політикою, криє в собі, як перемога французького термидору, небезпеку бонапартизму.

Отже, навіть і для російської демократії перемога правої опозиції криє в собі небезпеку реакції.

Ще більше небезпечна перемога правої опозиції для України, бо вона стала б засобом для зміцнення на Україні російської окупаційної влади.

Отже, українські політичні партії та свідомі політично елементи українського народу, що стоять на ґрунті Української Народньої Республіки, мають основним завданням скеровувати незадоволення широких мас пролетаріату, селянства, дрібної буржуазії та інтелігенції в напрямі боротьби проти окупаційної терористичної диктатури, за повну державну незалежність України, за демократію, за політичні свободи, за право коаліцій. Вони повинні пропагувати серед українських народніх мас, що права опозиція являється продуктом еволюції російської комуністичної партії, яка принесла Україні окупацію, що тому вона, в разі перемоги та захоплення влади, не відмовиться від окупаційної політики на Україні.

Але термидоріянське переродження комуністичної партії в союзі совітських республік тим відрізняється від аналогічного переродження під час великої французької революції, що у Франції її революційна влада складалася з міської дрібної буржуазії, а пролетаріят там не відігравав самостійної ролі.

Між тим, підчас революції 1917 року на теренах б. Росії комуністична влада, при своїй виникненні, мала соціальною базу в широких масах промислового пролетаріату, салдацтва і селянства.

Коли для встановлення комуністичної влади досить було по містах салдацтва, а по селах селянства, то утрималася ця влада на протязі 12 років лише завдяки участі в революції промислового пролетаріату, бо революційне сал-

дацтво хутко повернулося до дому, а революційне селянство заспокоїлося, одержавши землю.

У Франції як до, так після термидора стояли при владі представники буржуазії, тоді як в союзі совітських республік термидоріанське переродження пануючої партії полягало в розчарованні та ступневому відході від диктаторської партії все більших кол активного робітництва і заступлення їх місця дрібно буржуазними елементами. Отже, перейшовши 12-літній шлях, пролетаріят розчарувався в диктаторському режимі і в переважаючій своїй масі навчився цінити демократичний режим.

Велика кількість селянства, що виграла під час революції, теж легко зрозуміє, що демократія являється найбільшою гарантією закріплення завойовань революції. Велика маса совітських служачих та інтелігенції, що знаходяться в умовах життя, подібних до умов життя пролетаріату, виявить тенденцію до демократії.

Правда, виявиться й тенденція де-яких кол інтелігенції, буржуазії та багатого селянства до сильної влади, в формі диктатури, до фашизму чи бонапартизму.

Як вже було сказано вище, права опозиція спирається не стільки на членів комуністичної партії, як, головним чином, на співчуття широких по-за партійних мас. Але й в Росії ні селянство, ні буржуазія, ні пролетаріят, у великій більшості безпартійний, не рахують праву комуністичну опозицію за свого ідеолога та виразника своїх інтересів.

Коли ж би через захоплення влади в совітському державному апараті й червоній армії, права опозиція, подолавши сталінський центр, під впливом реакційних елементів прямувала б до встановлення в Росії буржуазної диктатури, то навіть там широкі маси пролетаріату, селянства, дрібно буржуазії та інтелігенції, в інтересах яких є встановлення демократії, виступили б в боротьбі проти неї. На Україні ж, де всяка російська диктатура, як комуністична, так і реакційно-буржуазна, приносить окупаційний режим, українські політичні партії та інші політично свідомі елементи українського народу, мають найбільше завдання стреміти до об'єднання широких мас українського народу біля традиційного прапору Української Народньої Республіки. Тільки зорганізований в таку самостійну силу, український нарід змо-

же стати на Україні тією рішальною силою, що під час ослаблення російської комуністичної партії, в розгарі майбутньої боротьби по-між її частинами, ставши до боротьби з російською окупацією на Україні, положить їй край.

М. Ковальський.

Головні явища сучасного україн. життя. За творами красного письменства останнього періоду.*)

Опублікована в однім з недавніх чисел ЛНВ стаття Д-ра Донцова „Невольники Доктрини“, зробивши взагалі незвичайне вражіння на всіх, хто слідує за нашою літературою (я знаю напр., що стаття ця перекладалася й на чеську мову),—на терені СССР викликала справжню паніку. П. Лакіза, головний редактор „Ж. и Р.“ мусів вимучити з себе блаженко-белькотливу статейку, а безпартійні київські письменники змушені були писати там же листа до редакції, в яким, заприсягаючись у вірності сучасній Росії, намагалися заховати якісь дуже проблематичні ознаки громадської гордості.

Можна не цілком згоджуватися з формулюваннями донцовської статті, навіть що до самого „невольництва“ невольників доктрини (тай чи ж невольники саме „доктрини“, а не чогось иншого?..) Роблючи всіх зачеплених статтею письменників членами сучасної істинноруської партії, — що між иншим зовсім не вірно, Донцов тим надто спрощує, надто схематизує нинішній стан нашої літератури. Тим-то так переконливо згучить єдиний солідний пункт листа київських літератів, а власне, що вони не є членами ВКП.

Дійсне життя є завше складне, дійсний стан є значно складніший.

Але основний зміст статті Донцова, головна скерованість її є, очевидно, гостро влучна. Надто актуальним сьогодні є той проблем, що його Д-р Донцов лише на мить, так би мовити, рикошетом, зачепив,—це проблем гого-

---

*) Доповідь, відчитана у Празі в січні р. 1929.

левства в нашій культурі і, коли можна так висловитися,— „гоголевський комплекс“ в психиці української інтелігенції. Він міститься незалежно від тієї чи іншої Росії, від тієї чи іншої чергової доктрини її і незалежно від того, наскільки широ ця чергова доктрина українцем ісповідується. Маємо великий сумнів спеціально що до цієї широти, починаючи від найбільших „невольників“ російських „доктрин“ — як Теофан Прокопович, можливо дійсний творець Російської імперії, як відомо, — бувший мазепинець і людина, що по своїй винятковій культурі, не могла не ставитися з певним призи́рством і до самого Петра; як хитрий Безбородько, що особисто знав закулісовий бік імперії; як мертвенно-маніякальний в своїй обреченности цій уявній, примарній, вигаданій, легенді Росії— Микола Гоголь, аж до низки пізніших числених Короленок, Шульгинів, Елланів - Блакитних і навіть Багаліїв.

Ми ще нераз повернемося до цього проблему. Поки що лишень нагадаємо його сутність: вона полягає в тім, що українець, звичайно під гнітючим впливом російського побуту, російського державного механізму, російської школи, т. зв. російської культури й літератури — починає служити цій Росії і то тим запекліш, чим абсурдніш чергова доктрина Росії й чим страшніш нищення Росією його Батьківщини. Гоголь, який між іншим Росії-Московщини зовсім не знав (вигадки про те, що „Мертві Душі“ чи „Ревізор“ є твори про Московщину, — треба віднести до тих урапатріотичних забобонів, що можуть тішити лише дуже наївних українців), але все ж, закоханий в літературну абстракцію Росії, в листуванні з Риму він несамовито проповідував:

„Нет, для вас, так же как і для меня, заперти двері желанной обітелі. Монастирь Ваш — Россія. Облекіте же себя умственно рясой чернеца і, всего себя умертвівши для себя, ступайте подвізаться в ней“ (Лист до Гр. Ал. Толстого). Трагикомічно те, що цей лист з вимогою „умертвіть себя“ адресовано гр. А. Толстому, москалю й аристократу Російської імперії, якому для служення Росії зовсім зайвим було „умертвляться“, що було, натомісьць, категорично необхідним для українця, що збірився Росії служити.

Ні! Це мало, це не точно, це не охоплює всього, скавати „невольники доктрини“, — я б зформулював би де-що

проваїчніше: раби Росії, раби її фатального, її мертвлячого державного механізму. Це одна головна причина — зовнішня. Є ще друга — внутрішня: природня, якась вроджена атрофія в українській душі чувства державности в широкому розумінні цього слова. Причина ця унаявнилася не лишень року 1917 і 19. Вона сягає до перших століть нашої історії.

* * *

Раби Росії — державної школи рабства, — і це не образливо — безкарна фраза емігранта, а значно гірше, це констатування жахливого факту.

В буднях еміграційного життя ми не часто зосереджуємся думкою на тім чи іншій совітській факті. Коли ж над ними хто й зосереджується, то в умовах еміграції не бракує несвідомих і свідомих приятелів всякої Росії, що зараз же здіймають галас про „широку культурну роботу“, про „українізацію“, про славнозвістну наукову Лукянівку — Всеукраїнську Академію Наук, нарешті про те, що мовляв, як Уельсова „Росія у млі“, — нічого не можна определити, а емігранти все перебільшують і т. п., і т. п. Особливо легко повірити в „широку можливість“. Плакатний характер совітської псевдокультури настирливо дряпає очі і дуже зручно вміє легковірним „втірать очкі“, кажучи совітською мовою.

Колись удовиця Крупська проходила про т. зв. „безпрізорних дітей“ досить таки астрономічною цифрою, — боюся пригадати — не записав, памятаю лишень, що вона складається з мільонів. Скільки припадає з цих мільонів на Україну — невідомо. Відомо лишень, що „безпритулний“ це є цілком канонізований літературою і життям тип. Про „безпритулних“ пишуть вірші і поеми, оповідання і повісті, відомостями про них миготить газетна хроніка. Мало хто усвідомлює собі, що число „безпритулних“ — страшно вимовити — росте, — на це маємо високоавторитетні заяви напр. п. Белобородова, міністра внутрішніх справ ССРСР, що „детская безпритулность“ являється наслідком того, „что семья распадается, разваливается“. Йому вторує Крупська — „корні безпрізорності не только в прошлом, но і в настоящем“.

Що сказати про цих безпритулних? Хто знає Росію,

— може собі уявити цей соціальний матеріал сучасної ССРСР. Ось маленькі ризики: при обласі на безпритульних в Москві один безпритульний встиг украсти годинника з руки „самої“ пані Калінінової, — „президентші“ ССРСР, що приймала участь в обласі. Безпритульні 10 років хорі на пранці шляхом сексуальним. Вимагають у прохожих гроші під загрозом вкусити в руку. Російський професор П. Люблянський в збірнику „Проблеми преступності“ підносить думку про влаштування дит. будинків особливого типу для дітей хорих на гонорею. Є діти з ознаками психозу. Це можна продовжувати до безконечности. І хіба не раб той поет український — імя його Вол. Полішук, а тих Полішуків — легіон, що пише поему про безпритульного, „Пацианок“ де втішає героя тим, що він, як піонер, може бути „красним генералом“, (нерозуміючи страшної іронії цих слів). „Безпритульні“ — одне з найпекельніших явищ в житті нової Росії, — бо, скільки б совітські декляматори не деклямували про „наслідки імперіялістичної бойні“, — до 1918 року — безпритульного „проблему“ в Росії не було.

Найстрашніше в цім явищі те, що воно отрує майбутнє, що воно сягає на кілька десятків років вперед.

Поруч з „безпритульністю“ органічно звязаний з ним процес нищення родини, річ для нас українців настільки істотна, що словами цього не вимовиш та й слова зайві. Далі — сексуальна анархія, яку державна влада, — стверджуємо тут, веде у всякому разі не без свідомости, як що не цілком навмисне: державний режим цим забезпечує себе від революційної активности молоді, — трансформуючи молододу енергію в бік найменшого опору.

Російська література буяла завше зразками найбільш вульгарної, найбільш елементарної порнографії, — але раніш все ж можна було відрізнити твір порнографічний від непорнографічного. Сьогодні відрізнити... не можна і то не лише в творах, писаних по російському, але в більшости — писаних і по українському. Вже не кажу про описи різних специфічних сцен, що в західній літературі звичайно полишаються фантазії читача, — часто іменно ці описи і складають самий, з дозволу кажучи, „художній твір“. Інфантильно-паталогічні описи сцен, звязаних з елементарними функціями організму і то не лише людських а й тваринних...

Тут ми підходимо до сфери рабства чисто-духового, що в нім проявляється найгостріша властивість російського рабства: отруєння національної душі, духові пранці. Вистарчить якому-небудь псевдонімові з Москви викинути якийсь літературний кунштюк, як за кілька часу з'являється щось подібне у Харкові—„сила традиції“! До смішного! В Москві Маяковський видав журнал ЛЕФ (левий фронт іскусства), — в Харкові видається Нео-ЛІФ — українізована одна літера і прибавлено частинку „Нео“. Вистарчило колись Троцькому кинути фразу „пролетарські зубами гризть граніт науки“ — і по всій ССРСР замість науки почалася ця сама „гривня“. Хтось у Москві пустив слово „сигналізувати небезпеку“ — і от вже її „сигналізують“ і Харків, і Київ, і Одеса. Скільки цих рабських, стертих, як совітський червонець „словечок“ — „увязка“, „смичка“, „проробить роботу“, „установка“ — і раби від Шепетівки до Владивостоку покірливо вживають їх, навіть не зупиняючися думкою на їх заязозенім забрудженім сенсі.

Так само з „соціологічним методом“, з „соціалним замовленням“, з фальшуванням української культури, української історії...

Який пекельний механізм рабства, яка страшна атмосфера постійного отруєння!

Завше згадується неприємна зустріч з Тичиною в Празі року 1924. Як тяжко мучила його атмосфера свободи, як дратували його зовсім звичайні, зовсім щоденні, але свобідно виголошені свобідно-народжені думки. Він висував цілий вбогий арсенал совітського штампу, і, бачучи своє безсилля, дратувався ще більш. Нарешті я спробував його заспокоїти такою аналогією: коли людину тримати в атмосфері сірководня і переконувати її, що це є чистий воздух, то за певний час людина втрачає почуття чистого воздуху.

Такий експеримент робиться совітською державністю на Україні. Робиться вже десять літ. За цей час напродуковано тисячі рабів вже або несвідомих свого рабства, або згубивших інстинкт боротьби з ним. Ілюстрацій — аж занадто. Відзначимо найхарактеристичніші: 1) брак зрозуміння у сов-української інтелігенції напр. того страшного факту, що на Україні і лише на ній совітська влада знищила всі університети, в РСФСР же вони існують по старому.

Тільки на Україні зі всього Союзу вищі технічні школи готують так званих „вузьких інженерів“ цеб-то техніків. Що це значить? Це значить те, що в сурогатах українських вищих шкіл штампується пів-інтелігенцію, а цим самим найбільш певно одрізаються перед Україною шляхи органічного розвитку. 2) Українське село нині переживає страшну пошесть самогубства. Традиційне, з міцною родиною, з тисячелітною хліборобською культурою, з могутніми моральними підвалинами — українське село, що в ряди-годи чуло лишень оте оспіване Шевченком „шубовсть у воду“ однієї з нещасних Катерин, — тепер зазнає самогубство також немолодого селянина, поважного господаря, що не бачучи виходу з отруєнного рабством, стиснутого колом безвиходности совітського життя, — лягає під потяг, або вішається на віжках.

Цими фрагментарними підкреслюваннями, зрештою, загально відомих рис сучасного життя на нашій Батьківщині — я хотів намалювати загальне тло, потрібне для яскравішого похоплення нових, зовсім несподіваних на цім тлі явищ.

* * *

Коли зважимо, що останній період нашої історії і перед революцією, і в самій революції нашій проходив під впливом Петербургу-Москви, коли політика українська навіть в найгостріші періоди справжньої національної революції нашої була в залежності від розвитку революції в Росії, тільки тоді ми зможемо оцінити факт пробудження критичного відношення до Москви в населенні сучасної України. Факт величезного історичного значіння! — Я не хотів би бути зле зрозумілим, „Нехить“ до російського й до Москви — була завжди в українській психології, вона доходила іноді навіть до шовінізму... Але не це неглибоке, поверхове почуття маю тут на увазі, як шовінізм, що було, єсть і буде хоробливою ознакою безсилля і неплодности. Мова йде про ідеологічне, інтелектуально-оформлене чувство органічної ненависти до історичного насильника. Чувство, що рухало напр. жовнірською масою нашої армії, рухало й рухає повстанчу активність чи то пак т. зв. „політичний бандитизм“.

Усвідомлення цього чувства, — трансформування його в волю — це є проблем нашого покоління. Короче — перетворення національної статистики в національну динаміку.

Отже — життя, якого хід є завше парадоксальний, — подарувало нас таким парадоксом, що в літо 1925 нікто инший, як правовірний член ВКП., людина з 100% пролетарським походженням, один з піонерів російського панування на Україні, цілком несподівано сказав те, чого сказати нікто б не насмілювався, а власне, що „король голий”.

Яке вражіння зробило це? Певно, як грім в ясного неба. Чи ще стисліш хоч і прозаїчніш, як сказав один з київських безпартійних літератів: що ніби в кімнаті, де від смороду дихати було нічим, раптом розчинили вікна.

Імя цієї людини, що коли вірити панові Річицькому, є з походження Москаль, було — Хвильовий. Людина ця з винятковою активністю й темпераментом продовжувала свою так мовити вентиляційну працю, — продовжувала в таких прекрасних умовах, що допрацювалася до дисциплінарних кар, „ухилів“, туберкульоза і, нарешті, кількох каяттів.

Але „слово не воробей” — казали пращури Рикова й Калініна.

Мертва атмосфера була розірвана, тиша мовчання й благоденствія — вибухнула.

Хвильовий ще, може, буде каятисся не раз, може Політбюро КПБУ його докаїть аж до смерти, як його вже докаяно до кровохаркання, але становище фортеці окупаційної культури на Україні поважно захитано і з того момента розхитується систематично і невблаганно.

* * *

Перед нами три томи. Був би ще четвертий, але половина його винищена російською жандармерією, а другу половину російська ж жандармерія наказала знищити авторові самому. Це я кажу про роман Хвильового „Вальдшнепи“, що друкувався у ч. 5 журналу „Вапліте“, до виходу в світ знищеному і потім взагалі закритому.

Але дамо слово Хвильовому. В останньому покаянному листі, де фраза: „віддаю себе на милість компартії“ повторюється двічі, він пише:

У „Вальдшнепах“ я розгорнув у художній формі всі ті політичні помилки, які я зробив у своїй неопублікованій статті „Україна чи Малоросія“.

і далі:

„Довожу до відома своїх літературних однодумців, що кінець свого роману „Вальдшнепп“ я знищив і, знищивши, думаю тільки про те, як би мені хоч частково змити з себе ту пляму, що забрудила моє партійне й літературне ім'я“. (№ 4, 7.XI).

Так мститься російський державний апарат на Україні за неопубліковані статті, за те, що член комуністичної партії проголосив майже аполітичну формулу: „не треба політичного союзу плутати з культурним“. Я цим не хочу присоромлювати російську державну владу, я лише цим підкреслюю її державну далекозорість, бо вже цими словами Хвильовий повернув стрілку компасу з півночі на захід.

Так отже перед нами три томи, що з'явилися майже одночасно, власне року 1927. Дві повісті і один роман. Ми їх візьмемо в такій послідовності: „Бурян“ Головка, „Смерть“ Антоненка-Давидовича й „Місто“ Підмогильного.

„Бурян“ Головка, мимо безперечної своєї літературності і навіть де-яких стилістичних намагань, являє собою матеріал дуже сировий, майже протокольний — і в цім величезна вартість його для нас. Фабула його дуже проста: селянський син, бувший „красний“ повстанець, герой Перекопу і член партії, по відбуттю служби в красній армії, повертається до рідних осель, де його чекає ряд несподіваних відкрить. Вже в потязі, недалеко останньої станції, до його вагону входить юрба батрачок, босих, обдертих, виснажених. „Звідки це ви, дівчата?

— З буряків ідем. Оттут були в совітській якономії... Буряки стали копати тай докопалися — морозище он який, а ми-босі“.

Але чим далі, тим гірше... Герой Перекопу дізнається, що глитаї — „горою стоять за совітську владу“, що „мужик — темний, а у власті сукини сини та п'яниці“. Найстислішу формулу дає героєві Перекопу його власний батько:

„Ну роскажи, сину, що воно з революцією сталося? Де воно влада совітська, що за неї ви голови клали? Ленін замість царя в сільраді висить на патреті, а сказати, сину,

тобі, — він понизив голос і додав майже пошепки — ото був старий режим, так оце його похторення. Що, сину, дивися так? — контрреволюцію батько розводе? Е-ех. Порозгоняли одних панів, нові понаставали, це-ж куди тепер і Христа на заробітки пішла — Совхоз якийсь там — камуніст за хозяїна*.

На селі злодійство, конокради у спілці з владою. Представники влади — постаті майже фантастичні, але на жаль, вони існують в дійсности.

Герой Перекопу, молячись на ікону Леніна, починає боротьбу з владою на селі. Але виявляється, що це не так легко. Сучасна совітська влада з цього боку куди більш забезпечена ніж колишня. Свої люде кругом. У героя Перекопу в окрузі одбирають партійного квітка, спровоковують його, як злодія, бють смертним боєм, тортурують, нарешті стріляють, улаштовуючи „попытку к бегству“. Помічники його сидять в жадливій совітській тюрмі, що її можна порівняти хіба з хинською.

Отже „Бурян“ Головка, яко безсумнівний документ сучасного життя на Україні, — підкреслює нам величезної ваги явище: тяжким досвідом населення українське зрозуміло зміст і конструкцію російської влади на Україні.

Автор, звичайно, отверто не каже, але з повісти ясно, що й найтемніший селянин наш розшифрував совітський ребус: українському народові, мовляв, ласкаво відводиться роля „рабочіх і крестьян“, — ролі ж провідної верстви, урядовців й буржуазії, буде виконувати де-хто инший.

Отже, „хитру механіку“ совітської псевдо-класової брехні, що нажалі так туманила і туманить ще вибагливий розум частини нашої інтелігенції, — селянин наш логікою мужицького розуму, опертого на так жорстокій емпірії підсовітського, життя—вже збагнув і усвідомив.

І хоч автор повісти, досить правда невдало причеплює до неї обовязковий сурогат „щасливого“ кінця (що, мовляв, подіями заінтересувалася прокуратура), чи ж треба додавати, що без цього „щасливого“ кінця повість не побачила б світа; хоч автор дуже невдало намагається глитаям і павукам сучасного села надати національно-українське забарвлення, навіть звязуючи цих паразитів, ні-сіло,

ні-впало, з автокефальною церквою, — головний висновок повісті ясний:

б о р о т ь б а,

при чім боротьба не за „виправлення“ совлади, бо це річ явно безнадійна, а боротьба проти неї. Не дарма автор де-що натякає на те, що часть дієвих осіб починає готуватися до повстанчої акції.

В повісті, що правда є якісь слабенькі натяки на існування неприродної абстрації „справжньої“ совітської влади головний герой її часто вражає своєю феноменальною наївною, уаесь час носючись в Леніном, і заховаючи себе під градом тортур і мук якимсь селянським камергером де-Ля-Рю, — що робить майже комічне вражіння. Але все це повторюю, деталі „благонадійности“, без дотримання яких твір безумовно не побачив би світа. І так частина критики лицемірно зітхала, і де „мовляв, автор, знайшов такий ведмежий кут“...

Звичайно, це псевдокритичне шахрайство нас не тішить. Таким ведмежим кутом за 10 років совітської окупації стала вся селянська Україна.

* * *

Коли „Бурян“ Головка є повістю описовою, повістю констатування, що жадних, власне кажучи, проблемів не ставить, то „Смерть“ Антоненка-Давидовича є, можливо, перший твір в нашій літературі, що так гостро, так радикально ставить проблем української особистости, проблем чисто психологічний. В ній оповідається, про кризу лірично-просвітянської вдачі українського інтелігента. Можливо, що Антоненко-Давидович писав повість цю з чисто блоннадійними намірами і про жадну езоповщину не думав. Але мимоволі читач витягає з неї несподівані консеквенції. Вульгарно кажучи, повість має повчати українця, як йому ставати активним і корисним членом російської комуністичної партії. В дійсности ж, на мій погляд, повість дає нещадну характеристику того українського типа, що йому завдячуємо невдачу нашої революції (учитель Батюк).

З цієї то негативної частини повісті, як антитеза, і виростає образ нового українця, того українця, що його вимагає цей напружений період нашої історії.

Автор, звичайно, маючи на оці російську цензуру, намагається цей образ дати в постаті реформованого українського комуніста — Горобенка. Інша форма в совітських умовах, — розуміється, виключена. Але нам не про назви ходять, а про суть. А ця суть, у зв'язку з загальним тоном повісті, змушує нас вважати цей твір за явище незвичайне в сучасній нашій літературі.

Коли прийняти повість Антоненка простодушно, то, звичайно, великої різниці між Батюком і Горобенком немає, бо Горобенко це лишень совладом удосконалений і для російської мети на Україні пристосований Батюк. У Горобенка, власне, значно більше „гоголевського комплексу“, ніж у примітивнохотрим і одверто гидким Батюкові. Коли прийняти повість Антоненка так простодушно, то тоді, властиво, одпала б її навіть літературна рація існування. Для мене цілком ясно, що в образі Горобенка автор дає зовсім не для совладі корисний тип співробітника її на Україні, а дуже ризиковану, психологічно подиктовану одчаєм і може зневірою, деформовану й скалічено-понівечену розв'язку „гоголевського комплексу“, розв'язку проблему Нового Українця.

В цім переконуює вся течія повісті.

Герой повісті тяжким шляхом навчається, принаймні консеквентности до кінця, незалежно від того, куди ця консеквенція його приводить, нам же важне те, що сама динаміка психологічної перебудови української особистости тут дається сповна.

В умовах канонізованої совітської вибихности повість „Смерть“ Антоненка - Дивидовича з винятковою силою засуджує тип „ветхого чоловіка“ дореволюційного життя; проблем межеумочного, гоголівського українця розв'язується радикально, навіть криваво і то криваво не фігурально кажучи: герой-українець, бачучи, що треба бути консеквентним в своїм положенні агента російського імперіалізму, йде й розстрілює українських селян.

Що до літературної оцінки цієї повісті, то, звичайно, вона значно вища за „Бурян“ Головка. Це справжня література, хоч і не першосортна, — шкодить цьому надмірна соковитість, що ослабляє стиль і дає якесь дивне сполучення сучасного натуралізму з трохи застарілою манерою не то Купріна, не то Винниченка.

Отже третій і останній том — „Місто“ Підмогильного — це є твір, безперечно, високої кваліфікації як літературної, так і соціологічної.

Коли „Бурян“ Головка нещадно здирає соціалістичну машкарку з пранцюватого обличча російського режиму на Україні, — режиму деградації і розкладу національного життя; коли „Смерть“ Антоненка безжалістно розкриває психологічні: передумови цього режиму в самій нації українській і ставить руба проблем Нової Людини; коли, нарешті, обидві повісті ще проходять під знаком перша — майже безвихідности, друга — відчаю і кінчаються, в останнім сенсі, традиційно-трагічно, то в „Місті“ Підмогильного, в міцній літературній формі накреслюється цілком певні, цілком ре-альні засоби сомоутвердження української нації, дається так би мовити, технологія національної стабілізації, дається вихід з „рабочекрестьянского“ соціального фатуму українського народу і кінчається роман нотою потужности.

Письменник цей вже не вперше ставить український проблем соціологічно, як проблем міста і села, даючи в своїх творах вихід з цієї досі, так фатальної, антиномії. Уже в новелі „Проблема хліба“ він починає наближатися до цієї теми, розгортаючи її пізніш в своїй може надто романтизованій „Третій Революції“, де автор витрачує досить багато майстерства й таланту для інтерпретації в площі цієї теми т. зв. махновщини. Боюся, що в цім випадкові зусилля автора були марні. Махновщина безперечно рух — sui generis український, степовий; можливо, що це й була в вульгарних формах боротьба відвічно-анархічного (в академічнім, крапоткінсько-драгоманівськім значінні цього слова) українського села проти дисциплінуючого, накидаючого форму й гієрархію, але перш за все чужого міста, як фортеці чужої державности. Але ж рух цей занадто вже був безобличний, занадто безформений, — і дивиться на нього в аспекті антиномії села і міста, будь що будь, гіпотечно. Махновщину скорше можна поставити в однім порядку з Пашковецькою республікою, це-б то на знамені його скорше треба було б читати: „моя хата з краю“, а ніж яку-будь сяк-так виразно спрямовану агресивність. І Махновщина і Пашковецька республіка були ознаками слабости нашої державної влади, що не могла їх

охопити апаратом своєї організованности. В „3-ій Революції“ Підмогильний мало-мало не наближається до апології Махна, як вождя села проти міста, „звідки (як каже Підмогильний) йшли накази, куди везли податки, де лунала чужа мова і зникав викоханий в степах хліб”.

В романі „Місто“—романтики майже немає, не дивлячись на те, що уберегтись від неї було не легко, — тема надто нова в нашій літературі, і тому надто романтична. Це книга винятково-майстернього реалізму, де немає зайвого рядка. Книга трактує все про той-же проблем міста й села, більш того, про імперативну необхідність, в ім'я національної завершености, завоювати місто людям з українського села, але не романтикою махновщини, а енергією, волею і працею. Може ні один твір нашої літератури так не повен енергією і волею, як цей. Це мажорний гимн активности і життєвої боротьби, і основний сенс його лейтмотиву є необхідність місто опанувати, упокорити його людьми національного села, зробити місто органічно звязаним з нацією.

Може не зайвими будуть думки і про літературну генезу цього роману. Перше й найважливіше це те, що генези його було б даремно шукати в літературах Східної Європи, отже і в так званій „великій русській літературі“. Цю властивість роману треба підкреслити і зважити, як великий позитивний симптом: гасло Хвильового, що „від російської літератури нам треба поля рівати й втікати“ — реалізовано в прозі Підмогильним чи не вперше за останній період в нашій літературі. При визначенні предків цього роману мимоволі згадується „*Illusion perdues*“ Бальзака і особливо „*Bel ami*“ Мопасана. Як і у цих авторів, роман Підмогильного дає історію юнака, що вирушає в похід на місто (в данім разі — Київ) і шляхом незломної волі і нещадної енергії завойовує в нім своє місце, можна сказати завойовує саме місто.

Не знаю, чи це впливи (бо Підмогильний якраз дуже ознайомлений з французькою літературою, систематично перекладаючи ряд французьких класиків), але і Бальзак і Мопасан відчуваються навіть у дрібницях: у героя Степана Радченка впочатку перебування в місті трапляється чисто бальзаковський, хоч дуже неплатонічний роман з немоло-

дою жінкою. В самій динаміці мійської карери героя відчувається риси „Bel ami“ Мопасана, хіба з тією лише різницею, що бувший сержант дю-Руа є типовий рагвене, людина культурою нижча,—Степан Радченко ж, як селянський син України, навпаки, приносить з собою весь традиційний аристократизм українського селянина і довший час відчуває до міста й його мешканців погорду і призирство. Між іншим, ця риса дуже характеристична і глибоко правдива. В ній треба також шукати однієї з багатьох причин нашої недержавности, зокрема нехоті до творення власної буржуазії.

Антиномія міста й села в розвитку Радченкової психики показана автором дуже яскраво.

Але не дивлячись на всі ці духові й матеріальні перешкоди герой роману, бувший селянин Радченко, все ж опановує місто, опановує його рядом систематично послідовних перемог. Іменно в об'єкті його справжнього мійського кохання — балетовій актрисі Ріті — ніби символічно втілюється місто, сама душа його — і бувший селяк завойовує серце танцюристи.

Звичайно, що Радченками не вичерпується українській проблем міста й села. Радченки це легка кавалерія, це інтелектуальний авангард українського села в поході на ще й досі чуже місто. За Радченками мусить іти піхота й артилерія: — крамарь, торгівник, промисловець. Инакше і Радченкам буде зле, і Радченки не втримаються. В гіршому випадкові залишаться українізаційною частиною всесовітської чи пак всеросійської інтелігенції, одірваними від національного ґрунту, викоріненими рабами чужої державности, а не органічною частиною своєї нації.

З цього боку трохи шкода, що Радченко у Підмогильного робиться письменником, а не, скажемо, крамарем. Тоді завойовання Радченком свого місця в місті мало б значно більшу національну вагу.

* * *

Ось — які думки снуються навколо цих трьох книжок останньої продукції нашої літератури.

Явища українського життя, що були матеріалом для цих творів мистецтва, і що цими ж творами мистецтва піз-

ніш будуть (чи й вже є) організовані в напрямках, що ми їх тут намагалися прокреслити, — ці явища є безперечною реальністю тільки назверх совітiзованого українського життя.

Коли ходить про докази, то чи не найліпшими будуть авторитетні заяви відповідальних агентів російської державности на Україні.

Так, п. Касіор на пленумі ВУЦВК, здається, торік весною, з жахом підкреслював той факт, що „куркульня“ (але не треба боятися цього провокаційного терміну), що куркульня вже має свою національну інтелігенцію.

Коли, зважимо, що всі зусилля совітської влади спрямовані на те, щоб ампутувати від українського села його інтелігенцію і підсунути нашому народові інтелігенцію совітську, спеціально препаровану сов-владою на цей предмет, то зрозуміємо зоологічний жах сов-влади, яка смертельно боїться всякої (і не без підстав) органічності, знаючи що органічне життя — смертельне для її хаотичної механичності.

Далі п. Хвиля, один з дрібних льокаїв російських на Україні, виразно зазначає в брошюрі, направленій проти української літератури: „на селі підростає куркуль, а з ним ростуть і націоналістичні тенденції. Ця база плекає нові сили для утворення націоналістичних кадрів нової інтелігенції, що буде дивитися на раянську владу і комуністичну партію, як на чужинців, що окупували Україну“.

(ст. 13 „Ясною дорогою“).

Не хочемо цим підсилювати безкритичний оптимізм, що, нажаль, поруч з неплодним і пасивним песімізмом де-що ослаблює наші ряди. Бо не треба забувати, що зрештою всі міркування з приводу коротко зреферованих творів нашої літератури є міркуваннями теж „літературними“, ц. б. більш або менш теоретичними. Реальне життя складніш, вибагливіш, воно не завше йде по тих простих лініях, що їх визначає наша синтезуюча думка. Але не треба забувати, що література перш за все є найчутливіший пристрій, що міряє життєві пруди, є точний т. м. біометр, що дає нам не лишень зміни життєвих напрямів, але й вимір енергії життєвого напруження.

Не треба забувати й того, що всі суспільні рухи люд-

ства і т. зв. соціальні, і т. зв. національні (ріжниця між якими, на мою думку, є дуже абстрактна), мають своїм початком літературу. Кожна революція, як сказав хтось мудрий, містилась з початку в одній книзі, — так Французька Революція мала свій первопочаток в зовсім зрештою далеких по стилю від революційности творах Жан-Жака Руссо, як пророцтвом про російський большевизм були „Беси“ Достоевського і славнозвісна пророча думка Жозефа-де-Местра про „Пугачова з університетським дипломом“, виголошена за століття пред політичним зявленням Леніна. Література завше сінтезує, завше інтегрує і проектує в майбутне.

Дуже жалкую, що не розпоряджаючи матеріалом, не можу привести бодай фрагментів з „Вальдшнепів“ Хвильового, що, судячи по уривках де-не-де опублікованих цитат, дають уявлення про роман, як конструкцію *par excellence* ідеологічну, кермуючу, що імперативно встановлює орієнтацію сучасного духового життя України непохитно на Захід, на невичерпально-могутній, не смертельно-прекрасний Окцидент. Характеристично, що цей радикально проголошений і ідейно-культурно умотивований сінтез прозгучав не з рядів української еміграції, а якраз з мороку того невимовно—жахливого духового рабства і фізичної деградації, що зазнає Україна в пазурах євразійської державности, під тиском, того орієнту, про який де-які зневірені Європейці ще й досі повторюють страшну вигадку: *ex oriente lux*.

Ми, найдальший, трагічною історією нашою уопсліджений форпост Окциденту на сході, дуже добре знаємо природу цього „орієнтального“ *lux*'у, цих блудних вогників примарного, фосфоресційного світла, що зявляється звичайно над багновищами, над цвинтарищами, над продуктами гниття й розкладу.

Тому паки й паки повторимо те, що з ослобливою силою підносив той же Хвильовий в однім із своїх памфлетів, пишучи: „Ми наподобнюємо себе Катонві Старшому, що повторював завше:

„Треба зруйнувати Картаген“

Євген Малавюк.

Кулак наступає.

„На бойових позиціях сільського фронту“ не все гаразд. Кулак атакує.

Йде вперта внутрішня боротьба, до якої варто приглянутись.

Одною з внутрішніх позицій, на яких провадиться ця боротьба, є наша Дніпропетровщина. Лічить вона до 200.000 індивідуальних сільських господарств, котрі, разом взяті, дають 10% всього „товарного“ хліба України.

Як бачимо з цього, Дніпропетровщина, як бойовий учасник, є досить великою і поважною одиницею. Росподіл сил тут далеко не рівномірний. 8% тієї двохсоттисячної маси селянських господарств припадає на господарства кулацькі, 49% — на господарства середницькі і 43% — на незаможні.

В технічному заосмотренні тут рівнож не має рівномірності. Цих 8% кулацьких господарств в липні і серпні місяцях 1928 року посідали 20% робочих коней, 20% посівплощи, 35% сіялок та жнивварок, понад 61% машин до молочення та 50 тракторів.

Кулак до боротьби став, як бачимо, досить поважно заосмотрений в технічні засоби. Його постава міцна, його впливи великі. Це з прикрістю констатує радянська преса.

Не будемо шукати тут причин, які помогли сільському кулацтву зміцнити так своє положення. Вони мусіли бути і вони були, про них багато говорилось і писалось, радянська влада їх бачила і перед ними систематично відступала, аж настав цей момент, коли сільське радянське будівництво ніби і виявляє де-які поступи, але „кулак дає бій на всьому фронті“ і „натиск кулака не тільки не слабше, а навпаки, збільшується“.

„Кулак веде боротьбу, як пасивними, так і активними методами. Він саботує свої податкові обов'язки. В де-яких випадках цей саботаж приймає організований і масовий характер.

Ось приклади.

В селі Олександрівську, Соломянського району, недобір сільсько-господарчого податку сягав 60%, а серед тих, що не заплатили податку, були переважно кулаки. Мало того — вони агітують: „не платіть, вам нічого не буде“, або „не платіть, вас неправдиво обтяжили податком“.

Кулак бореться з „колхозним” будівництвом. Він не лише провадить і тут широку агітацію, він чинить.

Ось приклади:

„В с. Китайгороді кулаки просто не дають землі „колхозові”. На землі, яку виділено для т-ва ім. Петровського, кулак будує свою хату”.

„В с. Олександрівську Василевського району для організації артїлі для спільної оборони землі був виділений клин ґрунту, що належав раніш до кулаків. Коли члени артїлі виїхали орати поле, кулаки зібрали до 50 душ і організували погром артільщиків”.

Кулак не зупиняється і перед підпалом або вбивством.

„В Котовському районі спалено двір голови земкомісії незаможника Колпи, який почав провадити працю на селі”.

„Спалено господарство селянина Гончара”.

„У бувшого голови Личківського КНС спалено хату, клуню, сіно, інвентар, вкрадено 2 биків. Господар був змушений покинути село”.

Так „воює” кулак на Україні. В російських районах — теж саме. Гляньмо, що діється над Волгою.

„В краю кулак одверто агітує проти „колхозного” руху. Коли агітація не помагає, кулак приходиться до чину.

В с. Тепловці Вольської округи кулаки знищили праці артїлі „Новий Саратов”. Вийшли в поле з жінками, вирвали з рук незаможників лопати і позакопували ями для межових стовпів. Працювати артіль не могла, а виділення землі для неї було відкликано”.

А ось приклади кулацького терору, що унеможливають радянське будівництво.

„В селі Андріївці Катерининської округи було організовано колхоз „Інтернаціонал”. Застрашена біднота боялась до нього вступати, і склад його на протязі довшого часу не перекрочував 8 осіб. Нарешті, кулаки постановили його знищити. Однієї ночі було спалено запаси сіна, другої — зламано колесо в с.-г. машині. А коли приїхав до села агроном Сотенко і зібрав незаможників, в хату полетіли цегли, які його поранили”.

„На хут. Березовському Хоперської округи було вбито середняка, що заступався за незаможниками”.

„В листопаді м. р. в Самойлівському районі під перевер-

ним в возом було знайдено забитим керовника тракторної колонії партійника Колбасіна“ і т. д.

Кулак атакує, кулак йде в наступ, — скаржаться кореспонденти радянських часописів. Але чиж один кулак? Коли проаналізуємо всі вищенаведені сторінки радянської буденщини, то побачимо, що за кулаком йде і ціла армія, що складається з селянина-середняка, за ним йде ціле українське село.

І розводить руками тут радянська безрадість, дивується вона, що справи „кулацькі“ лежать по пів року і більше в судах, а поки що — радить заасекуровувати „колхозне“ майно і потішає себе надією, що вже незабаром маси незаможників побачать правдиве, антирадянське обличчя кулака і відвернуться від нього. І. Л.

Після 2-го делегатського зїзду української політичної еміграції в Польщі.

Проминули вже урочисті дні 29—31 грудня 1928 року. Свято відбулося. Перегляд української еміграції, яким керувала в ці дні президія 2-го делегатського зїзду української політичної еміграції в Польщі, бадьоро й струнко пройшов перед Урядом Української Народньої Республіки. Він вже за нами.

Думки мимоволі спиняються на цих днях, спогади мимоволі линуць до цього свята.

Перед очима стоїть велика зала Т-ва Гандльовців. Вона вже повна люду. Тут не лише делегати, посланці української еміграції і виразники її волі, — тут окрім них є багато гостей, що репрезентують ріжні українські організації і прийшли в цей день привітати українську еміграцію в Польщі. Тут не лише українці, тут багато і чужинців, що в цей день прийшли засвідчити ще раз свою спільність стремління у визвольній боротьбі поневолених народів Сходу Європи. Тут не лише представники, тут багато і поодиноких осіб, заслужених учасників визвольної боротьби українського народу.

Зїзд відчинено.

Присутні вшановують світлу пам'ять Того, чий дух завше, а в ці дні особливо, вітає над рядами української еміграції і керує її чинами, — пам'ять незабутнього Головного Отамана С. Петлюри і одного з найбільш заслужених членів української еміграції в Мольщі — О. Саліковського.

Починаються привітання.

На трибуну по черзі виходять представники польської демократії, грузинської еміграції, кубанського уряду, вільного козацтва Дону, кримських та надволжських татар, числених українських організацій.

З трибуни несуться вирази пламенної віри, що Україна вибере собі волю. За її визволення пролито вже так багато крові, принесено так багато жертв. До перемоги український нарід керує історія, бігу якої повернути назад ніхто не в силі. В своїй боротьбі він виявив максимум витревалости, а ця витревалість і віра в перемогу приведе його до перемоги, бо хто в велику ідею вірить, той завше перемагає.

З трибуни представники народів Сходу Європи підкреслюють потребу спільного фронту і спільного чину. Представник Грузії закликає, щоби під цим гаслом йшли наради 2-го делегатського зїзду, представник Кубані лучить разом долю Кубані з долею України, бо „виборе Україна самостійність, буде вільною і Кубань і інші сусідні народи“, представник вільного козацтва Дону підкреслює те саме, представник надволжських і кримських татарів до того додає, що у визвольній боротьбі народів Сходу Європи українці гратимуть першу роль, але вони не мусять забувати і про народи татарські, так само, як ці останні не забувають про українців, бо ворог є спільним.

З трибуни одно за другим несуться голосні гасла: „хай живе вільна й незалежна Україна“, „Ще не вмерла Україна, не вмере і Кубань, не вмере і наша, і ваша, і слава і воля“, „Слава Україні, слава“, „хай живе самостійна Україна і самостійні республіки татарських народів Крима і Надволжа“.

З трибуни один за другим представники українських організацій закликали зїзд по діловій праці, яка була б скерована до об'єднання цілої української еміграції під прапором У. Н. Р., висловлювали віру в недалекий упадок окупаційної влади на Україні, закликаючи — „Будьмо готові“,

складали обітниці — всі свої сили віддати українській визвольній боротьбі.

Далі йшли телеграфічні й листовні привітання з шерегів української еміграції в Польщі і по за її межами.

З них теж бив глибокий патріотизм, вірність прапорам Української Народньої Республіки і віра в перемогу українських змагань, а листовне привітання зїздові від п. Головного Отамана було зустрінуте бурею оплесків і довгими оваціями.

Так на цьому святі - перегляді пройшли перші ряди і союзних, і українських сил. І всі, хто бачив цей марш з високо піднятим прапором Української Народньої Республіки, ці стрункі союзні лави, бадьорі, повні перемоги, — той не міг утриматись і повною зворушеною душею приєднувався до них, до їхнього голосного бойового кличу, — „слава Україні, слава!“

Коли дивимось на зїзд, як на перегляд здобутків патріотизму, настроїв та інше української еміграції в Польщі, то мусимо зупинитися на хвилю рівнож і на тих моментах, що репрезентували тут працю української еміграції в Польщі. Цими моментами були доклади членів Українського Центрального Комітету про діяльність останнього на протязі часу від 1-го і до 2-го зїзду. Частично відбивались ці моменти також і в докладах з місць.

Лише той, хто бачив, в якому стані перебувала українська еміграція в Польщі в 1923 році, і в якому стані репрезентувалася вона під час зїзду, зможе уявити собі всю ту величність праці, яку перевів за цей час Український Центральний Комітет. Ліквідація таборів, приміщення емігрантських мас до праці на теренах цілої Польщі, перетранспортування частини її до Франції, Бразилії і ин. країн, організація досить поважної кількості своїх відділів, заступництв на місцях, організація української станиці, поліпшення долі інвалідів, підтримка академічної молоді, приміщення на працю фахових українських сил з вищих шкіл в Чехословаччині і т. д., і т. д. — це окремі і далеко не всі моменти тієї щоденної праці Українського Центрального Комітету, які по черзі захоплювали його увагу, відбирали час, технічні й матеріальні засоби, в яких сховані сотки меморандумів, обіжників, тисячі ріжного роду листувань, енергія, нерви, час.

Переглядом потреб української еміграції в Польщі були доклади з місць. Їх до виконання візьме сучасний склад Головної Управи Українського Центрального Комітету.

Приємною несподіванкою для зїзду були реферати представників нашого Уряду, з якими виступили — заступник Голови Ради Міністрів проф. О. Лотоцький, військовий міністр ген. В. Сальський і повноважний міністр др. Р. Смаль-Стоцький, в яких вони всебічно змалювали сучасне положення української справи на міжнародньому форумі, життя й діяльність української еміграції в різних країнах, проаналізували всі ділянки життя совітського союзу і України, приймаючи на увагу працю наших урядових чинників.

Поминаємо тут ухвалені зїздом постанови і резолюції, проекти організації нашої еміграції на нових підставах, вибори органів Українського Центрального Комітету і т. д. Все це знайде шановний читач на сторінках протоколу зїзду, до якого ще не раз вертатиметься увага наша і тих, хто на його сторінках шукатиме прикладів глибокої відданости ідеї відродження української державности і праці для її здійснення.

І. Л.

Зїздові настрої і опозиція.

Пять літ не було зїзду. Пять довгих літ на еміграції не бачились наші люде, не говорили поміж собою, не ділились думками-мріями. За пять цих довгих років чимало лиха ріжного прийшлося перетерпіти, злиднів зазнати, наголодуватись. Все це роззлощує людину, раздратовує й наструює до незадоволення, до шукання винних у тому й до помсти над ними.

З такими настроями приїхала на Зїзд частина делегатів, що вину в усьому лихові своєму вбачала в діяльности Українського Центрального Комітету й відкрите висловлювала своє незадоволення його працею.

Причини незадоволення, з їх слів, зводилися до відсутности постійного тісного контакту Українського Центрального Комітету з периферією, бюрократичности праці його та часом повільного поалагодження справ.

До цього додавалася незначність матеріальної підтрим-

ки еміграції, недостаточна діяльність по влаштуванню емігрантів на працю, а дехто з делегатів закидав Комітетові й слабу активність у політичному відношенні.

Дійсні ж причини незадоволення були переважно особистого характеру, як-то: незадоволення якогось прохання або відмовлення в матеріальній допомозі чи позиції, особисті порахунки, а з боку декого й стремління попасти до нового складу Комітету.

Майже всі з наведених причин незадоволення є продуктом загального становища еміграції, усунення яких знаходиться поза можливостями УЦК-ту й його матеріальними засобами, чому по вислухання звітів членів Комітету про переведену ними працю, — більшість делегатів зрозуміла тяжкі умови праці в Комітеті та помилковість упереджень проти його членів.

Частина ж делегатів, що прибула на Зїзд з певною передвзятою метою, не схотіла зрозуміти того, не залишила своїх упереджень, а навпаки — почала їх підсилювати ріжними пльотками й інсинуаціями, почала гуртуватися, творити опозицію.

Та опозиція ця не була опозицією, перейнятою якоюсь вищою ідеєю, злютованою ідеологічно, а була, так-би мовити, бльоком опозиційно настроєних групок і окремих осіб. Вже навіть недосвідченому спостерігачеві кідалися в вічі такі групки:

Краківська — (4 делегати), що розпочала свою роботу віддавна, вишукуючи однодумців та навязуючи звязки й стосунки в Тарнівському, Станіславському, Калішському, Познанському й інших осередках нашої еміграції в Польщі. Вона приїхала на Зїзд з певним наміченим пляном повалення урядуючого складу УЦК-ту та впровадження до нового складу його п. Морозовського з Тарнова—на голову й п. Суходола з Кракова—на секретаря.

Станіславська — 1 делегат, що після невдачі скликання аранжованого ним в Станіславові крайового Зїзду, стушувався й підтримував акцію інших.

Познанська—1 делегат, що будучи невдоволений з громадськості й демократичності поступовань УЦК-ту, виставляв тезу мілітаризації як самого УЦК-ту, так і його органів на місцях.

Групка Калішська — (3 делегати), як і Познанська, не виявляла поглядів і настроїв цілої колонії і об'єдналася, очевидно, лишень з тактичних міркувань, бо ж один з найбільш активних калішських делегатів у році 1925, з доручення УЦК-ту, „ліквідував“ одного з нинішніх „однодумців“ своїх по групі, коли той в своїх поступованнях, яко голова спілки інвалідів, зайшов аж надто далеко, і ліквідацію якого Інвалідський З'їзд пізніш апробував, виключивши його з числа членів Спілки. В році 1927 той же калішський делегат, на становищі члена Правління Української Станиці, розв'язуючи в військовий спосіб питання громадського характеру і навпаки, настільки заплутався в своїх поступованнях, що мусів відійти від праці в Правлінні Станиці й, звичайно, опинився з того часу в лавах незадоволених УЦК-том.

Групка ця приїхала на З'їзд з певною метою і завданням звалити за всяку ціну УЦК, взявши владу до рук своїх, та поставити на З'їзді боеве питання про висилку польською владою за межі Польщі сотника Ф. Крушинського.

Для підсилення їхньої акції на З'їзд із Каліша прибули ще сім осіб — не делегатів. Особи ці, користуючися з гостинності на З'їзді, в уся широчінь агітували в кулуарах, знайомлючись й „оброблюючи“ за стойками буфету делегатів із далеких і глухих місць, що ще не зорієнтувалися в незнайомих їм питаннях.

В цілому з'їздова опозиція складалася з 12 делегатів, які безперечно не були виразниками думки цілих колоній, що їх делегували.

Та й ця невеличка група не трималася одної думки, а по своїх прагненнях і міркуваннях розбилася ще на три групки. Провідною думкою першої з них (6 осіб) було переведення мілітаризації в своєріднім розумінню перебрання влади над еміграцією в Польщі до рук військовиків і перетворення емігрантської маси в слухняне, безлике знаряддя, підпорядковане їхній волі. Друга групка (калішська—2 особи) стояла осторонь і переводила працю з певних особистих, а можливо й „інших“ яких причин.

Третя групка (4 особи) готувалася до З'їзду заздалегідь, мала певний плян що до порядку праць на З'їзді, який накреслила й подала до ширшого загалу ще до З'їзду через бюлетень Краківського відділу УЦК-ту. По їхньому пляну

вся праця Зїзду повинна була проходити в зїздових комісіях і навіть звіти про діяльність і справоздання членів УЦК-ту мали-б бути складені не на пленумі Зїзду, а в комісіях його. Під час праці в комісіях малося на меті пізнати настрої делегатів, обробити їх, незадоволених з яких-будь причин притягти до себе, зібрати потім всіх до купи й на спільній нараді узгіднити погляди їхні й бажання, прийнявши після цього для переведення на пленумі певні резолюції й ухвали та усталивши листу нового складу УЦК.

Та не так легко пішло все, як намічалося. Плян праці Зїзду лише в комісіях — відпав, більшість делегатів, хоч і давала себе частувати біля буфетних прилавків чи при столиках, все-ж до опозиції не пристала, бо після реферату генерала Сальського й інших пп. Міністрів з одного боку, та тенденційних виступів підчас доповідей з місць калішських делегатів, що цілком зясував їх особистий демагогічний підклад з боку другого, — остаточно відсахнувся від опозиції й той незначний по кількості елемент, що ще хитався, не знаючи куди пристати, а кандидатська листа опозиції на членів до нового складу УЦК змінялася не більш й не менше, як разів із десять.

І ось, після напруженої, такої нервової трьохденної праці опозиція прийшла до висновку, що ставка їхня на якогось свого голову в новому УЦК-ті вже бита. Бажаючи за всяку ціну зберегти на листі й провести в члени хоч решту своїх кандидатів, опозиція кидається і бе чолом ще вчорашньому ворогові своєму, якого приїхала валити, ген. Сальському, просячи уклінно прийняти чільний провід в новому УЦК-ті, поставивши свою кандидатуру на їхню листу.

Та як не просили і не молили пани „опозиціонери“ ген. Сальського, а він згоди своєї їм не дав, відмовившись категорично від тої чести.

Виходу з положення не було. Тоді вони рішили за-грати на популярности на Зїзді ген. Сальського, й зачали просити його вже перед пленумом зїздовим, висуваючи умотивування, що сучасний момент вимагає мілітаризації української еміграції взагалі і особливо в Польщі, чому, на їхню думку, на чолі зверхнього органу еміграційного повинен стати не хто инший, як тільки військовий міністр.

Та всім було ясно, що не про впорядкування справ

емігрантських, не про якусь там мілітаризацію ходило панам із „опозиції“, а єдино — про беззастережне, безкомпромісове опанування лиш влади над нею, бо ж, коли ген. Сальський, давши ґрунтовне умотивування і одсіч усім цим спробам і провокаціям, відмовився від балотировки, то пани „опозиціонери“ не знайшли нічого кращого для себе, як „стукнути дверима“, й у повному своїйому „чисельному“ (бо аж 12 чоловіка) складі залишили залю обрад, а делегат із Кракова ще й „страшну“ заяву на прощання прочитав.

Зїзд не звернув уваги на вибрик купки баламутів і пішов твердою ходою до дальшої роботи. Виставлено було ряд кандидатів до керуючих та репрезентативних зверхніх органів і через таємне голосування приступлено до виборів.

Пани із „опозиції“, зконстатувавши, що вони розбиті, рішили, бодай для морального задоволення свого, ще на один авантурний крок, а саме — домагатися зречення хоч би одного з вибраних уже членів до Головної Управи УЦК-ту, але й ці заходи скінчилися нічим.

Коли всі спроби їхні розбились вкінць об мур твердий одностайности на Зїзді, — вони як школярі оті, щоб загладити провини, — всі разом і поодинці засвідчили свою лояльність до Уряду, доводячи невинність своїх стремлінь і виправдуючи поведінку на Зїзді.

На цьому можна булоб поставити вже й крапку що до опозиції, та мимохіть якось нав'язується ще думка, яка примушує нас зупинитись. Звертає на себе увагу факт посідання певних грошових засобів у калішської групи зїздової опозиції, яка представлена була на Зїзді 3 делегатами та 7 гостями. Ці останні 7 чоловіка мусіли оплатити свою подорож у два кінці, помешкання в готелі та харчування на протязі чотирьох, а де-хто й п'ятьох діб і опріч того певні, чималі, витрати на безпереривне частування обробляемих делегатів у день в буфеті при залі Зїзду і в ночі в „головній квартирі“ опозиції. З певністю можна твердити, що власних засобів на такі видатки жаден із них, безперечно, не посідав. Тут і напрошується запитання: а звідки ж ті засоби, з якого джерела? Відповісти, звичайно, трудно, ба навіть, й не можливо.

Згадавши про опозицію, з її дрібненькими амбіціями

і претензіями, перейдемо до схарактеризування загального обличчя З'їзду і праць його.

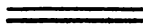
Протягом трьох днів З'їзд вислухав звіти й справоздання членів УЦК-ту за п'ять років, усвідомив з інформації членів Уряду всю важливість сучасного історичного моменту і, відкинувши всі демагогічні спроби „опозиції“, засвідчив своє цілком свідоме ставлення до життя і завдань еміграції та перевів велику організаційну працю, розглянувши й прийнявши новий статут для еміграції в Польщі та заснувавши для неї громадський суд.

Цей останній факт яскраво свідчить, що еміграція в Польщі в цілому серйозно ставиться до справи й поважно задивляється на своє перебування за кордоном та значіння і цілі, що стоять перед нею. Привітання Головному Отаманові, подяки для Уряду за переведену працю, овації по адресі завітавших на З'їзд членів його, нарешті подяки для тих чужинців, що в той чи інший спосіб допомагають нашій праці на міжнародньому терені, — все це яскраво свідчить про єднотність і єднотність членів З'їзду з нашим Урядом, про злютованість еміграції в Польщі, про моноліт, якого не зрушити і не розбити жадним „опозиціям“, з якого-б боку і джерела вони не йшли і до чого-б не закликали.

Еміграція знає сама, чого вона хоче, знає чому перебуває на вигнанні, чому злидні та поневіряння зносить.

Через оце все й не повелося панам із „опозиції“ заламати єдиного спільного з'їздового фронту, не поталанило захитати того поважного настрою, що панував на З'їзді. Вибори ж осіб до керуючих і репрезентаційних центральних установ еміграції в Польщі, на яких лежать і певні урядові чинності, також свідчать про ту віру й відданість, які панують серед еміграції до Уряду.

В. М.

ПРОТОКОЛ

2-го Делегатського З'їзду Української Політичної Еміграції в Польщі в днях 29-31.XII.1928 р.

Перший день—29.XII.1928 року.

З'їзд відбувається в Варшаві на вулиці Сенній ч. 16, в залі Товариства Гандльовців.

О годині 10 хв. 20 Заступник Голови Українського Центрального Комітету Микола Ковальський відкриває З'їзд і вітає в короткій промові делегатів.

Слідом за цим З'їзд вшановує вставанням пам'ять Голови Директорії і Головного Отамана Військ Української Народньої Республіки Симона Петлюри.

Так само З'їзд вшановує пам'ять заступника Голови Українського Центрального Комітету, організатора 1-го делегатського З'їзду української політичної еміграції Олександра Саліковського.

Після цього Микола Ковальський пропонує обрати президію З'їзду.

Делегат від Краківської колонії Чижевський вносить пропозицію: перше обрати мандатну комісію, яка перевірить мандати, і вже після того приступити до обрання Президії З'їзду.

По дискусії З'їзд приймає цю останню пропозицію.

До мандатної комісії відкритим голосуванням обирається: ген. Змієнка, пор. Суходола і полк. Долуда.

На пропозицію Заступника Голови УЦК М. Ковальського З'їзд ухвалює, для економії часу, під час праці мандатної комісії вислухати привітання для З'їзду.

З'їзд вітають:

Посол Каліновський в імені польської демократії, яка з великим зацікавленням стежить за визвольною боротьбою українського народу і є певна того, що день визволення цього народу вже не далекий.

Мін. Сулятицький в імені Уряду Кубані, торкнувшись коротко визвольної боротьби Кубані, підкреслив потребу спільної боротьби зі спільним ворогом, бо „виборе Україна самостійність“, буде вільною і Кубань і інші сусідні народи. І це не є лише думкою кубанської еміграції, це думка більшості кубанського народу. Свою промову мін. Сулятицький закінчив словами: „Ще не вмерла Україна, не вмере і Кубань, не вмере і ваша і наша і слава і воля“.

Полковник Фролов в імені вільного козацтва Дону так само, торкнувшись коротко визвольних змагань Дону, підходить

до потреби спільної боротьби з Москвою, закінчуючи свою промову божим кличем, який підбадьорював українських вояків, коли йшли вони на ворога—„Слава Україні, слава“.

П. Аяз-Бей-Ісхакі в імені Поволзьких і Кримських татар, вітаючи Зїзд, підкреслив, що історія знає вже багато прикладів спільних ділань України і татарських народів, але цієї спільности в діланнях, цього спільного фронту може найбільш вимагає оучасний момент. У визвольній боротьбі поневолених народів сходу Європи ви, українці, гратимете першу роль, але не забувайте і про нас, про народи татарські, як і ми про вас не забуваємо, бо ваш ворог є нашим ворогом. Привітання своє п. Ісхакі закінчив словами „Хай живе самостійна Україна і самостійні республіки татарських народів Поволжя і Крима“.

П. Імнадзе в імені Грузинського Комітету в Польщі, вітаючи Зїзд, підкреслив, що наради його мусять торкатися не лише виконання тяжких і відповідальних обов'язків, що наклела батьківщина на українську еміграцію, але також і зміцнення братнього фронту з иншими поневоленими Москвою народами сходу Європи. Своє привітання п. Імнадзе закінчив словами „Хай живе вільна і незалежна Україна“.

Далі вітають Зїзд:

Микола Миронович—в імені Україн. Клубу в Варшаві.

Іж. Овксен Ільницький—в імені Спільки Інженерів і Техників Емігрантів у Польщі.

Віктор Завадський — в імені Українського Правничого Товариства.

П. Гонтар — в імені Української Студентської Громади в Варшаві.

Ген. Олександр Загородський — в імені Української Спільки Воєнних Інвалідів.

Ген. Андрій Вовк — в імені Українського Воєнно-Історичного Товариства.

Проф. Віктор Андрієвський — в імені Української Станції при місті Каліші.

Підполковник Микола Харитоменко в імені Калішського Відділу Українського Товариства Допомоги Емігрантам з України.

Генерал Віктор Куш в імені Товариства Вояків Армії Української Народньої Республіки.

Далі оголошуються телеграфічні привітання від:

Українського Республікансько-Демократичного Клубу в Празі.

Українського Товариства Медиців на Чехах.

Української колонії в Берестю.

Адвоката Миколи Багриновського.

Інженера Данила Ковпаненка.

Привітання листовні від:

Міністра Артура Сливінського.

Генерала Миколи Янчевського.

Інженера Олекси Морозовського.

Командира 5-ої Херсонської стрілецької дивізії генерал-хорунжого Пузицького.

Командира 4-ої Київської Стрілецької дивізії полковника Шраменка.

По скінченню привітань ухвалюється перерву до часу закінчення праць в мандатній Комісії.

О годині 13-ій З'їзд продовжується.

Голова Мандатної Комісії генерал Змієнко оголошує, що Мандатною Комісією встановлено 40 правних мандатів, 12 мандатів Комісія предкладає на углядження З'їзду, як виданих зборами, що були менші від встановлених УЦК-том норм, і мандат пана Соломка уневажнює з формальних причин.

Заступник Голови УЦК Ковальський пропонує назвати кандидатів на голову З'їзду. Кандидатами названо: пп. Андрієвського, ген. Базильського, ген. Куща і ген. Змієнка.

При відкритім голосуванні Віктор Андрієвський одержав 28 голосів, генерал Базильський — 18 гол.; ген. Кущ і ген. Змієнко своїх кандидатур зрікаються.

Головою З'їзду обрано Віктора Андрієвського, який перебірає провід над З'їздом.

Голова З'їзду Андрієвський пропонує обрати двох заступників голови і двох секретарів.

Кандидатами на заступників Голови названо: Левка Чикаленка, полковника Садовського і генерала Куща.

В відкритім голосуванні обрано Левка Чикаленка (38 голосів), і ген. Куща (15 гол.).

На секретарів З'їзду названо кандидатів: пол. Садовського, підполковника Середу, поручника Суходола і полковника Дольда.

Останніх два своїх кандидатур зрікаються.

Відкритим голосуванням обрано: пол. Садовського (34 гол.) і підполковника Середу (30 гол.).

Голова З'їзду оголошує вироблений УЦК-том порядок денний:

П О Р Я Д Д Е Н Н И Й.

ПЕРШИЙ ДЕНЬ.

1. Звіти Українського Центрального Комітету і ревізійної Комісії.
2. Дискусії по звітах.

ДРУГИЙ ДЕНЬ.

1. Доклади Військового Міністра ген. Сальського на тему: „Сучасне політичне становище, його тенденції й перспективи боротьби за українську Державність“.

2. Доклад Повноваженого Міністра Професора Д-ра Р. Смаль-Стоцького на тему: „Українське питання в закордонній пресі“.
3. Доклад Голови Українського Центрального Комітету М. Ковальського на тему: „Організація української еміграції в зв'язку з досвідом минулого часу і утворення українського національно-громадського центру“.
4. Доклад члена Українського Центрального Комітету В. Приходька на тему: „Моральна дисципліна на еміграції й суд чести“.
5. Обрання комісій.

П Е Р Е Р В А.

1. Доклади з місць. (В той же день відбувається праця в комісіях).

ТРЕТІЙ ДЕНЬ.

1. Доклади Комісій.
2. Дискусії.
3. Ухвали З'їзду (Апробати внесків комісій).
4. Продовження докладів з місць.

П Е Р Е Р В А.

1. Вибори органів УЦКомітету.
2. (В разі потреби) Закінчення докладів з місць.

Делегат Суходол (Краків) пропонує з огляду на великий програм З'їзду і обмежений час обрати спеціальні комісії для розгляду всіх матеріалів, предложених З'їздові, і виготовлення відповідних проєктів резолюцій.

Пропозиція ця приймається і встановлюється комісії: організаційна, правнича, культурно-освітня, фінансова, інвалідська і преси та пропаганди.

Голова доповідає З'їздові, що має листове привітання від Голови Директорії Головного Отамана Війська УНР Андрія Лівницького, яке зараз буде оголошено.

Всі присутні на залі З'їзду встають“.

Голова З'їзду зачитує привітання:

„До 2-го З'їзду української політичної еміграції в Польщі.

Минуло вже дев'ять років довгих з того часу, коли останній козак армії Української Народньої Республіки переступив межі рідного краю. В тяжких умовах емігрантського життя наше громадянство не втратило твердості духу та лицарського завзяття, що присвічувало нашим героям-воjakам у важкій боротьбі проти лютого ворога. Страшна трагедія в Парижі, коли Україну спіткало найбільше нещастя, коли від ворожої руки впав Незабутній Вождь, — не зломил завзяття патріотів, а тільки міцніше загартувала нас для дальшої невпинної боротьби. Та ж незломність панує й досі серед нас, — кожний в міру сил

стоїть на варті, коло наших бойових прапорів, — і я щасливий ствердити сьогодні, що „ще є порох в наших перохівницях, що не ослабла ще казацькая сила“!

Даремно ворог наш у розпачі й страху смертельному, почувши останні хвилини свого панування на нашій землі, намагається внести легководу в нашу родину, щоб ослабити наші ряди. Нехай легководу і слабі серцем ідуть на його принади, таких є одиниці. Та сотні й тисячі загартованих, у крицю закутих борців усе міцно й незмінно тримають прапори УНР, з якими покинули улюблену Батьківщину. Недавні зїзди емігрантські свідчать про незломну волю нашу до близької перемоги, і вже недалеко той час, коли наші, освячені кровію прапори, переможно замають перед Св. Софією.

Сердечно вітаючи еміграцію нашу в Польщі, бажаю Зїздові продуктивної праці на полі організаційному, бажаю непохитости та вірности нашій святій справі.

Серцем і душею з Вами, глибоко вірю, що вже останній це Зїзд на еміграції, що вже близький той час, коли наша емігрантська родина, разом з великим страдником-народом українським, на рідній землі, заспіває вілько і радісно:

Ще не вмерла Україна, і слава, і воля... Андрій Лівіцький".
Останні слова привітання покриваються однодушними гучними окликами „Слава“, і всі присутні відспівують Національний Гімн.

Зїзд уповажнює Президію зложити в імени Зїзду привітання Голові Директорії Головному Отаманові Військ У. Н. Р.

Рівночасно Голова Зїзду пропонує вислати привітання Президентові Річипосполитої Польської та Маршалкові Пїлсудському, яку пропозицію Зїзд ухвалює одноголосно.

Далі Зїзд переходить до обрання складу комісій. По дискусіях ухвалюється перерва на одну годину.

О годині 16 хв. 25 Зїзд продовжується. З приводу складу комісій і завдань їх висловлюються делегати: Терещенко, Базильський, Чикаленко і Дідченко.

Комісії обрано в такому складі: організаційна — дел. Змієнко, Суходол і Дідченко; правнича — дел. Базильський, Долуд, Кудрицький, і Конопацький; культурно-освітня — дел. Андрієвський, Чикаленко, Краснопільський і Середа; фінансова — дел. Чижевський, Лиходько і Білецький; інвалідська — дел. Загородський, Садовський і Рогоза; преси та пропаганди — дел. Проценко, Білецький, Краснопільський і Куц.

Далі Зїзд переходить до прийнятого порядку денного.

На черзі звіти Українського Центрального Комітету і Ревізійної його комісії.

Член Комітету ген. Сальський в обширнім звіті докладно подає перебіг праці в проваджених ним секціях УЦКомітету: інтернованих та інвалідській за час од 1-го Делегатського Зїзду.

В межичасі на залю входить Заступник Голови Ради Народніх Міністрів УНР і Міністр Внутрішніх Справ проф. Олександр Лотоцький.

Голова Зіжду просить ген. Сальського перервати свій звіт і в імені Зіжду вітає прибувшого високого гостя.

Заступник Голови Ради Міністрів проф. Лотоцький дякує за привітання та в свою чергу вітає Зізд і бажає йому продуктивної праці.

Генерал Сальський закінчує звіт.

Другим справоздавцем УЦКомітету в обсязі фінансово-економічній виступає член Комітету Золотницький, який на прикінці доповіді свого зачитує грошові звіти. На пропозицію Голови Зіжду звіт передається Зіждем до фінансової комісії.

Поза чергою Заступник Голови Ради Міністрів проф. Лотоцький виголошує промову, в якій у загальних рисах інформує Зізд про діяльність Уряду УНР, що стремить до остаточної перемоги над ворогами України і повороту еміграції нашої на Батьківщину.

Зізд оплесками покриває останні слова промовця, а Голова Зіжду дякує Урядові за ту його важливу працю.

Продовження Зіжду визначається на 9-ту годину 30 грудня 1928 року.

Другий день — 30.XII.1928 року.

Зізд відкриває Заступник Голови Левко Чикаленко о 9 год. 35 хв.

На черзі продовження звітів Українського Центрального Комітету. Член Комітету Василь Приходько подає звіт про діяльність правничої секції Комітету.

О год. 10 хв. 20 переймає провід над Зіждем Голова Андрієвський

Черговим справоздавцем від УЦКомітету виступає Заступник Голови Комітету Микола Ковальський, який обширно подає про загальний перебіг праці Комітету за час од 1-го Зіжду.

Голова Зіжду оголошує привітання від:

Голови Ради Народніх Міністрів Вячеслава Прокоповича,
Міністра Закордонних Справ Олександра Шульгина.

Товариства Вояків Армії УНР у Франції.

Генеральної Ради Союзу Українських Емігрантських Організацій у Франції.

Каянської Громади Союзу Українок-Емігранток у Польщі.
Редакції „Тризуб“.

Адвоката Карнаухова.

Зізд приймає пропозицію Мандатної Комісії про надання права делегата з дорадчим голосом представникові від Петрівської Кольонії Інженерові Кибальчичеві.

В імені Ревізійної Комісії УЦКомітету ген. Безручко відчитує акти Ревізійної Комісії, з яких видно, що грошова справа в Комітеті провадилася зразково, та що видатки оправдані відповідними документами.

Голова З'їзду пропонує відкласти дискусію над звітами УЦКомітету до часу, коли будуть скінчені всі справоздання.

Пропозиція приймається.

Голова З'їзду відчитує виготовлені привітання Голові Директорії Головному Отаманові Військ У. Н. Р. Андрію Лівницькому.

„Високоповажаний Пане Президенте і Головний Отамане!

Другий Делегатський З'їзд української політичної еміграції, щиро вітаючи Вас, сердечно дякує за Ваші теплі і доброзичливі слова, які, підносячи і скріплюючи нашу бадьорість, дають нам привід ствердити нашу відданість Ідеї української державної незалежності і рішучість боротися під Вашим проводом до побідного кінця.

Віримо, що в повному єднанні з Вами і Урядом УНР, однодушні і одностайні українська армія і громадянство вже не забаром повернуть на рідну землю!

Ще не вмерла Україна!

По зачитанню привітання виступає Військовий Міністр УНР ген. Володимир Сильський з обширним рефератом на тему: „Сучасне політичне становище, його тенденції і перспективи боротьби за українську державність“, і як вислід свого реферату пропонує наступну резолюцію:

1. Другий З'їзд української політичної еміграції в Польщі з почуттям глибокого морального задоволення і великої радості стверджує:

а) що збройна боротьба за українську державну незалежність, в якій вона брала чинну участь, не пішла на марне, а поширивши та зміцнивши в українському народі прагнення до незалежного державного життя, посунула його, в напрямку досягнення тих прагнень, значно вперед;

б) широке усвідомлення українських мас в тім, що лише цілковита державна незалежність забезпечить Українському Народові повний розвиток його сил та добробут;

в) цілковитий занепад серед українських мас навіть найменших симпатій до комунізму, повну дискредитацію окупантської москowsько-совітської влади в очах населення і що раз більше зріст активності українського селянства та робітництва проти совлади;

г) неминучість широкого народнього повстання проти окупантської влади, повалення її та здійснення проголошеного в 4-м Універсалі Центральної Ради гасла державної незалежності української нації.

2. Маючи на увазі цей останній рішучий акт боротьби українського народу за своє державне життя, зїзд:

а) вважає за конечне для досягнення перемоги над московським окупантом, всі зусилля повставшого українського народу скерувати проти Москви і забезпечити Україні з боку сусідніх та інших держав Західньої Європи моральну підтримку;

б) вірить що Західня Європа, в інтересах забезпечення в себе внутрішнього спокою та економічного добробуту, а на Сході Європи тривалого порядку, широко допоможе Україні в її боротьбі проти імперіалістичної Москви; апелює до Високої Ліги Націй, аби ближче прийняла до серця стан сучасного українського народу, як і долю його в майбутньому та своїм високим авторитетом його підтримала;

в) в передбаченні боротьби з московським імперіалізмом українського народу в близькій спільці з іншими, поневоленими через СССР народами, як братерське даліше співжиття наше з ними в землях визволених та оборону земель цих од Москви разом з ними в майбутньому, вітає приязно союзні стосунки Уряду УНР з перебуваючими на еміграції Урядами поневолених народів Кубані, Кавказької Федерації і Вільного Козацтва;

г) з обуренням осуджує всякі спроби порозуміння не відповідних груп еміграції української з еміграцією російською, з огляду на непримиренно-вороже відношення останньої до державної незалежності України;

д) констатуєчи об'єднання під прапором Української Народньої Республіки всіх живих сил еміграції, що стоять на ґрунті цілковитої державної незалежності України, — закликає еміграцію бути на поготовлі — аби організовано — на заклик Уряду УНР — взяти активну участь в прийдешній боротьбі й як найкраще прислужитися своєму народові у виборенні власної незалежної Держави та її організації;

е) з обуренням відкидає ганебні наклепи — мовляв то українська еміграція є зряддям в руках чужих держав — і пятає ці наклепи як зраду інтересів українського народу та його визвольної боротьби.

2-й емігрантський Зїзд Української Політичної Еміграції в Польщі шле страдальницькому українському народові — що від девяти років терпить тяжке ярмо червоної московської окупації, — свій щирий синівський привіт і врочисто прирікає — що й надалі неухильно йтиме до цілковитого визволення України з під ненавидженої Москви та до свогорення Вільної — ні від кого незалежної Української Народньої Республіки.

Ні тяжке життя на чужині, ні час, а ні ворожі заходи не знищать в нас любови й відданости своєму народові та його волю; як й досі служили — служити цій ідеї вірно будемо і в слухну годину на поміч своєму народові станемо

Перед пам'яттю ж тих братів та сестер, що за ці високі

Ідеали Українського Народу полягли в боях на широких ланах України, по льохах московських чека, на засланні і скрізь по світі на еміграції, — 'побожно схилиємо свої голови.

З проміж цих лицарів національного обов'язку і чести хай світиться на віки і віки імя незабутнього Вождя Українського Народу — св. пам'яті Симона Петлюри, що поляг від підступної ворожої руки на вулиці Парижа, вірний Народові своєму“.

Зїзд однодушно приймає цю резолюцію.

Голова Зїзду дякує генералу Сальському за його річевий та ґрунтовний реферат і в імени Зїзду просить, що би Уряд УНР перевів постуляти реферату в життя.

Далі виголошує промову повноважений Міністр проф. Д-р. Смаль - Стоцький на тему: „Українське питання в закордонній пресі“ і пропонує резолюцію про висилку від імени Зїзду подяк кільком видатним журналістам й політичним діячам закордону, що спричинюються до поширення й популяризації нашої національно-державної ідеї в закордонній пресі, яку пропозицію Зїзд приймає.

Голова Зїзду дякує проф. Смаль-Стоцькому.

В межичасі зачитується привітання Зїздові від Рівенської Кольонії і оголошується перерва на одну годину.

Засідання продовжується о 16 год. 35 хв.

Виступає член Комітету Василь Приходько з рефератом на тему: „Моральна дисципліна на еміграції та суд чести“ і заступник голови Комітету Микола Ковальський на тему: „Організація української еміграції в зв'язку з досвідом минулого часу“.

Голова Зїзду з уваги на економію часу, пропонує розпочати працю в комісіях і рівночасно на пленумі Зїзду перейти до інформацій з місць. По короткій дискусії пропозиція приймається.

Дел. сот. Рогоза просить, щоби Зїзд установив, oprіч вже обраної інвалідської комісії ще одну інвалідську (але не з інвалідів) комісію, до якої можна було би передати скарги на непорядки в Спілці Інвалідів.

Голова Зїзду пояснює, що такі справи належать до компетенції Інвалідського Зїзду, а не до Зїзду цілої Української Політичної Еміграції в Польщі. По цих поясненнях Зїзд переходить до наступної точки порядку денного, себ-то до вислухання інформацій з місць.

Дел. сотн. Проценко (Щипорно) просить про відкриття школи для дітей в його кольонії.

Дел. поручник Терещенко (Схальмержиці) підтримує цю прозьбу і просить про позичку для своєї кольонії в розмірі 2.000 злотих.

Дел. поручник Шевчук (Каліш-місто) просить про пере-

несення гімназії ім. Т. Шевченка з Української Станиці до міста Каліша і про заснування в місті Каліші школи для дітей.

Дел. Петро Шкурат (Перемишль) інформує, що кольтонія в Перемишлі могла б улаштувати на виховання в середній українській школі одного хлопчика і одну дівчинку, в віці 10—11 літ.

Дел. хорунжий Осьмачко (Плотично) просить, щоби УЦК знайшов працю для 30 безробітних емігрантів.

Дел. Самарець (Бидгощ) просить, щоби УЦК ужив заходів для полекшення пересування емігрантів на терені Польщі.

Дел. сотник Макаревич (Білосток) вносить побажання, щоби на Волині було утворено відділи УЦК та щоби було полекшено умози пересування української еміграції по цілому терені Польщі.

В тім місці голова Зїзду Андрієвський передає провід над Зїздом своїому заступникові п. Чикаленкові.

Дел. поручник Суходол (Краків) просить про забезпечення хорих і про пзворот 320 злотих, які звидаткував відділ УЦК при підшуканню праці для інженерів.

Дел. поручник Шевчук (Каліш-місто) критикує діяльність жеровника відділу УЦК в Каліші поручника Можейка, Управи Українського Т ва Допомоги Емігрантам з України в Каліші та Правління Української Станиці і просить про забезпечення станичної гімназії та про зміну жеровництва в Калішському відділі УЦК.

Дел. поручник Тимошенко (Жирардів), оповідаючи про особистий випадок з ним в прикордонній смузі під час комісового продажу образів, просить УЦК вистаратися полекшень для комісіонерів.

Дел. сотник Коломенський (Люблін) просить про ревізію сум, витрачених місцевим відділом УЦК.

Дел. генерал Базильський (Каліш-Станиця) критикує Правління Станиці за те, що воно забагато видає грошей на культурні справи в Станиці за рахунок харчового пайка, закидає Правлінню Станиці, що ним була упущена можливість здобуття для церкви іконостаса із православної церкви в Ленчицях, що в свій час Правління не викупило на власність кавалка ґрунту під Станицею і врешті звертає увагу на нужденний стан станичної гімназії, інтерната при ній та цвинтаря.

Делегат сотник Рогоза (Каліш-місто) змальовує негативні сторони життя Калішської колонії й зачитує відозву, що розповсюджувалася в Каліші, та намагається відчитати ще інші якісь папірці з особистих стосунків окремих членів його колонії.

З огляду на особистий характер виступу дел. Рогози, голова Зїзду прикликає його до порядку.

Дел. ген. Куш (Каліш-Станиця), який не був присутнім

під час виступу ген. Базильського, категорично спростовує закиди, які підніс останній.

Дел. полковник Садовський (Каліш-місто), спростовує закиди дел. пор. Шевчука і сотника Рогози і наводить позитивні сторінки організаційного життя в м. Каліші.

О 20 год. 43 хв. засідання другого дня З'їзду закривається.

Наступне засідання призначається на день 31 грудня на 10 годину.

Третій день — 31.XII.1928 року.

З'їзд відкриває голова Андрієвський о 11 год. 14 хв. і зачитує знов наспівші привітання від:

Професора Яковлева.

Українського Народнього хору з Берліна.

Генералової Мешківської.

Інженера Арсена Шумовського.

На черзі дискусія над справозданням УЦКомітету.

Дел. полк. Долуд (Ковель) просить УЦК звернути увагу на тяжкий матеріальний стан робітників-емігрантів. В дальшому пропонує прийняти справоздання УЦКомітету до відома й висловити подяку Комітетові за минулу працю.

Дел. ген. Базильський просить аби УЦК ужив заходів для полекшення пересування комісіонерів, продавців образів, особливо в прикордонній смузі.

Заст. голови УЦКомітету Микола Ковальський подає докладні виязнення на всі уваги окремих промовців.

Член УЦКомітету Злотницький подає також вияснення з обсягу фінансово-господарчих справ.

Голова З'їзду Андрієвський ставить на голосування пропозицію полковника Долуда: „прийняти справоздання УЦКомітету до відома й висловити йому подяку за його довголітню працю“.

Пропозицію приймається одногласно.

Голова З'їзду оголошує, що з моменту прийняття до відома справоздання члени УЦКомітету і члени Ревізійної Комісії приймають участь у З'їзді на рівних правах з усіма делегатами. Заперечень проти цього зі сторони З'їзду не мається.

Голова З'їзду зачитує привітання від:

Українського Громадсько-Допомогового Комітету в Румунії.

Бувших Міністрів У. Н. Р. Безпалка і Сірополка.

Української кольонії в Скиделі.

Української еміграції Володимирського повіту на Волині.

О. Черкасевича з Вільна.

Дел. Микола Кудрицький (Тарнів) реферує проєкт статуту Громадського Суду, вироблений УЦКомітетом і прийнятий в комісії З'їзду з такими поправками:

в § 2 п. „в“ слово „приписів“ зямінюється „звичаїв“.

в § 3 викреслюється „або розв'язані поединком“.

в § 4 викреслюється „не тільки після його заснування, але і перед заснуванням цього Суду під час побуту осіб на еміграції в Польщі“ і замінюється словами „не далі, як за три роки до заснування цього Суду“.

Після § 14 добавляється новий § в редакції: „§ 15. Вирішені справи з усім діловодством передається Громадським Судом до архиву УЦК“.

Статут з підвищими поправками Комісії Зїздом приймається. Оголошується перерва на 1 годину.

О годині 14-й Зїзд продовжується.

Дел. полковник Садовський зачитує резолюцію Інвалідської Комісії Зїзду:

„Просити Український Центральний Комітет у справах:

1. Негайного встановлення грошового забезпечення для тих інвалідів, що їх позбавлено інвалідських засилків, завдяки переходу наших інвалідів з інвалідських засилків на ренту, по нормах польських воєнних інвалідів і згідно з втраченими ними $\frac{\%}{\%}$ працездатности, — за час від 1 квітня ц. р. — для фактичного припинення видачі тим інвалідам інвалідських засилків.

2. Негайної видачі тим інвалідам, що їм зменшено грошове забезпечення з переходом на ренту, різниці між одержуємою ним тепер рентою, а тією рентою, яку він одержував би, як-би йому $\% \%$ втраченої працездатности у війську українському в часі визвольної боротьби до 10 квітня 1920 року, були признані, як і ті $\% \%$, що він їх набув після 10 квітня 1920 року, — за час від 1 квітня б. р.

3. Призначити інвалідське забезпечення, на рівні з іншими українськими воєнними інвалідами, для тих інвалідів, що набули каліцтво після 21 березня 1921 року, — jako наслідок військових подій під час визвольних змагань.

4. Добитися від польської влади продовження ще на 1 рік переосвідкування українських воєнних інвалідів у військово-лікарських комісіях, що з різних причин ще не були освідковані.

5. Надання права вільного руху і замешкання на цілій території Польщі всім без винятку українським воєнним інвалідам.

6. Здобуття для Української Спілки Воєнних Інвалідів грошових засобів на заплату згори чиншу за рік при винаймленню відповідного помешкання під Дім Українського Інваліда.

7. Звільнення українських інвалідів від оплати за помешкання й харчі й Станиці.

8. Видавання Спілки Інвалідів сталої щомісячної субсидії на видання інвалідського органу „Український Інвалід“.

9. Введення, на підставі ухвали 6-го Делегатського З'їзду українських воєнних інвалідів, до складу Українського Центрального Комітету 2 інвалідських представників на правах повноправних його членів“.

Резолюцію З'їздом приймається одноголосно.

Дел. Василь Краснопільський зачитує резолюцію Комісії З'їзду в справі преси та пропаганди:

„Просити Український Центральний Комітет:

1. Заснувати щоденний часопис.

ПРИМІТКА. До часу заложення щоденного органу, просити відповідні чинники, щоб політичні статті в „Тризубі“ займали належне політичному органу місце.

2. Субсидювати воєнно-літературний журнал „Табор“ і журнал „Український Інвалід“, щоби вони замість 4—5 разів на рік, виходили щомісяця.

3. Використання для пропаганди радіостанцій в різних осередках Європи, як вже це мало місце в Америці й у Кракові.

4. Заснування Центральної бібліотеки при УЦК й рухомих бібліотек для задоволення духових потреб відділів УЦК-Комітету.

5. Заснування Книгарні при УЦК у Варшаві“.

Резолюція приймається одноголосно.

Дел. підполковник Середа зачитує резолюцію в справі культурно-освітній:

„Просити Український Центральний Комітет:

1. Про поширення сітки шкіл для емігрантів на терені Польщі і про матеріальну допомогу вже існуючим, а в першу чергу станичній гімназії ім. Т. Шевченка і школі в Станиці ім. С. Петлюри. Бажано відкрити школи для дітей в с. Шипіорному при м. Каліші і в самому Каліші і ще там, де про це будуть просити, в міру спроможности.

2. Просити УЦК вжити відповідних заходів аби абсолютів Станичної Гімназії приймали до високих шкіл в Польщі. Просити, щоби для гімназії в Станиці було уділено права гімназій державних, та подбати про ліпше матеріальне забезпечення гімназійальних лекторів.

3. Просити про заснування при відділах УЦК в місцях більшого скупчення еміграції бібліотек і читалень та про можливу матеріальну субсидію вже існуючим.

4. Подбати про заснування в міру спроможности бюр праці, спортивних гуртків та інше“.

Резолюція приймається з поправками дел. поручника Суходола про уділення допомоги — „і студентам“.

Дел. підполк. Дідченко реферує проєкт статуту Т-ва „Український Центральний Комітет“ і поправки до нього Правничої Комісії Зіаду.

По дискусії, в якій забирали участь делегати: полковник Садовський, Микола Кудрицький, сотник Рогоза, Левко Чикаленко і заступник Голови УЦКомітету Ковальський, статут приймається з такими поправками:

§ 5 доповнюється: „Зокрема має право: а) набувати і продавати нерухоме майно, б) зятягати позики взагалі і під застав“.

§ 12 доповнюється: „У виключних випадках в дійсні члени товариства приймає Головна Управа“.

§ 16. Викреслюється пункт „В“ — „Улєртого порушення громадської дисципліни“.

§ 18. Викреслюється пункт „Г“ — „Право користання, в міру можливости, з усіляких установ та підприємств товариства“.

§ 19. Викреслюється — „поводитися морально і“ та додається до п. „в“ — „в розмірі 50 гр. місячно“.

§ 20. Викреслюється, зачинаючи від слів: „Члени-співробітники мусять оплачувати“ і т. д. аж до кінця.

§ 25 приймається в наступній редакції: „Зізд скликається на підставі наступних норм представництва:

А. На кожних 25 дійсних членів Товариства, які стало мешкають в певній місцевости і присутні на зборах, Загальні Збори обирають одного делегата. Надвишка понад 25 осіб, у випадку, коли вона перевищує 13, дає право на обрання ще одного делегата.

Б. Відділи Товариства, що мають у своїму складі від 10 до 25 дійсних членів, вибирають одного делегата.

В. Окремі групи, менші від десяти дійсних членів Товариства, обєднуються в спільні виборчі Збори і вибирають делегатів по нормі, зазначеній в п. „А“ цього параграфу.

§ 32. Додавляються пункти: „д“ — „Розгляд оскаржених або поданих на затвердження постанов Головної Управи в справах завішення в правах і обовязках як членів Головної Управи, так і Управ Відділів та окремих їхніх членів; „е“ — „затвердження постанов Головної Управи про кооптацію нових її членів“.

§ 38 залишається в редакції, предложеній УЦКомітетом.

§ 44 викладається у такій редакції: „В своїй діяльності Головна Управа керується регуляміном, ухваленим нею і затвердженим Радою Товариства.“

§ 49 і 50 пристосувати до статуту Громадського Суду, затвердженого вже Зіздом.

§ 50. У пункті „В“ викреслюється: „приписів“ і на його місце вставляється: „звичаїв“.

§ 60. Нова редакція: „Головна Управа Товариства, в міру потреби й можливости, для репрезентації й опіки, призначає Головних Уповноважених на Воеводства.“

§ 61 замінюється на: „Права і обовязки Головного Уповноваженого зазначені в регуляміні місцевих органів Товариства, затвердженому Головною Управою.“

§ 73. В уступі другому замінюється: „вони розпочинаються о годину пізніше“ і т. д. на слова: „то вони розпочинаються в іншому, зазначеному в повістці, терміні при всякій кількості прибувших дійсних членів“.

§ 76. Пункт „Ж“ — „Ця ухвала потребує затвердження Головної Управи Товариства“ — замінюється: „Ухвали в справі набуття чи позбуття майна відділу, які ухвали підлягають затвердженню Головної Управи Товариства“.

§ 80 викреслюється.

§ 81 доповнюється уступом: „Управа Воеводського Відділу полягоджує, в разі потреби, справи інших Відділів Воеводства перед відповідними органами влади“.

§ 85. Викреслюється 2 й уступ.

Додається розділ ХХ про ліквідацію Товариства.

Сотник Рогоза нагадує, що по п. 9 Інвалідської резолюції до складу Головної Управи У. Ц. К. мало б бути введено 2-х представників від інвалідів. Голова Зіду пропонує, аби майбутній У. Ц. К. прийняв під увагу пропозицію комісії, не порушуючи статуту У. Ц. К. Цю пропозицію Зід приймає.

Заступник Голови У. Ц. К. Ковальський вносить пропозицію про встановлення членської вкладки в розмірі 1 зол. місячно, а дел. полковник Садовський — в розмірі 50 гр. місячно.

Зід приймає пропозицію дел. полк. Садовського, і членська вкладка встановлюється в розмірі 50 гр. місячно.

Оголошується перерва на 10 хвилин перед виборами Головної Управи УЦКомітету та інших його установ.

По впливі 10 хвилин Зід продовжується.

Голова Зіду Андрієвський оголошує порядок переведення голосування.

Дел. полковник Долуд вносить пропозицію, щоби голову Центрального Комітету обрав Зід окремо. Його підтримують делегати: Чижевський, Дідченко і Суходол. Проти висловлюються делегати Левко Чикаленко і сотн. Макаревич. Дел. ген. Куш звертає увагу, що в прийнятій статуті виразно зазначено (арт. 33-й), що Зід обирає цілу Управу, а Управа вже сама з себе обирає голову і решту президії.

На запитання голови Зіду Андрієвського, зверненого до присутніх на залі правників, відповідає правник Віктор Завадський, що ця справа вже розвязана, бо-ж Зід прийняв відпо-

відний в цій справі артикул статуту, який, з моменту його прийняття, вже обов'язує З'їзд.

З тим висновком З'їзд погоджується.

Голова З'їзду пропонує назвати кандидатів на членів до Головної Управи У.Ц.Комітету.

Делегат Левко Чикаленко в імені групи делегатів виставляє таких кандидатів: М. Ковальського, ген. В. Куца, полк. М. Сидозького, В. Красношільського, полк. І. Золотницького.

Делегат підп. Дідченко в імені другої групи делегатів пропонує таких кандидатів: ген. Сальського, ген. Базильського, полк. Долуда, пор. Суходола і В. Приходька.

Голова З'їзду по одинці запитує названих осіб про їхню згоду. Кандидати першого списку всі згоджуються. Ген. Сальський зі списку другого зрікається своєї кандидатури, а решта кандидатів згоду дає.

Дел. полк. Долуд закликає ген. Сальського не знімати кандидатури.

Ген. Сальський, звертаючи увагу на труднощі сполучення двох відповідальних урядів, докладно пояснює мотиви свого зречення.

Делегати підп. Дідченко і полк. Білецький знову просять ген. Сальського про його згоду на кандидатуру, а делегат ген. Базильський в довшій промові, пригадуючи спільні бойові чини, підтримує просьбу, звернену до генерала Сальського попередніми промовцями.

Делегати сот. Скорський і сот. Макаревич, приєднуючися до мотивів, виставлених ген. Сальським, просять З'їзд не силувати ген. Сальського, з огляду на поважність тих його мотивів.

По остаточній відмові ген. Сальського зрікаються своїх кандидатур делегати — поручник Суходол і полк. Долуд, а за ними ген. Базильський і В. Приходько.

Дел. підп. Дідченко вносить пропозицію про перерву на 10 хвилин.

Голова З'їзду, не ставлячи цю пропозицію на голосування, без спротиву зі сторони З'їзду, переходить до переведення виборів.

Дел. Левко Чикаленко виставляє кандидатами на 2-х заступників членів У. Ц. Комітету інженерів: П. Сікору і В. Яновського; пізніше виставляється кандидатура Василя Приходька.

По усталенню кандидатської листи, голова З'їзду викликає делегатів для вручення їм виборчих карток. Вибрало тих карток з 57 делегатів 45 осіб. Не зголосилися по картки делегати: ген. Базильський, поруч. Шевчук, сот. Рогоза, поруч. Суходол, полк. Чижевський, Валентин Конопацький, сот. Барило, полк. Білецький, сот. Шадрин, полк. Долуд, Семен Хоменко і підполк. Дідченко.

Підчас голосування вступає словесна заява делегата сот.

Рогози (Каліш-місто), в якій він в імені делегації з Каліша зрікається дальшої участі в Зізді.

Делегати від Каліша (місто) полковник Садовський та генерал Загородський заявляють, що такого уповаження вони сотники Рогозі не давали. Тоді делегат Рогоза, заявляє, що він зрікається в імені своєму і поручника Шевчука.

В комісію для підрахування голосів запрошується делегатів: генерала Змієнка, генерала Загородського і лейтенанта Шрамченка.

Вислід голосування такий: подано 45 карток і тім одна біла.

Одержали голосів в члени У. Ц. Комітету: Микола Ковальський — 43, ген. Куц — 43, полк. Золотницький — 42, полк. Садовський — 38, Василь Краснопільський — 37. Одержали голосів в заступники членів У. Ц. Комітету: інженери Петро Сікора — 29, Віктор Яновський — 19 і Василь Приходько також 19.

Голова Зізду констатує, що обрано на членів Головної Управи У. Ц. Комітету: М. Ковальського, ген. Куца, полк. Золотницького, полк. Садовського і Василя Краснопільського.

Голова Зізду пропонує назвати кандидатів до складу Ревізійної комісії. Названо: Андрія Лукашевича, М. Кудрицького, сотн. Макаревича, Івана Шевченка, Олексу Сімянцева і Степана Письменного.

Одержали голосів: Андрій Лукашевич — 39, М. Кудрицький — 32, сотн. Макаревич — 17, Іван Шевченко — 16, Олекса Сімянців — 14 і Степан Письменний — 14.

Голова Зізду констатує, що до складу Ревізійної комісії обрано: Андрія Лукашевича, Миколу Кудрицького і сотника Макаревича.

Кандидатами до складу Громадського Суду названо: ген. Змієнка, Василя Приходька, Павліна Рудкевича, Северина Івановича та Івана Липовецького.

Одержали голосів: ген. Змієнко — 42, Василь Приходько — 37, Павлін Рудкевич — 34, Северин Іванович та Іван Липовецький — по 28.

Голова Зізду констатує що всіх названих осіб обрано до складу Громадського Суду

Заступниками вибрані: д-р Шкурат — 27 і сотн. Проценко — 18 голосів.

Голова Зізду пропонує назвати кандидатів до складу Ради У. Ц. К.

Називається: проф. Лотоцький, ген. Сальський, ген. Юнаків, ген. Безручко, граф Тишкевич, Віктор Андрієвський, прсф. д-р Роман Смаль-Стоцький, Левко Чикаленко, проф. П. Холодний, проф. Шовгенів, панове: Євген Галаневич, Сергій Киричок, Олекса Танцюра, Юрій Липа, полк. Долуд, Олександр Юшко, підполк. Харитоненко, лейтенант Шрамченко, ген. Шандрук, полк. Чижевський, Іван Липовецький, ген. фльоти

Савченко-Більський, Євген Архипенко, ген. Сінклер, ген. Галкин, д-р Петро Шкурат, ген. Загородський, підполк. Середа, Павлин Рудкевич, поручн. Тимошенко, Андрій Лукашевич, ген. Базильський, ген. Вовк, Степан Письменний, Ісаак Базяк, ген. Білецький, ген. Білевич, інж. Гнойовий, ген. Шепель.

Одержали голосів проф. д-р Смаль-Стоцький Роман — 43, проф. П. Холодний — 43, ген. Сальський — 40, проф. Лотоцький — 39, ген. Безручко — 38, ген. Юнаків — 37, Віктор Андрієвський — 37, Левко Чикаленко — 36, граф Михайло Тишкевич — 32, ген. Загородський — 32, Євген Галаневич — 31, д-р Петро Шкурат — 31, ген. Сінклер — 28, ген. Галкин — 27, Степан Письменний — 27, проф. Шовгенів — 26, Андрій Лукашевич — 24, ген. Шандрук — 23, лейтенант Шрамченко — 22, підполк. Середа — 20.

Голова Зїзду констатує, що вищеназвані особи обрані до складу ради У. Ц. Комітету.

На заступників до складу Ради У. Ц. Комітету обрано: Юрія Липу — 19, полк. Чижевського — 17, Сергія Киричка — 15, Івана Липовецького — 14, підполк. Харитоненка — 12, Олександра Юшка — 11, інжен. Гнойового — 10, ген. Білецького — 10, ген. Вовка — 10, Павлина Рудкевича — 9. Решта кандидатів одержала меншу кількість голосів.

З черги оголошується наспівше привітання від князя Токаржевського-Карашевича з Парижу і від професора Цваницького з Праги.

Голова Зїзду Віктор Андрієвський констатує, що програм вичерпано, праці Зїзду пройшли в зразковому порядку. Вітаючи делегатів з наступаючим Новим Роком висловлює певність, що цей Зїзд буде переломовим, а Новий Рік розпочне нову епоху в життю української політичної еміграції, епоху порядку, субординації й відданости загальним інтересам.

З пропозиції заступника Голови У. Ц. Комітету М. Ковальського Зїзд виносить подяку президії Зїзду за її працю.

Президія Зїзду пропонує Зїздові вислати привітання Голові Директорії, Головному Отаманові Військ Української Народньої Республіки з наступаючим Новим Роком, що однодушно приймається.

Делегати встають і з піднесенням відспівують Національний Гімн.

О 20 год. 30 хв. голова Зїзду Андрієвський замикає 2-й Делегатський Зїзд Української Політичної Еміграції в Польщі.

Віктор Андрієвський.

Голова Зїзду.

Ген. Віктор Куш і Д-р Левко Чикаленко.

Заступники Голови Зїзду.

Полк. Михайло Садовський і підполк. Михайло Середа.
Секретарі Зїзду.

С Т А Т У Т

Товариства „Український Центральний Комітет у Польщі“.

І. Загальна частина.

§ 1.

Товариство „Український Центральний Комітет у Польщі“ є головною установою, яка репрезентує українську політичну еміграцію в Польщі.

§ 2.

Товариство „Український Центральний Комітет у Польщі“ має на меті задоволення всіляких матеріальних і духових потреб емігрантів з України, що перебувають на території Польської Республіки; зокрема, до функцій товариства належить:

- А) Опіка над матеріальним станом емігрантів.
- Б) Опіка над санітарним і фізичним станом емігрантів.
- В) Опіка над правовим станом емігрантів.
- Г) Опіка над релігійними, культурними та освітніми потребами емігрантів (організація шкільництва, наукової праці і т. д.).

§ 3.

Тереном діяльності Товариства „У. Ц. К. у Польщі“ являється Польська Республіка.

Містом осідку головної управи товариства є м. Варшава.

Діяльність товариства підлягає місцевим приписам про товариства та спілки.

§ 4.

Для здійснення поданої в § 2 мети товариства „У. Ц. К. у Польщі“, маючи на увазі всебічне задоволення потреб емігрантів, організовує і закладає:

- а) інтернати, б) варстати, в) видавництва, г) кооперативи, д) їдальні, е) бібліотеки, ж) читальні, з) клуби, и) шпиталі й амбулаторії, і) дитячі садки, к) спортові і гімнастичні товариства, л) школи, м) виклади, н) театральні вистави, о) різного роду спілки та товариства, п) бюро правних порад, р) бюро праці, с) релігійні товариства.

Повищі установи та підприємства повстають і функціонують, згідно з приписами місцевого права та розпорядженнями влади.

§ 5.

Товариство „У. Ц. К. у Польщі“ користується з усіх прав, які належать правним особам; зокрема має право:

- а) набувати і продавати нерухоме майно,
- б) зятягати позики взагалі і під застав.

§ 6.

Товариство має печатку з написом в мовах українській та польській „Товариство Український Центральний Комітет у Польщі“ і видає різні посвідки емігрантам з України.

§ 7.

Дійсні члени товариства мають право носити ознаку і користатися легітимацією товариства, що їх установлює головна управа товариства.

II. Майно товариства.

§ 8.

Майно товариства складається з:

- 1) майна нерухомого і рухомого,
- 2) складок членів товариства,
- 3) пожертв,
- 4) доходів з майна, капіталів і підприємств товариства,
- 5) доходів від улаштованих товариством прилюдних вистав, викладів, концертів і т. п.,
- 6) сум, що одержуються від різних інституцій громадських і інших.

III. Склад товариства.

§ 9.

Товариство „У. Ц. К. у Польщі“ складається з дійсних чланів і членів-співробітників.

§ 10.

Дійсним членом товариства може бути кожний український політичний емігрант, прийнятий до товариства в спосіб, установлений в цьому статуті.

УВАГА. Українським політичним емігрантом є кожна особа української національності, яка емігрувала з України з політичних причин, або з тих же причин не має можливості повернути до свого краю.

§ 11.

Членом - співробітником товариства вважається кожний український політичний емігрант, який зареєструвався у відповідних органах товариства.

IV. Приняття дійсних членів.

§ 12.

Український політичний емігрант приймається до складу дійсних членів товариства на підставі ухвали управи відділу товариства, залежно від місця перебування його, затвердженої загальними зборами членів товариства цього відділу.

УВАГА: 1) В місцях, де, з причини малої кількості стало перебуваючих українських політичних емігрантів, нема можливості закласти відділ, дійсних членів товариства приймає управа найближчого відділу і затверджують загальні збори того ж відділу.

2) У виключних випадках в дійсні члени товариства приймає головна управа товариства.

§ 13.

До складу дійсних членів товариства приймає управа відповідного відділу товариства звичайною більшістю голосів на підставі листовної заяви про бажання вступити в товариство і згоду виконувати всі обов'язки його члена.

УВАГА: У випадку рівного розподілу голосів членів управи відділу перевагу дає голос головуючого.

§ 14.

У випадку неприняття до складу товариства управою відділу неприятий має право відкликатися до загальних зборів дотичного відділу.

Відмовне рішення загальних зборів відділу може бути відкликане до головної управи товариства, рішення якої є остаточним.

V. Вихід дійсних членів.

§ 15.

Дійсні члени виходять з товариства в наслідок:

- А) Добровільної про те заяви.
- Б) Набуття прав громадянства будь-якої держави.
- В) Виключення з дійсних членів товариства.

§ 16.

Дійсні члени виключаються з товариства у випадках:

- А) Шкідливої для товариства діяльності.
- Б) Аморальної поведінки або поступовання, що суперечить засадничій ідеї української політичної еміграції.
- В) Незаплачення членського внеску протягом 6 місяців без оправдуючих причин.
- Г) Вироків громадського суду.

§ 17.

Крім випадків, зазначених в п. „Г“ § 16 виключення з товариства дійсних членів наступає на підставі ухвали загальних зборів дійсних членів, що належать до відповідного відділу, більшістю двох третин голосів, або на підставі ухвали головної управи товариства. Невдоволений ухвалою загальних зборів має право відкликання до головної управи товариства, рішення якої є остаточним.

VI. Права й обов'язки членів.

§ 18.

Дійсні члени товариства мають наступні права:

- А) Активне і пасивне виборче право до органів товариства.
- Б) Право на допомогу з боку товариства, яка зазначена в § 2 цього статуту.
- В) І інші права на участь в житті товариства, що випливають із змісту цього статуту.

§ 19.

Дійсні члени товариства зобов'язані:

- А) Своїм поступованням не суперечити засадничій ідеї української політичної еміграції.
- Б) Підлягати дисципліні товариства, а зокрема додержувати приписи статуту товариства і виконувати постанови та розпорядження його відповідних органів.
- В) Належно вплачувати членські внески в розмірі 50 грошів місячно.

УВАГА: Членські внески не повертаються.

§ 20.

Члени - співробітники мають право на правну допомогу з боку товариства нарівні з дійсними членами.

З іншої опіки та допомоги, що означені в § 2 цього статуту, члени-співробітники користають з ласки товариства в міру можності.

VII. Органи товариства.

§ 21.

Органи товариства „У. Ц. К. у Польщі“ поділяються на центральні і місцеві.

§ 22.

До центральних органів належать:

- А) З'їзд делегатів.
- Б) Рада товариства.

- В) Головна управа товариства.
- Г) Головна ревізійна комісія.
- Д) Громадський суд.

§ 23.

До місцевих органів належать:

- А) Головні уповноважені.
- Б) Загальні збори, управи та ревізійні комісії відділів.
- В) Уповноважені.
- Г) Представники окремих груп української еміграції.

VIII. Зїзд делегатів.

§ 24.

Зїзд делегатів товариства „У. Ц. К. у Польщі“ скликається раз на три роки головною управою товариства.

УВАГА: У випадку нескликання зїзду головною управою протягом означеного часу, його скликає президія ради товариства.

§ 25.

Зїзд делегатів скликається на підставі наступних норм представництва:

- А) На кожних 25 дійсних членів товариства, які стало мешкають у певній місцевості і присутні на зборах, загальні збори обирають одного делегата. Надвишка понад 25 осіб у випадку, коли вона перевищує 13, дає право на обрання ще одного делегата
- Б) Відділи товариства, що мають у своєму складі від 10 до 25 дійсних членів, вибирають одного делегата.
- В) Окремі групи, менші від 10 дійсних членів товариства, об'єднуються в спільні виборчі збори і обирають делегатів, згідно нормі, означеній в п. „А“ цього параграфу.

§ 26.

Зїзд делегатів є правосильним у випадку участі в ньому не менше половини обраних делегатів.

§ 27.

Зїзд делегатів відкриває голова головної управи товариства, після чого зїзд обирає президію, яка керує на підставі ухваленого зїздом регуляміну та згідно з програмом, що його проєкт складає головна управа, а затверджує зїзд.

§ 28.

Правосильність мандатів делегатів перевіряє мандатна комісія зїзду, до компетенції якого належить остаточне затвердження мандатів.

§ 29.

Всі справи, за виключенням випадків, спеціально зазначених в цьому статуті, розв'язуються абсолютною більшістю голосів делегатів, що беруть участь у з'їзді.

§ 30.

До компетенції з'їзду делегатів належить:

- А) Обрання членів ради товариства, головної управи, головної ревізійної комісії та громадського суду з терміном на три роки.
- Б) Вислухання і затвердження справоздань тих органів.
- В) Ухвалення директив ради, головної управи й інших центральним органам товариства.
- Г) Зміни й доповнення статутів товариства і громадського суду.
- Д) Інші справи, що занесені до порядку денного з'їзду.
- Е) Розв'язання товариства враз із зазначенням порядку ліквідації майна товариства.

IX. Рада товариства.

§ 31.

Рада товариства „Український Центральний Комітет у Польщі“ вибирається на з'їзді делегатів в кількості 20 членів та 10 кандидатів терміном на 3 роки.

§ 32.

До компетенції ради товариства належить:

- А) Громадський контроль над діяльністю головної управи та інших центральних органів товариства і уділення їм загальних директив.
- Б) Аprobата плану діяльності головної управи.
- В) Затвердження річного бюджету головної управи.
- Г) Тлумачення статуту товариства в сумнівних випадках.
- Д) Розгляд оскаржених або поданих на затвердження постанов головної управи в справах завищення в правах і обов'язках як членів головної управи, так і управ відділів товариства та окремих їхніх членів.
- Е) Затвердження постанов головної управи про кооптацію нових її членів.
- Ж) Скликання з'їзду делегатів на випадок, коли б головна управа не скликала його в зазначений в § 24 цього статуту термін.
- З) Ухвалення ліквідації товариства і затвердження порядку ліквідації майна його, в випадку неможливості скликання для того з'їзду делегатів.

§ 33.

Засідання ради є правомочні при участі не менше 10 членів її.

§ 34.

Рада товариства обирає президію в складі 5 членів, в тому числі: голову, 2 заступників голови і секретаря.

§ 35.

Рада товариства керується в своїй діяльності регуляміном, що його сама ухвалює.

§ 36.

Раду товариства скликає президія ради на звичайні сесії раз на півроку.

§ 37.

На жадання головної управи або ревізійної комісії чи на підставі заяви, підписаної не менше, як половиною членів ради, раду товариства скликає президія ради в порозумінню з головною управою товариства на надзвичайні сесії.

Х. Головна управа.

§ 38.

Головну управу товариства „Український Центральний Комітет у Польщі“ обирає зїзд делегатів товариства терміном на три роки в кількості 5 членів і 2 кандидатів.

§ 39.

До компетенції головної управи належить:

- А) Загальне керування діяльністю товариства та репрезентація його.
- Б) Удїлення опіки, зазначеної в § 2 цього статуту.
- В) Утворення відділів, затвердження та завішення в правах і обов'язках їхніх управ і членів управ, призначення та звільнення головних уповноважених, уповноважених та представників груп, як рівнож керовництво та догляд за їхньою діяльністю.
- Г) Здобуття матеріальних засобів товариства, управління та розпорядження ними, а також творення фондів.
- Д) Рішення в справі набуття та збуту нерухомости, позичання грошей взагалі та під застав майна зокрема.
- Е) Провадження рахунковости, згідно з приписами права та звичаю.
- Ж) Виготовлення річних справоздань з діяльності головної управи.
- З) Складення бюджету на наступний рік.

- І) Завіщення в правах і обов'язках членів головної управи у випадках, передбачених в § 16 цього статуту, з тим, що ухвала головної управи в цій справі набирає сили негайно, але подається на затвердження ради товариства.
- К) Кооптація нових членів головної управи замість померлих, виключених і уступивших добровільно з тим, що ухвала головної управи про кооптацію подається на затвердження ради товариства.
- Л) Остаточне рішення в справах прийняття до товариства дійсних членів у випадках оскарження відмовного рішення в тій справі загальних зборів відділів товариства, а також рішення про прийняття в виключних випадках до товариства дійсних членів.

§ 40.

Головна управа товариства вибирає зі свого окладу голову, заступника голови, скарбника і секретаря.

Кандидат входить до складу головної управи товариства тільки після вибуття з неї одного з членів її.

УВАГА: Уповноваження та акти більшого значіння в імені головної управи підписують голова або, в разі його відсутності, заступник голови та два члени з уповноваження головної управи.

§ 41.

Засідання головної управи відбуваються не рідше як раз на два тижні і є правомочні при участі не менше трьох членів управи, в тім голови або його заступника.

§ 42.

Ухвали головної управи товариства западають звичайною більшістю голосів. При рівності голосів перевагу дає голос головування.

§ 43.

Протоколи засідань головної управи підписує голова і секретар, а затверджує головна управа на наступнім засіданні.

§ 44.

В своїй діяльності головна управа керується регулярним, ухваленим нею і затвердженим радою товариства.

XI. Головна ревізійна комісія.

§ 45.

Головну ревізійну комісію товариства „У. Ц. К. у Польщі“ обирає з'їзд делегатів товариства на три роки в кількості 3 членів і 2 кандидатів.

Головна ревізійна комісія вибирає з свого складу голову і секретаря.

§ 46.

До компетенції головної ревізійної комісії належить:

- А) Ревізія цілого грошового обороту та господарства головної управи.
- Б) Перепроведення раптових ревізій грошових сум, книг і документів головної управи.
- В) У випадку потреби перепроведення ревізій грошових сум, книг і документів всіх органів товариства та уділення ревізійним комісіям відділів товариства інструкцій.

УВАГА: Головна ревізійна комісія має право участі в засіданнях головної управи з правом дорадчого галосу.

§ 47.

Головна ревізійна комісія подає на письмі ревізійне справоздання з поясненнями головної управи та своїми висновками зїздові делегатів за три роки, а раді товариства за кожен рік.

XII. Громадський суд.

§ 48.

При товаристві „У. Ц. К. у Польщі“ існує громадський суд з місцем осідку в м. Варшаві.

§ 49.

Громадський суд складається з 5 суддів, яких обирає на 3 роки зїзд делегатів товариства.

§ 50.

До компетенції громадського суду належать:

- А) Справи цивільні і карні, які не виходять поза межі компетенції третейського суду.
- Б) Справи гонорові.
- В) Справи про порушення членами товариства загальних звичаїв громадської етики та дисципліни.

§ 51.

Громадський суд керується в своїй діяльності статутом, що його ухвалює зїзд делегатів товариства.

XIII. Місцеві органи.

§ 52.

У цілях розвою самодіяльності української політичної еміграції, а також для полегшення справи опіки та всебічної

допомоги головна управа товариства „У. Ц. К. у Польщі” призначає головних уповноважених на воєводства, закладає відділи та затверджує склад їхніх управ, призначає уповноважених і представників груп.

§ 53.

Головні уповноважені, управи відділів, уповноважені та представники груп повнять функції лише на тій території, на яку вони призначені. Поза межами цієї території вони можуть діяти тільки з доручення головної управи товариства.

§ 54.

Головні уповноважені, управи відділів, уповноважені та представники груп підлягають головній управі товариства. В своїй діяльності вони керуються статутом товариства, регуляміном для його місцевих органів, обіжниками та окремими розпорядженнями головної управи.

§ 55.

Всі місцеві органи товариства без спеціального дозволу головної управи товариства можуть приймати на себе різного роду матеріальні зобов'язання лише в межах тих засобів, що маютья в їхньому розпорядженні.

§ 56.

У випадках порушення місцевими органами товариства своїх прав і обов'язків, ігнорування ними директив головної управи, допущення аморальних або кримінальних вчинків — головна управа має право завісити в правах та обов'язках управи відділів в повному складі або окремих їх членів і звільнити головних уповноважених, уповноважених і представників груп.

УВАГА: Завішеним належить право відклику до ради товариства.

§ 57.

Головні уповноважені, управи відділів, уповноважені та представники груп не пізніше 1-го лютого кожного року подають справоздання за минулий рік головній управі товариства.

§ 58.

У випадках ліквідації місцевих органів ціле їхнє майно та всі справи і документи передаються головній управі.

§ 59.

Головні уповноважені, управи відділів і уповноважені мають свою печатку.

XIV. Головні уповноважені.

§ 60.

Головна управа товариства „У. Ц. К. у Польщі“ в міру потреби і можливості для репрезентації і опіки призначає головних уповноважених на воєводства.

§ 61.

Права і обов'язки головного уповноваженого зазначені в регуляміні місцевих органів товариства, затвердженому головною управою.

§ 62.

Головні уповноважені вступають у повнення своїх функцій після повідомлення головною управою міністерства внутрішніх справ і відповідного воєводства.

XV. Відділи товариства.

§ 63.

Відділи товариства „Український Центральний Комітет у Польщі“ закладаються головною управою в місцевостях, де є не менше як 10 дійсних членів товариства.

§ 64.

Відкриття відділу товариства наступає після затвердження головною управою постанови в тій справі загальних зборів дійсних членів товариства, що перебувають в даній місцевості, й обраного зборами складу управи та після повідомлення про те міністерства внутрішніх справ, відповідного воєводства і староста.

Ці збори дійсні при участі в них не менше половини дійсних членів товариства даної місцевості. Коли ж кількість їх не перевищує 20, то для дійсности зборів потрібна участь не менше 10 членів.

§ 65.

До складу відділу належать усі дійсні члени товариства і члени - співробітники, які мешкають на терені діяльності відділу.

§ 66.

Для поліпшення матеріального і культурного стану членів товариства відділи товариства можуть закладати підприємства, установи й товариства, зазначені в § 4 цього статуту, на підставі окремих статутів, ухвалених загальними зборами відділів і затверджених головною управою товариства.

§ 67.

Матеріальні засоби відділів складаються:

- А) з $\frac{3}{4}$ членських внесків,
- Б) з прибутків від підприємств та майна відділів,
- В) з субвенцій головної управи товариства та інших інституцій й пожертв різних організацій та осіб.

УВАГА: Одну четвертину членських внесків управа відділу пересилає головній управі товариства по кварталах.

§ 68.

Ліквідація відділу товариства настає після повідомлення про те головною управою товариства міністерства внутрішніх справ та відповідного воеводства і староства, в наслідок:

- А) Ухвали загальних зборів відділу, прийнятої більшістю двох третин усіх дійсних членів відділу та затвердженої головною управою товариства.
- Б) На підставі ухвали головної управи товариства.

§ 69.

Відділ товариства має такі органи:

- А) Загальні збори відділу.
- Б) Управу відділу.
- В) Ревізійну комісію відділу.

XVI. Загальні збори відділу.

§ 70.

Загальні збори відділу товариства „У. Ц. К. у Польщі“ бувають звичайні і надзвичайні.

§ 71.

Звичайні загальні збори управа відділу скликає раз на рік в місяці січні для розгляду і затвердження справоздань управи і ревізійної комісії відділу за минулий рік, а також для обрання членів управи і ревізійної комісії відділу на наступний рік.

§ 72.

Надзвичайні загальні збори скликаються в міру потреби:

- А) В наслідок рішення управи відділу чи розпорядження головної управи через управу відділу або через спеціально для того уповноваженого головної управи.
- Б) На листовне жадання ревізійної комісії відділу або не менше $\frac{1}{3}$ частини всіх дійсних членів відділу.

§ 73.

Для кворуму загальних зборів потрібна участь не менше половини дійсних членів відділу.

Наколи-б з причини браку кворума загальні збори не могли розпочатися в призначенім терміні, то вони відбуваються в іншому, зазначеному в повістці терміні, при всякій кількості прибувших дійсних членів.

У випадках же вирішення справи про ліквідацію відділу або справи про виключення дійсних членів з товариства для кворуму загальних зборів є кінцевою участь не менше двох третин дійсних членів відділу.

§ 74.

Загальні збори скликає управа відділу або уповноважений головної управи.

Відкриває загальні збори голова управи відділу або уповноважений головної управи, а провадить обрана зборами президія, до складу якої не можуть входити члени управи відділу.

§ 75.

Всі справи на загальних зборах розв'язується звичайною більшістю голосів, окрім справи про ліквідацію відділу і виключення дійсних членів, для чого є кінцевою більшість двох третин голосів.

Для участі в голосуванні потрібна особиста присутність на зборах.

§ 76.

До компетенції загальних зборів відділу належать:

- А) Встановлення кількості членів управи відділу та обрання на один рік членів управи і ревізійної комісії відділу.
- Б) Затвердження дійсних членів товариства.
- В) Затвердження річного справоздання управи і ревізійної комісії відділу.
- Г) Усталення або затвердження плану діяльності відділу товариства.
- Д) Рішення в справах організації при відділі зазначених в § 4 цього статуту підприємств та установ, які рішення підлягають затвердженню головної управи товариства.
- Ж) Ухвали в справі набуття чи позбуття майна відділу, які ухвали підлягають затвердженню головної управи товариства.
- З) Всілякі інші справи, що будуть внесені на розгляд загальних зборів управою, ревізійною комісією відділу та окремими членами зборів або головною управою товариства.

XVII. Управа відділу.

§ 77.

Управа відділу складається не менше, як з трьох і не більше як з п'яти членів і двох кандидатів і обирається на один рік загальними зборами відділу.

§ 78.

Управа відділу обирає з свого складу голову, скарбника і секретаря. У випадку коли управа складається більше, як з трьох осіб, обирається ще заступника голови.

§ 79.

Управа відділу вступає в свої права й обов'язки після затвердження її складу головною управою і після повідомлення про це головною управою міністерства внутрішніх справ та відповідних воєводства і староства.

§ 80.

Ухвали управи відділу запалають звичайною більшістю голосів. В разі рівного поділу голосів, голос головуючого дає перевагу.

§ 81.

До компетенції управи відділу належить:

- А) Репрезентація відділу перед владою і громадянством в його районі.
- Б) Посередництво в зносинах членів товариства з тою владою і головною управою.
- В) Здійснення всебічної опіки над членами товариства, зокрема над правним станом еміграції.
- Г) Приняття дійсних членів товариства і реєстрація членів-співробітників.
- Д) Провадження рахункової діяльності відділу, згідно з приписами права і звичаїв.
- Е) Подання головній управі справоздань про діяльність і рахунковість.
- Ж) Виконання розпоряджень і доручень головної управи.
- З) Керування іншими справами відділу в межах статуту та провадження їх.

УВАГА: Управа воєводського відділу полагоджує в разі потреби справи інших відділів воєводства перед відповідними органами влади.

XVIII. Ревізійна комісія відділу.

§ 82.

Ревізійна комісія відділу обирається загальними зборами на один рік в кількості трьох членів і двох кандидатів. Реві-

зійна комісія вибирає з свого складу голову комісії і секретаря.

УВАГА: В тих відділах, де кількість дійсних членів не перевищує 15, замість ревізійної комісії обирається ревізора та заступника.

§ 83.

До компетенції ревізійної комісії чи ревізора належить ревізія каси, рхівництва і всього господарства відділу, а також представлення річних справоздань загальним зборам.

XIX. Уповноважені і представники груп.

§ 84.

В місцях зосередження незначної кількості української політичної еміграції або там, де ще нема відділу товариства, головна управа призначає своїх уповноважених, діяльність яких обмежується даною групою емігрантів або територією призначення.

§ 85.

Компетенція уповноваженого збігається з компетенцією управи відділу, за виключенням прийому дійсних членів товариства.

§ 86.

Що-півроку уповноважений подає головній управі звіт касовий і загальний про свою діяльність.

§ 87.

З метою навязання зносин з українською політичною еміграцією в нових районах, головна управа призначає представників груп, функцією яких являється посередництво між даною групою й головною управою.

XX. Ліквідація товариства.

§ 88.

Ліквідація товариства „У. Ц. К. у Польщі“ згідно з §§ 30 і 32 цього статуту наступає на підставі ухвали зїзду делегатів або ради товариства, прийнятої більшістю 2/3 голосів всіх делегатів або членів ради.

§ 89.

Ухвала про ліквідацію мусить визначати як порядок самої ліквідації, так і ціль, на яку повинно бути вжито майно товариства.

СТАТУТ ГРОМАДСЬКОГО СУДУ Української Політичної Еміграції в Польщі

Підсудність.

§ 1. Компетенції Громадського Суду підлягають справи українських політичних емігрантів та їхніх організацій, що перебувають у Польщі, які виникають на підставі скарг та позовів як поміж ними, так і між ними та сторонніми особами.

УВАГА: В окремих випадках Громадський Суд на підставі постанов розпорядчих засідань приймає до свого розгляду також і справи поміж емігрантами, що перебувають по за межами Польщі, коли такі справи повстали в межах Польщі.

§ 2. Громадський Суд вирішує справи: а) цивільні та карні, що не виходять за межі компетенції третейського суду; б) справи гонорові; в) справи про порушення емігрантами загальних звичаїв громадської етики та дисципліни.

§ 3. Громадський суд не може вирішувати справ, по яких вже ставля вироки якого-небудь Суду, або які переводяться в державних судових установах, в інших громадських та полюбовних судах.

§ 4. Вирішенню Громадського Суду підлягають всі справи, які повстали не далі як за три роки до заснування цього Суду.

УВАГА: В окремих випадках Громадський Суд, на підставі постанов розпорядчих засідань, приймає до свого розгляду також справи поміж українськими емігрантами, мешкаючими в Польщі, що повстали по за межами Польщі.

§ 5. При вирішенню справ Громадський Суд керується засадами та загальними приписами судових установ 1864 року.

§ 6. Громадський Суд існує при Головній Управі Українського Центрального Комітету в Польщі і постійним місцем його осідку в Варшава.

Склад оуду та його діловодство.

§ 7. Громадський Суд складається з 5 суддів, яких вибирають на 3 роки делегатські зїзди української політичної еміграції в Польщі з поміж осіб, що належать до тої еміграції.

§ 8. Обрані судді поміж себе обирають голову Суду, його заступника та секретаря, які провадять загальне діловодство та виконують всі постанови розпорядчих засідань Громадського Суду.

§ 9. Розпорядчі засідання членів Суду скликаються головою Суду або його заступником у міру потреби та вирішують загальною більшістю голосів:

а) справи внутрішнього розпорядку, б) справи формального характеру про прийняття до розгляду скарг та позовів, які надходять до Громадського Суду, в) про порушення справ, зазначених в § 2, п. „в“, г) про новий розгляд вже вирішених Громадським Судом справ.

§ 10. Для вирішення кожної судової справи, прийнятої Судом до свого розгляду, розпорядчі засідання призначають для кожної справи окрему колегію в кількості 3 суддів: голову, докладчика і секретаря.

§ 11. В справах цивільних та кримінальних сторони можуть в терміні, призначеному їм Судом, обрати додатково до складу Суду своїх довірених осіб, які беруть участь у вирішенні їхніх справ, як повноправні судді, складаючи враз з останніми судову колегію з 5 осіб.

§ 12. Довіреними суддями з боку сторін можуть бути обрані особи, які і не належать до української еміграції.

§ 13. Справи порушення громадської дисципліни та етики вирішуються судовою колегією з 3 суддів, призначених розпорядчим засіданням Громадського Суду без участі довірених суддів сторін.

§ 14. Засідання судової колегії відбуваються у Варшаві, а на випадок потреби Суд може виїжджати і по за Варшаву враз оплачення сторонами коштів подорожі.

§ 15. Вирішені справи з усім діловодством передається Громадським Судом до архіву Головної Управи Товариства.

Розпочаття справи.

§ 16. Справи цивільні та кримінальні починаються на підставі скарг та позовів одної зі сторін. Але для прийняття справ до розгляду Судом необхідна згода обох сторін, про що кожна з них мусить подати заяву до Суду і крім того, скласти зобов'язання, що вирок, який западе в справі, буде нею неухильно виконано в термін, призначений Судом.

§ 17. Справи, що їх зазначено в § 2 п. 3, розпочинаються в порядку надзору, на підставі відповідних повідомлень, з ініціативи Суду.

Судівництво.

§ 18. На засіданнях Суду кожна сторона може обороняти свої інтереси особисто або через обраних ними заступників з числа осіб і не належних до української еміграції.

§ 19. Неприбуття довірених суддів сторін або їхніх заступників не може припинити розгляд та вирішення справи по суті.

§ 20. Вилучення суддів можуть бути заявлені сторонами тільки в першому засіданні Суду, при чому, в разі задоволення вилучення, розпорядче засідання Громадського Суду при-

значає зі свого складу нового суддю, а для заміни обраних сторонами довірених суддів визначає сторонам термін.

§ 21. Допит свідків переводиться судовою колегією або членом-докладчиком справи: а) особисто, б) через місцевих уповноважених або керівників відділів У. Ц. К. або в) листовно членом-докладчиком справи.

На випадок потреби Суд може відрядити одного зі складу своїх членів для розслідування справи.

§ 22. Двукратне неприбуття свідків або не бажання їх дати свої зізнання на письмі в зазначений Судом термін не припиняє дальшого розгляду справи.

Вирок Суду.

§ 23. Вирок Суду западає звичайною більшістю голосів суддів, що брали участь у вирішенні справи, і резолюція оголошується присутнім або їхнім заступникам.

§ 24. Умотивований вирок виготовляється⁹ протягом місяця з дня вирішення справи і надсилається сторонам та Головнім Управі Українського Центрального Комітету.

§ 25. Вирок Суду є остаточний і оскарженню не підлягає.

§ 26. Вирок Суду містить у собі: його опінію що до обставин, які були предметом справи, а також зазначення форми та способу сатисфакцій, коли того вимагає суть справи. Крім того, в справах карних та дисциплінарних Суд може: а) висловити догану винуватим особам, б) позбавити їх громадського довірря, в) в особливо важних випадках виключити їх з числа української організованої політичної еміграції.

Перегляд справи.

§ 27. Новий розгляд тієї ж справи і зміна вироку може бути тільки на підставі нових, виявлених після розгляду справи, обставин, які були цілком не відомі Суду під час першого розгляду.

§ 28. При порушенню клопотання про перегляд справи все діловодство надходить на розгляд розпорядчого засідання Громадського Суду в повному складі, який, в разі задоволення прохання, передає справу судовій колегії на новий розгляд.

Виконання вироку.

§ 29. Виконання вироку Суду, в спосіб зазначений в ньому, лежить на обов'язку сторін. У справах карних та дисциплінарних нагляд за виконанням вироку покладається на Голову Управу Українського Центрального Комітету та його Відділу, для чого відпис вироку передається до Головної Управи Українського Центрального Комітету.

§ 30. В разі невиконання емігрантом вироку Суду в призначений термін, розпорядче засідання Суду, на підставі повідомлення сторін або Українського Центрального Комітету, притягає до відповідальности дану особу в порядку дисциплінарного производства.

Перші збори Ради У.Ц.К. у Варшаві.

31 березня б. р. відбулася в Варшаві перша сесія Ради Українського Центрального Комітету в Польщі. Збори відчинив голова тимчасової президії Ради проф. О. Лотоцький. У виголошеній при цьому промові він торкнувся завдань, що стоять перед Радою, та діяльності тимчасової її президії.

На голову зборів було запрошено найстаршого віком члена Ради генштабу генерал-полковника Олексу Галкина, на секретаря д-ра Євгена Чикаленка і на технічного секретаря Івана Липовецького.

Головнішими точками на порядку денному нарад зборів були: прийняття регуляміну Ради, виборів президії Ради, справоздання з діяльності за убіглий час Головної Управи У.Ц.К. та план дальшої її діяльності.

Розглянувши регулямін Ради, збори прийняли його одностайно.

До президії Ради збори обрали: проф. О. Лотоцького (голова), ген. В. Сальського (1-ий заступник), ген. Ол. Галкина (2-ий заступник), д-ра Єв. Чикаленка (секретар) і ген. Шандрука.

Зі звітом про діяльність Головної Управи У. Ц. К. виступив голова Управи М. Ковальський. В своєму звіті вичерпуючо торкнувся він праці Головної Управи на протязі часу від 2-го делегатського зїзду до сучасної хвили.

Організаційна секція, що перебуває під керівництвом ген. В. Куца, за цей час положила підвалини для організації нашої еміграції на нових підставах, відвідала цілу низку осередків більшого скупчення нашої еміграції, а між ними: Станіславів, Тарнів, Краків, Познань, Львів, Каліш та ин; затвердила нові Управи відділів У.Ц.К.: в Тарнові, в Олександрові-Куявському, в Сосновцю, в Блудні, уповноваженого У.Ц.К. в Білостоці і т. д. Також в цьому часі було розпочато працю в напрямку організації нових відділів У.Ц.К. в Івацевичах, Стоппнях, Озерах, Здолбунові, Варшаві і ин.

Культурно-освітня секція, що перебуває під керівництвом В. Краснопільського, придбала досить поважну кількість літератури, організувала 10 мандрівних бібліотек та освітні курси в Білостоці. Перед кожним нашим національним святом секція розсилала на периферію проєкти рефератів, відчитів і т. д.

Секція правової допомоги нашій еміграції, якою керує П Сулятицький, виявила на протязі цього часу не менш енергії, як і секції попередні. Праця її була скерована в напрямку полегшення українським емігрантам здобуття віз на вїзд до Польщі, одержання закордонних пашпортів, приміщення до праці безробітних емігрантів, полегшення переїзду емігрантів до місць праці, видачі рїзного роду посвідок, метрик і т. д. Кількість осіб, що користалась з допомоги У.Ц.К. у вищенаведених випадках досягає досить поважної кількості і лічиться сотками.

Не менш виразними цифрами характеризується і матеріальна допомога поодиноким особам і організаціям. Тут слід згадати, що економічний відділ, яким керує полк. Іл. Золотницький, в міру можливостей задовольняв усі найбільш пекучі потреби нашої еміграції, про що свідчать як видані суми, так і рїзнохарактерність їх призначення.

Досить оживлену діяльність виявила також і секція інвалідська під керовництвом полк. М. Садовського. Працю канцелярії Головної Управи У.Ц.К., характеризує кількість листувань, що перейшла за цей час через канцелярію, яка досягла вже цифри більшої як 2000 листів.

Далі полк. Іл. Золотницький зreferував бюджет Головної Управи У.Ц.К.

Голова Управи М. Ковальський перейшов далі до пляну діяльності Головної Управи, торкнувшись при цьому проєктованого відкриття нових відділів У.Ц.К., переорганізації їх на нових організаційних підставах, унормування фінансового життя відділів, відвідування їх членами Головної Управи, гуманітарної і правової допомоги українській еміграції, інвалідських справ пляну культурно-освітньої праці та ин.

Заслухавши цей широкий звіт з праці Головної Управи У. Ц. К., її бюджет, плян діяльності на будуче і апробуючи їх, пленум Ради зі свого боку висловив побажання:

щоби Головна Управа звернулась до Українського громадянства з закликом до грошових пожертв на ті цілі, які спричинились би до поліпшення економічного і культурно освітнього стану української еміграції,

щоби Головна Управа організувала коротко-термінові курси для своїх відпоручників на місцях,

щоби допомоги, які видає Головна Управа, мали по можливості характер допомог продуктивних,

щоби Головна Управа сприяла благодійній і гуманітарній праці українського жіноцтва серед української еміграції і т. д.

Далі, збори ухвалили привітати Головного Отамана Андрія Лівницького з нагоди його 50-літніх з дня народження роковин і винесли слїдуючу резолюцію:

„Рада Т-ва „Український Центральний Комітет“, відбуваючи свої перші збори, спиняється думкою на тих завданнях, що стоять перед українською еміграцією та керують політичною її чинністю, а в першу чергу чинністю центральної установи української політичної еміграції в Польщі — Українського Центрального Комітету та його Ради.

Становище нашої Батьківщини, окупованої московським чужинцем, все більше погіршується. Батьківщина наша з часом зазнає все більшого поневолення. Населення України, зробоване політично, національно й соціально, гине навіть фізично в страхоттах голоду, якого зазнає вже вдруге на своїй благословенній землі, житниці Європи. Все ясніше доводять окупанти ту істину, яка ніколи не викликала в нас найменшого сумніву, що не матиме Україна доброї долі під владою чужинецькою.

Здаючи собі справу у відповідальности політичної ролі української еміграції перед українським народом, що під нечуванним режимом позбавлений нині можливости висловити свої політично-державні змагання, — ми стверджуємо незмінність тих своїх ідейних засад, з якими вийшли ми з рідної землі, — засад боротьби аж до побідного кінця за вільну, незалежну Українську Народню Республіку. Та боротьба, започаткована народним героєм-мучеником Симоном Петлюрою і скроплена його жертовною кровю, відбувається нині під проводом достойного його наступника — нинішнього керманича української національно-державної справи — Андрія Лівіцького. Державний розум та сильна воля цього проводу стверджують нашу певність перемоги. Вічна пам'ять Героєві-мученикові нашої національно-державної справи і хай живе нинішній керманич тієї справи та довершить її на добро і щастя України!..“

П Р О Т О К О Л

зборів ради товариства „Українонький Центральний Комітет у Польщі“ з дня 31 березня 1929 року.

Присутні члени ради УЦК-ту, проф. В. Андрієвський, ген. М. Безручко, ген. О. Галкин, дирек. Є. Галаневич, ген. О. Загородський, проф. О. Лотоцький, др. Ю. Липа, А. Лукашевич, С. Письменний, ген. В. Сальський, проф. Р. Смаль-Стоцький, ген. В. Сінклер, підполк. М. Серета, др. Л. Чикаленко, лейт. С. Шрамченко, ген. П. Шандрук, др. П. Шкурат.

Заступники членів ради: П. Руткевич, С. Кірічок та І. Липовецький.

Члени головної управи УЦК-ту: голова М. Ковальський, заступник голови ген. В. Куц, полк. І. Золотницький, полк. М. Садовський і В. Краснопільський.

Члени ревізійної комісії УЦК-ту: Л. Макаревич і М. Кудрицький.

Члени громадського суду: голова ген. В. Змієнко і Є. Іванович.

ПОРЯДОК ДЕННИЙ НАРАД СЕСІЇ.

1. Відкриття засідання.
2. Вибір президії.
3. Регулярні ради.
4. Вибір президії ради.
5. Звіт головної управи УЦК-ту, бюджет і план діяльності.

Проф. О. Лотоцький, odkриваючи збори, вітає раду в імені тимчасової президії, подає відомості про працю тимчасової президії, підкреслює, що сьогоднішній день відкриття ради є знаменним днем в життю української еміграції в Польщі, характеризує завдання ради, які стоять перед нею і пропонує обрати на голову найстаршого віком із членів ради, яким є ген.-полк. О. Галкин.

Пропозицію цю збори прийняли одноголосно.

Приступаючи до головування ген. Галкин просить обрати секретаря президії, яким обирається др. Чикаленко, а йому до помочи Ів. Липовецький.

Рада приступає далі до розгляду регулярні ради. Др. Чикаленко зачитує поодинокі артикули останнього. Арт. 1—7 регулярні ради прийнято без змін. Арт. 8 прийнято з додатком: „повідомляє за три тижні“. Арт. 9—13 прийняті без змін. Арт. 14-ий прийнято з додатком: „з біжучого засідання“. Арт. 15 і 16 прийняті без змін.

Ген. Галкин ставить на голосування прийняття регулярні ради в цілому.

Регулярні ради приймається одноголосно.

Проф. Лотоцький інформує раду, що від ген. Юнакова одержано листа, яким він повідомляє президію ради, що з причини хвороби, брати участь в її праці не може, і що на місце ген. Юнакова до складу ради, яко член її, увійшов заступник др. Ю. Липа.

Далі рада надала права дорадчого голосу на біжуче засідання п.п. Руткавичові, Кірічкові і Липовецькому.

Після годинної перерви рада приступила до вибору президії.

Рада ухвалила голосувати на кожного з 5 членів президії окремо.

На кандидатів до президії виставлено: п.п. Лотоцького, Сальського, Чикаленка, Галкіна, Загородського, Сінклера і Шандрука.

В голосуванню брало участь 16 осіб. При голосуванні на голову одержали голосів: проф. Лотоцький — 12, ген. Шандрук — 2, ген. Сальський — 2. Головою ради обрано проф. Лотоцького.

В голосуванні на 1-го і 2-го заступника голови одержали голосів: ген. Сальський — 15, ген. Галкин — 6, проф. Андрієвський — 3, ген. Загородський — 2, ген. Шандрук — 4, ген. Сінклер — 1 і проф. Смаль-Стоцький — 1.

Першим заступником обрано ген. Сальського; на другого заступника заряджується поновне голосування, яке дає такі наслідки: ген. Галкин — 9, ген. Загородський — 3, ген. Сінклер — 1, проф. Смаль-Стоцький — 1, ген. Шандрук — 1, проф. Андрієвський — 1.

Другим заступником голови обрано ген. Галкіна.

Голосування на секретаря дало такі наслідки: Др. Чикаленко — 11, ген. Шандрук — 2.

Секретарем обрано др. Чикаленка.

Голосування на 5-го члена президії ради дало такі наслідки: в першому голосуванні: ген. Шандрук — 8, ген. Загородський — 2, ген. Сінклер — 2, проф. Андрієвський — 2, Др. Липа — 1, ген. Безручко — 1, лейт. Шрамченко — 1; в другому голосуванні: ген. Шандрук — 9, ген. Загородський — 3, лейт. Шрамченко — 2, проф. Андрієвський — 1, ген. Безручко — 1.

П'ятим членом президії обрано ген. Шандрука.

Зі звітом головної управи виступив голова головної управи М. Ковальський. У своєму звіті змін по черзі торкнувся поділу функцій серед членів управи і праці управи на протязі часу від 2-го з'їзду до сучасної хвили. За цей час було положено підвалини для організації нашої еміграції на нових підставах; організаційна секція управи відвідала кілька осередків, а саме: Тарнів, Краків, Познань, Львів, Станіславів, Каліш. За цей час були затверджені нові управи відділів: в Тарнові, Олександрові-Куявському, в Щипюрні, в Сосновцю, в Блудні, уповноваженого в Білостоці. Розпочато працю в напрямку організації нових відділів: в Ізацевичах, Вільні, Столпцях, Озерах, Здолбунові, Варшаві. Секція культурно-освітня придбала для відділів цілу низку часописів, значну кількість книжок, урхомила 10 мандрівних бібліотек, організувала освітні курси в Білостоці. Секція правової допомоги здобула за цей час до 30 віз на візд до Польщі, 80 карт побуту і азилу, видала 70 інформацій в справі закордонних паспортів, 90 посвідчень в справі ушкоджень при праці, 200 різних посвідок і т. д. Досить важливими цифрами характеризувався також і матеріальна до-

помога нашій еміграції. Оживлену діяльність виявлено в справі поліпшення життя інвалідів.

Бюджет головної управи зреферував полк. Золотницький.

Голова управи УЦК подав план діяльності головної управи, торкнувшись при цьому проєктованого відкриття нових відділів, переорганізації їх на нових організаційних підставах, унормування фінансового життя відділів, відвідування їх членами головної управи УЦК, гуманітарної і правової допомоги українській еміграції, інвалідських справ і плану культурно-освітньої діяльності.

Заслухавши цей звіт з праці головної управи, її бюджет та план діяльності на майбутнє і апробувавши та затвердивши їх, пленум ради зі свого боку висловив побажання:

щоб головна управа в найскоршому часі склала проєкт регуляміну головної управи УЦК, який має провізорично затвердити до виконання президія ради т-ва;

щоби головна управа організувала коротко-термінові курси для своїх відпоручників на місцях;

щоби головна управа звернулася до українського громадянства з закликом складати грошові пожертви на ті цілі, які спричинилися би до поліпшення економічного і культурно-освітнього стану української еміграції;

щоби допомоги, які видає головна управа, мали по можливості характер продуктивний;

щоби головна управа сприяла праці в напрямку активізації благодійної і гуманітарної діяльності українського жіноцтва серед нашої еміграції;

щоби книжковий матеріал рухомих бібліотек, які підбирає і організує головна управа, підбирався би з належною увагою;

щоби головна управа знайшла можливості до ліпшого матеріального забезпечення членів головної управи УЦК.

Після цього проф. Лотоцький закликав членів ради тримати з президією ради тісніший зв'язок, як особистий, так і листовий. Збори ради ухвалили привітати ген. Юнакова і висловити жаль з приводу того, що стан його здоров'я не дозволяє йому брати участі в працях ради, привітати гр. Тишкевича та висловити подяку т-ву „Прометей“ за дозвіл користування його помешканням для зборів ради.

На закінчення своїх нарад збори ради ухвалили привітати Головного Отамана А. Лівницького з нагоди 50-ліття його життя і ухвалили резолюцію:

„Рада товариства УЦК, відбуваючи свої перші збори, спиняється думкою на тих завданнях, що стоять перед українською еміграцією та керують політичною її чинністю, а в першу чергу чинністю центральної установи української політичної еміграції у Польщі — Українського Центрального Комітету та його ради.

Становище нашої Батьківщини, окупованої москворосійським чужинцем, все більше погіршується. Батьківщина наша з часом

знає все більшого поневолення. Населення України, зрабоване політично, національно і соціально гине навіть фізично в страхоттах голоду, якого знає вже вдруге на своїй благословеній землі—житниці Європи. Все ясніше доводять окупанти ту істину, яка ніколи не викликала у нас найменшого сумніву, що не матиме Україна доброї долі під владою чужинецькою.

Здаючи собі справу у відповідальності політичної ролі української еміграції перед українським народом, що під нечуваним режимом позбавлений нині можливості висловити свої політично-державні змагання, — стверджуємо незмінність тих своїх ідейних засад, з якими вийшли ми з рідної землі,—засад боротьби аж до побідного кінця за вільну незалежну Українську Народню Республіку. Та боротьба, започаткована героєм-мучеником Симоном Петлюрою і скроплена його жертвовною кров'ю, відбувається нині під проводом достойного його заступника — нинішнього керівника української національної справи Андрія Лівичького. Державний розум та сильна воля цього проводу стверджують нашу певність перемоги. Вічна пам'ять героєві мученикові нашої національно-державної справи і хай живе нинішній керівник тієї справи та довершить її на добро і щастя України.

Професор **О. Лотоцький**
голова зборів ради.

Доктор **М. Чикаленко**
секретар зборів ради.

РЕГУЛЯМІН РАДИ Т-ВА „Український Центральний Комітет у Польщі“.

I. Місце осідку президії ради та її засідань.

§ 1.

Місцем осідку президії ради, як рівнож місцем її пленарних засідань є м. Варшава.

В разі потреби президія ради, в порозумінню з головною управою т-ва „УЦК у Польщі,“ може скликати засідання також в інших місці.

II. Кворум.

§ 2.

Для кворума ради потрібна присутність не менше як половини всіх дійсних членів ради, себ-то не може бути менше, як 10 чоловік.

III. Уступлення і вступлення членів.

§ 3.

В разі зречення членів ради або уступлення їх з будь-яких причин із складу ради, на їхні місця входять заступники в порядку одержання більшості голосів при виборах на делегатським з'їзді.

IV. Уконститування ради.

§ 4.

На першій пленарній засіданню ради має уконституватися її президія.

На тім засіданню головує найстарший віком член ради, який покликує на секретаря одного з членів ради.

Намічення кандидатів до президії відбувається відкритим голосуванням, а вибори переводяться таємним голосуванням. Члени президії вибираються абсолютною більшістю голосів.

По виборах головування обіймає некообраний голова ради, а секретарювання — новообраний секретар її.

Голову, одного з заступників голови і секретаря ради обирається обов'язково з тих членів ради, що стало перебувають у Варшаві.

Окрім голови і секретаря, згідно з § 27 статуту, обирається 2-х заступників голови, при тім, заступник, який одержить більше голосів, іменується 1-им заступником, а той, що одержить менше голосів — 2-им заступником голови.

В разі рівності голосів рішає жеребок.

V. Взаємовідносини ради з головною управою т-ва.

§ 5.

Президія ради в порозумінню з головною управою т-ва виробляє кошторис видатків ради.

У провадженні справ ради, президія користує з помочи головної управи.

VI. Предмет і порядок діяльності ради.

§ 6.

Предметом нарад ради є справи, що впливають з §§ 26 і 32 статута.

Справи на пленум вносить президія ради.

Президія ради сама рішає, які справи внести на пленум ради, але обов'язана поставити на пленум внесок, коли його підпишуть не менше як 5 членів ради.

§ 7.

В часі поміж сесій ради усі справи, що належать до компетенції ради і не терплять проволікання, розглядає президія ради, подіючи свою думку до відома головної управи.

VII. Сесії ради і порядок пленарних засідань.

§ 8.

Згідно з § 29 і 30 статуту президія ради визначає, в розумінню з головною управою, терміни сесії ради.

Президія ради не менше як за 3 тижні скликає сесії оповістками, які підписує голова або один з його заступників і секретар.

В разі неможливости прибути на сесію ради, член її повідомляє про це президію не пізніше, як за тиждень до терміну сесії.

Нарадами керує голова ради, а в разі перешкоди — перший заступник голови, а в разі неможливости і для цього останнього — другий заступник.

В разі неприсутности секретаря головуєчий запрошує для повнення обовязків секретаря одного з членів ради.

§ 9.

Усі пленарні засідання ради явні для членів товариства, оскільки президія ради не оголосить їх за таємні.

Рішення президії про таємність є її дискреційним правом і не може бути ніким змінено.

§ 10.

Члени головної управи можуть брати участь у всіх засіданнях явних і таємних з правом дорадчого голосу.

§ 11.

Порядок денний установлює президія ради, а затверджує пленум ради.

Пленум ради може змінити порядок денний або доповнити його.

§ 12.

Ухвали ради приймаються абсолютною більшістю голосів. У випадку рівности голосів перевагу дає голос головуєчого.

VIII. Протоколи і підписування листувань.

§ 13.

Про постанови кожних зборів ради складається журнал, який затверджується в кінці кожних зборів. Журнал підписує

президія зборів. Крім журналу складається протокол зборів, який затверджується на найближчій сесії ради.

Уповноваження в імені ради підписує трохчленний склад її президії.

Звичайне листування підписує голова або заступник і секретар.

ІХ. Права головуючого.

§ 14.

Головуючий має право прикликати члена ради, щоб ближче тримався змісту справи.

Коли член ради уперто не кориться цьому, то головуючий прикликає такого члена ради до порядку і може позбавити його слова.

У випадку впертого порушення порядку чи невластивого заховування, головуючий може поставити внесок про видалення члена ради з біжучого засідання.

З приводу такого внеску дискусії не переводиться.

Х. Комісії.

§ 15.

В разі потреби встановлюються під час сесії ради відповідні комісії.

Вибори в комісії переводяться відкритим голосуванням.

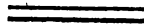
ХІ. Переходові постанови.

§ 16.

Цей регулямін на підставі § 28 статуту приймає і затверджує пленум ради.

По затвердженню він набуває законної сили.

Зміни регуляміна може переводити тільки пленум ради на пропозиція не менше як 5 членів ради.

50-літній ювілей Андрія Лівіцького.

9 квітня сповнилося 50 літ з дня народження, Заступника Голови Директорії Головного Отамана Військ і Фльоти Української Народньої Республіки Андрія Лівіцького.

Українська політична еміграція відзначила той день молитвою до Бога про дарування сил та здоровля Високому Ювілятові для дальшого проводу в боротьбі за волю і щастя Батьківщини, урочистими академіями на Його честь, загальними сходинами, товариськими сніданками то-що.

До місця перебування Ювілята полетіли на той день з усіх найдальших закутків світа листовні й телеграфічні поздоровлення і привітання та щирі побажання.

Ось перед нами грубезна книга в розкішній обкладці, де зброшуровані всі ті поздоровлення. Є тут пергаменти з чудесною орнаментикою й прекрасно виконаними темстами старовинним нашим письмом, є друки на машинках, є каліграфічно виведені письмена, є нерівні, важкою за grubілою рукою українського простолюдина-воєнка нашкрябані сторінки, є зрештою неслідливі каракульки надії нашої — наших дітей.

Від самих довгих, добре укладених, до самих коротеньких, кількарядкових козачих і дитячих — всі пересякнені вони любовю до Ювілята й надією на те, що його мудрий провід, упергість і завзяття приведуть нас на землю батьків.

Обходини дня ювілею у місті перебування Ювілята склалися з урочистого засідання в його присутности Ради Міністрів, з прийняття цілого ряду, з різних кінців і закутків прибувших, чужих і наших представників і делегацій, що складали особисто приїзти, дарунки, та урочистий прийом числених гостей.

З посеред дарунків найбільшу увагу притягає розкішний, квізаний золотом й прикрашений гербом державним, альбом-адреса від української еміграції в Польщі, з акварельними малюнками ліпших наших малярів та щось з шостистами власноручних підписів.

Під час урочистого прийняття з теплим задушевним словом звернувся до Ювілята голова ради міністрів Вячеслав Прокопович, який змалював усю велику працю, яку похлав Ювілят на національній ниві та освітив ту роль, яку судилося відігравати нині.

По цьому промовляли міністри Шульгин, Лотоцький, Яковлів і Сальський, генерал Удовиченко, голова Українського Центрального Комітету в Польщі М. Ковальський, професор Смаль-Стоцький, представники жіноцтва і інші й інші.

Всі ті теплі щирі слова, повні незломною надією в святе наше діло, створили настрої, породили віру, запалили серця.

Розходячись і розізаючи з місця замешкання пана Го-

ловного Отамана всі певні були того, що вернемось до дому, що край наш вільним буде, що нарід ще зазнає щастя й що час на це вже недалекий.

Один із гостей.

Привітальна адреса, що її піднесено в чудовій шкурній теці з тризубом Високому Ювілятові Головною Управою Українського Центрального Комітету в Польщі:

Високоповажаний та Дорогий

ПАНЕ ПРЕЗИДЕНТЕ!

Головна Управа Українського Центрального Комітету в імені многотисячної організованої української еміграції в Польщі має високу честь сердечно привітати Вас, як найвишого представника суверенітету Народу Українського, в день 50-их роковин Вашого народження.

За молодих літ, на тернистому шляхові розвитку українського політичного руху, під тяжким гнітом російського царату, виявили Ви відвагу і впертість борця за визволення рідного краю, перетерпівши немало в мурах царських в'язниць.

Ця впертість загартованого борця надала Вам ту надзвичайну витривалість, завдяки якій, стоячи на чолі уряду Української Народньої Республіки в найтяжчі часи вигнання, Ви спричинилися до збереження нашої державної репрезентації на чужині.

Завдяки тій же відвазі та витривалості борця Ви, після трагічної смерті Вождя Українського Народу Симона Петлюри, не завагалися взяти на свої плечі відповідальність зверхника Української Народньої Республіки та Вождя Української Армії.

Головна Управа Українського Центрального Комітету має глибоке переконання, що український уряд та його героїчна армія, під Вашим мудрим провідом, як видетного державного мужа, не лише звільнить Україну від московської окупації та збудує незалежну Українську Державу, але й покерує її по шляху неупинного поступу та здобуття їй міцного міжнароднього становища.

З вірою в це Головна Управа Українського Центрального Комітету в Польщі від глибини серця висловлює Вам побажання здоров'я та сил на щастя Батьківщини.

Микола Ковальський

Голова Головної Управи Українського
Центрального Комітету в Польщі.

Члени {
Генштабу генерал-херунжий **Віктор Куц**
Полковник **Михайло Садовський**
Полковник **Іля Золотницький**
Василь Краснопільський.

Привітання, що їх одержано Паном Заступником Голови Директорії Головним Отаманом Андрієм Лівіцьким в день 50 -літнього ювілею.

I. Від наукових, громадських і політичних організацій:

1. Українське Правниче Товариство.
2. Група лекторського складу Української Господарської Академії в Чехословацькій Республіці.
3. Український Клуб у Варшаві.
4. Спілка Інженерів та Техників Українців Емігрантів у Польщі.
5. Закордонне бюро Радикально-Демократичної партії.
6. Союз Українок-Емігранток у Польщі.
7. Правління Української Станиці.
8. Директор гімназії ім. Тараса Шевченка в Українській Станиці.
9. Українське Товариство Допомоги Емігрантам з України, відділ в Каліші.
10. Міжорганізаційний Комітет по увіковіченню пам'яті Симона Петлюри в Каліші.
11. Причт Свято-Покровської козацької церкви в Українській Станиці.
12. Філія Товариства ім. Петлюри в Каліші.
13. Український драматичний гурток ім. Івана Тобилевича в Українській Станиці.
14. Український Національний Хор в Станиці при м. Каліші.
15. Підєбрядська група Радикально-Демократичної партії.
16. Редакція „Тризуба“.
17. Бібліотека ім. Симона Петлюри в Парижі.
18. Семінар адміністративної справи.

II. Від військових частин:

19. 1-ша Запорозька стрілецька дивізія.
20. 2-га Волинська стрілецька дивізія.
21. 3-я Залізна стрілецька дивізія.
22. 4-а Київська стрілецька дивізія.
23. 5-а Херсонська стрілецька дивізія.
24. 6-а Січова стрілецька дивізія.
25. Окрема кінна дивізія.
26. Спільна юнацька школа.
27. Кінний полк Чорних Запорозжців.

III. Від організацій і громад б. вояків:

28. Старшини Львівської Емігрантської Колонії.
29. VI-і загальні збори товариства вояків армії У. Н. Р.

30. Товариство б. вояків армії У. Н. Р. у м. Южин (Савоя).
31. Шкільна група старшин в Олександрові-Куявському.
32. Товариство вояків українців ім. Гетьмана Петра Дорошенка.
33. Управа Товариства Запорозців вояків армії У. Н. Р.
34. Лицарі Залізного Хреста в Подебрадах.
35. Українські вояки в Румунії.
36. Українська Спілка Воєнних Інвалідів на еміграції в Польщі.
37. Товариство б. військово-служачих 5-ої Херсонської стрілецької дивізії.
38. Група б. вояків армії У. Н. Р. в Гдині.
39. Українська військова група емігрантів в Торуню.
40. Товариство б. вояків армії У. Н. Р. у Франції.
41. Старшина й козаки військово-шкільної групи в Кракові.
42. Начальник військово-наукових курсів у Каліші.
43. Старшина й козаки армії У. Н. Р. в Войковцях-Комерних.
44. Лицарі Залізного Хреста в Каліші.
45. Група старшин та козаків у Сосновці.
46. Старшина й козаки Ковельського району.
47. Товариство вояків б. Армії У. Н. Р. в Чехословачії.
48. Старшина й козаки Гайнівського району.
49. Союз організацій б. вояків армії У. Н. Р. в Подебрадах.
50. Товариство вояків б. армії У. Н. Р. у Празі.
51. Спілка Українських Військових Інвалідів в Чехословачії.
52. Громада Старшин VI-ої Січової стрілецької дивізії.
53. Група військових емігрантів в Білостоці.
54. Група старшин і козаків в Щалкові.
55. Група старшин й козаків б. армії У. Н. Р. в Бабині.
56. Група вояків б. армії У. Н. Р. в Биткові.

IV. Від еміграції, організованої у відділі і представництва У.Ц.К-ту в Польщі:

57. Уповноважений Українського Центрального Комітету в Гродні.
58. Відділ У.Ц.К-ту в Познані.
59. Уповноважений У.Ц.К-ту в Бабині.
60. Представник групи українських емігрантів у Лісній.
61. Відділ У.Ц.К-ту в Олександрові-Куявському.
62. Група українських емігрантів у Скіделі.
63. Група українських емігрантів у Пінську.
64. Відділ У.Ц.К-ту в Торуні.
65. Група старшин, підстаршин, козаків і громадян у Любліні.
66. Група українських емігрантів в Івацевичах.
67. Відділ У.Ц.К-ту в Рейвоцю.
68. Відділ У.Ц.К-ту в Ченстохові.
69. Відділ У.Ц.К-ту в Битькові.
70. Відділ У.Ц.К-ту в Білостоці.

71. Група емігрантів у Сувалках.
72. Відділ У. Ц. К-ту в Скальмержицях.
73. Українська політична еміграція Рівенщини.
74. Військова еміграція в Острозі на Волині.
75. Українська емігрантська колонія в Янові.
76. Українська колонія в Цумані на Волині.
77. Відділ У. Ц. К-ту в Станіславові.
78. Відділ У. Ц. К-ту в Петрокові-Трибунальському.
79. Українське еміграційне громадянство і воєцтво в Бересті.
80. Колонія в Цеханові.
81. Відділ У. Ц. К-ту в Тарнові.
82. Українська колонія в Серпцю.
83. Загальні збори відділу У. Ц. К-ту в Лодзі.
84. Громада українців-емігрантів в Гайнівці.
85. Відділ У. Ц. К-ту в Кракові.
86. Український еміграційний гурток в Альбертині.
87. Група українців емігрантів гірників в Сосновцю.
88. Відділ У.Ц.К-ту в Щалкові.
89. Відділ У. Ц. К-ту в Познані.
90. Відділ У. Ц. К-ту в Ковлі.
91. Відділ У. К. К-ту в Шиніорному.
92. Група старшин й козаків армії У. Н. Р. Камень-Коширського повіту.
93. Відділ У. Ц. К-ту в Сосновцю.
94. Група емігрантів в Лоріччі на Гродненщині.
95. Жирардівська колонія українських емігрантів.

V. Від організованої еміграції на Балканах:

96. Українська Громада в Болгарії.
97. Група українських емігрантів на копальнях у Пернику.
98. Українська Громада у Вел. Бечкерек.
99. Українська еміграція на Балканах.
100. Гурток кубанських козаків джигитів і українське громадянство м. Рушука в Болгарії.
101. Українська Громада на Туреччині.
102. Українська Громада в Білгороді.
103. Група українців емігрантів з тартака Балабанова в Болгарії.
104. Українська еміграція в с. Рила в Болгарії.
105. Українська Громада в Пятра-Намц.

VI. Від організованої еміграції в Румунії:

106. Українська громада в Гужештах у Румунії.
107. Громадсько-Допомоговий Комітет у Румунії.
108. Голова Місії У. Н. Р. в Румунії.
109. Філія українського товариства Ліги Націй в Румунії.

110. Перше українське ощадно позичкове товариство „Згода“ в Румунії.
111. Союз Жінок-Українок у Румунії.
112. Телеграфна агенція „Українтаг“.
113. Громада у Толмачіу.
114. Українська Громада в Бакеу.
115. Українська група в Журжі.
116. Громада в Ватрі-Дорні в Буковині.
117. Громада українських політичних емігрантів в Скутарі в Румунії.
118. Громада українських мінерів тунеля Телін в Румунії.

VII. Від організованої еміграції у Франції:

119. Рада української об'єднаної громади у Франції.
120. Генеральна Рада Союзу українських емігрантських організацій у Франції.
121. Українська Громада в Шалеті.
122. Українська Громада в Кнютанжі-Нільванжі (Мозель).

VIII. Від окремих військових осіб:

123. Генштабу генерал-полковник Микола Юнаків, голова Вищої Військової Ради.
124. Гурток українських вояків в Брашові.
125. Генерали армії У. Н. Р. з Каліша
126. Полковник Чабанівський.
127. Підполковник Рибачук.
128. Підполковник Олександр Петлюра.
129. Підполковник Олександр Кузьмін і сотник Олександр Коломенський.
130. Підполковник Орданівський.
132. Підполковник інженер Микола Буєвський.
133. Підполковник Сергій Сологуб.
134. Сотник Валійський.
135. Підполковник Ляшенко, сотник Пікульський, сотн. Гончарів.
136. Сотник Горобців.
137. Поручник Сергій Нагнибіда.
138. Сотник Зарицький.
139. Інженер Василь Сахно.
140. Сотник інженер Микола Палієнко.
141. Підполковник кавалерії Олександр Квітко.
142. Поручник Микола Єфімов.
143. Підполковник Антін Грабченко.
144. Сотник Самутін.
145. Лейтенант фльоти Святослав Шрамченко.
146. Підполковник Барвінський.

ІХ. Від цивільних осіб

147. Михайло Еремів.
148. Олена Захарченко-Лукаевич.
149. Доктор медицини Євмен Лукаевич.
150. Ольга і Оттон Ейхельмани.
151. Стефанія і Левко Лукаевичі.
152. Інженер Іван Гнойовий.
153. Яків Танцюра.
154. Професор Петро Холодний.
155. Сенатор Шиянів.
156. Сайко.
157. Родина Левицьких-Білинських.
158. Інженер Микола Литвицький.
159. Доктор інженер Петтель.
160. Полковник Микола Чижевський
161. Родина Крижанівських.
162. Галина Загородська.
163. Родина Мирних.
164. Генералова Мешковська.
165. Професори Іваницький і Садовський.
166. Професори Іваніс, Івасюк і Безкровний.
167. Лектор Безпалко.
168. Остап Луцький.
169. М. Ковальський.
170. Родина Багриновських.
171. Граф Михайло Тишкевич.
172. Професор Іван Огієнко.
173. Професор Олександр Лотоцький.
174. Марія Горко в імені Калішської Громади Союзу Українок-Емігранток у Польщі.

Х Р О Н І К А

Зосередків української еміграції в Польщі.

ЗАГАЛЬНІ ЗБОРИ СОСНОВЕЦЬКОГО ВІДДІЛУ.

2 грудня м. р. відбулись загальні збори Сосновецького відділу У.Ц.К.-ту. Збори відкрив голова відділу ген. Сінклер. Головою зборів обрано п. Бутовича, секретарем п. Назаренка. Після цього члени управи зложили справоздання за минулий рік, а ревізійна комісія оголосила акт ревізії.

В наступних точках порядку денного ухвалено: заопікуватись могилами емігрантів на терені діяльності відділу і розпочати збірку грошей на цю ціль по підписних листах. Управі доручено також справу організації свята Шевченка.

До нової Управи обрано: на голову — ген. Сінклера, на його заступника — п. Вдовиченка-Комаровського, на членів — п. Гребенюка і п. Бутовича, а на секретаря і скарбника п. Гальперина.

В біжучих справах порушено низку справ організаційного характеру; де-які з них заслуговують на нашу спеціальну увагу. Ухвалено поширити бібліотеку відділу, закликати членів відділу до регулярного вплачу-

вання національного податку, зробити прапор на зразок військового стягу, який в будуччині подарувати одьсму з полків, що буде носити імя Головного Отамана Симона Петлюри.

ЗАГАЛЬНІ ЗБОРИ БІЛОСТОЦЬКОЇ КОЛОНІЇ

13 січня б. р. відбулися тут загальні збори Білостоцької колонії української політичної еміграції в Польщі. Збори відкрив уповноважений Білостоцької колонії п. Богдан. На голову зборів обрано п. Гнсьового і на секретаря п. Ковалевського. Уповноважений колонії п. Богдан дав короткий звіт зі своєї діяльності за минулий 1928 рік, який доповнив грошовим справозданням п. Макаревич, член фінансово - господарчої комісії. Рівно ж п. Макаревич зложив звіт про перебіг нарад 2-го делегатського з'їзду української політичної еміграції в Польщі. Ці інформації Білостоцька колонія прийняла до відома, підкреслюючи в своїх ухвалах ще раз, що залишається вона вірна тим ідеям, за які ми підняли зброю в 1917 році — цілковитій державній незалежності України під прапором Української Народної Республіки.

ЗАГАЛЬНІ ЗБОРИ ВІДДІЛУ В ЩИПІОРНІ.

23 січня 6. р. відбулися загальні збори членів місцевого відділу У. Ц. К-ту. Перед відкриттям зборів, присутні вшанували вставанням світлу пам'ять Головного Отамана С. Петлюри. Головою зборів обрано Р. Гусара, секретарем Г. Доскача. Голова відділу п. Проценко поінформував присутніх про перебіг 2-го делегатського з'їзду української політичної еміграції в Польщі і зложив справоздання про діяльність управи відділу за минулий рік. Заступник голови п. Дикий зложив звіт про культурно - освітню діяльність управи відділу.

До нової управи відділу обрано: П. Проценка (на голову), Р. Гусара (на заступника голови), А. Дикого (на скарбника) і Б. Єфремова (на секретаря). Як запасові члени до управи ввійшли: І. Саковський і Г. Доскач. До ревізійної комісії: І. Завялів, М. Зеленко і В. Лазарчик. В біжучих справах було підкреслено потребу заснування при відділі кооперативи, організацію якої доручено управі.

З життя й діяльності Білостоцької колонії.

Порівнюючи з попереднім 1928 роком, Білостоцька колонія української еміграції в Польщі в першій третині 1929 року виявила багато енергії і доброї волі, аби не марнувати часу і зжити його з найбільшою користю для себе.

Праця колонії в цьому часі виявилася в наступному. Було скликано 4 рази загальні збори

колонії для полагодження ріжних справ. Колонія урочисто обходила 11-ті роковини проголошення незалежності України, роковини смерті Т. Шевченка і день 50-ліття уродин Пана Головного Отамана Андрія Лівницького. На цих святочних зборах було прочитано відповідні реферати і виголошено промови.

В цьому ж часі засновано при колонії культурно - освітні курси, на яких на протязі часу від 27 січня до 28 квітня читались лекції і було виголошено біля 20 більших рефератів з історії, географії, літератури, мистецтва України і життя української еміграції в цілому світі.

Ця інтенсивність культурно-освітньої і громадської праці колонії дає свої добрі маслідки в загальному житті Білостоцької колонії. Вона обєднала її членів, зблизила їх до себе, розбудила зацікавлення до книжки, часопису, до всього, що пригадує наше недавнє минуле, до всього, що кидає промінь і надії на краще майбутнє.

3-ій зїзд українських інженерів та техніків емігрантів у Польщі.

2 лютого відбувся у Варшаві 3-ій зїзд українських інженерів та техніків емігрантів у Польщі.

Зїзд відчинив вступнєю промовою заступник голови спілки інж. О. Ільницький.

До президії зїзду було обрано інж. Лівницького (на голову) та інж. Скубія (на секретаря).

Перед розпочаттям нарад голова зїзду уділив слово проф. Р. Смаль-Стоцькому, який вдо-

зить широкому рефераті сха-
актеризував сучасне положен-
ня української справи на між-
народньому форумі і працю Уря-
ду У. Н. Р., який в боротьбі за
цержавну незалежність українсь-
кого народу опановує все но-
ві й нові позиції.

Голова головної управи У.Ц.К.
привітав зїзд від імени українсь-
кої еміграції в Польщі.

Зїзд вшанував вставанням
бл. пам. проф. Білінського, що
помер 9 грудня в Чехосло-
ваччині, і заслухав затверджен-
ний вже польською владою ста-
тут спілки.

Справоздання з діяльності
управи спілки зложив інж. О.
Ільницький, торкнувшись по-
черзі різних ділянок праці
управи.

Далі голос забрав прибу-
вший на зїзд військовий міністр
ген. В. Сальський, який вітав
зїзд від імени Уряду У. Н. Р.
Міністр висловив свою віру в те,
що коли прийде час — кожний
з членів спілки скерує свій ін-
телект та свою волю на збройну
боротьбу з червоною окупацією
та в недалекій прийдешній бо-
ротьбі займе те місце, яке вка-
же йому його обов'язок перед
батьківщиною і його вище ке-
рвництво.

Оваційними оплесками відпо-
вів зїзд на промову міністра,
а голова зїзду, в імени остан-
нього, просив передати Урядові
привітання зїзду.

Далі зачитав доклад інж. П.
Сікора в справі діяльності бюро
праці і заслухано справоздання
ревізійної комісії, з яким висту-
пив інж. Биковський.

В дискусіях над звітами
управи висловлювалися поба-

жання, щоби в діяльності упра-
ви спілки було як найбільше
моментів, які були б підготовчим
етапом до праці українських ін-
женерів на Україні, підкреслю-
валось потребу засновання при
спільці спеціальної фахової бібліо-
теки, крамниці, яка постачала б
членів фаховою літературою,
належної організації бюро пра-
ці і т. д.

До нової управи спілки обра-
но проф. Шовгенова (на голову),
інж. Биковського, інж. Яновсько-
го, інж. Ільницького, та інж.
Скубія (на членів).

До ревізійної комісії спілки
увійшли: п. Лукашевич, п. Іва-
нович та інж. Ермолаїв, а до
суду—інж. Добровольський, інж.
Клекоцький та п. Драченко.

Обравши органи спілки, зїзд
затвердив регулямін позичкової
каси та регулямін відділів спіл-
ки і постановив привітати Го-
ловного Отамана Андрія Лівниць-
кого листом наступного змісту:
„До Ясновельможного Пана
Президента і Головного Отамана
Військ Української Народньої
Республіки.

Українські інженери та тех-
ники емігранти в Польщі, зі-
бравшись на 3-ому зїзді, в часі,
коли розв'язання української
проблеми стоїть вже на порядку
денному, просить Вас, пане пре-
зиденте, прийняти вирази нашої
глибокої віри, що вже в неда-
лекій будучині українські ін-
женери під Вашим проводом від-
дадуть свої сили і знання відбу-
дові рідного краю, час визво-
лення якого вже наближається.

Також було ухвалено наді-
слати проф. О. Лотоцькому листа
наступного змісту:

„3-ій зїзд українських інже-

нерів та техніків емігрантів у Польщі шле вельмишановному проф. О. Лотоцькому сердечний привіт і щире подяку за його визначну і користну працю, яка дала можливість більшості членів нашої спілки примінити свої сили в набутих фахах“.

Шевченківські дні.

В ЛИСНЯНСЬКІЙ КОЛОНІЇ.

24 березня Лиснянський відділ У.Ц.К.-ту обходив Шевченківські роковини.

В цей день відбувся збори членів місцевої колонії, на яких було зачитано реферат, присвячений життю і пам'яті Т. Шевченка. Збори закінчились співом „Заповіту“ та національного гімну.

В ЛОДЗІ.

В 67-у річницю смерти великого пророка і поета України Т. Шевченка відділ У.Ц.К. у Лодзі влаштував урочисту академію, яка відбулася 14 квітня в залі польського т-ва „І.М.С.А.“, відповідно до моменту удекорованій. Посередині естради стояв портрет Тараса Шевченка, а на стіні, над портретом висів золотий український державний герб у жалобі. Ціла зала і естрада крім того удекоровані були українськими й польськими прапорами.

Академію відкрив керownik відділу сотник Барило. В короткій промові підкреслив він значіння шевченківських днів у життю української нації, коли всі без виїмку українці, по цілому світі розсіяні, збираються громадами, щоби в тіні великих тарасових думок хоч трохи „душею ожити“.

Далі п. Нагнибіда прочитав реферат про життя і діяльність Т. Шевченка.

Другий реферат на тему — „Шевченко, яко Ідеолог української справи“ виголосив сотник Барило.

Надзвичайно тепло зустріли присутні чудову деклямацію 2 віршів малого хлопчика Павла Чоботарьова. Такж 2 вірші продеклямувала мала дівчинка Надія Байдакова.

Академія пройшла урочисто і була досить людною.

В БІЛОВІЖЖІ.

24 березня група українських емігрантів відсвяткувала роковини Т. Шевченка.

Свято розпочалося урочистою службою Божою та панахидою, які відправив п.-о. Громадський, виголосивши при цьому промову, присвячену Великому Кобзареві.

Після панахиди відбувся загальний обід, під час якого п. Федоренко промовив до присутніх, а хор під орудою п. Кононенка відспівав „Заповіт“, „Ще не вмерла Україна“ та багато інших пісень, присвячених Т. Шевченкові.

На обіді були присутні і гості не українці. Академія залишила по собі гарне вражіння.

Обходини 50-х роковин народження Головного Отамана.

В БІЛОСТОЦІ.

8 квітня б. р. Білостоцька колонія урочисто обходила день 50-х роковин народження Головного Отамана Андрія Лівичького.

О четвертій годині пополудні зібралась ціла білостоцька колонія. Уповноважений У.Ц.К-ту сотник Л. Макаревич подав короткий біографію Високого Ювилята.

Инж. Гнойовий виголосив реферат на тему „Боротьба українського народу за свою державність“. В цьому рефераті торкнувся він розвитку і поступу визвольних змагань українського народу.

Після реферату сотн. Макаревич виступив знову з промовою, в якій торкнувся 10 літ перебування нашого на чужині та праці української еміграції і Уряду Укр. Нар. Республіки. Кінчаючи свою промову висловом віри в нашу перемогу, промовець між иншим сказав: „Не пощастило нам побачити нашу Батьківщину під проводом Симона Петлюри, то побачимо її під проводом нового Отамана, Андрія Ливицького“.

В ЯНОВІ.

В день 50-го ювілею уродин Головного Отамана Андрія Ливицького відслужено тут урочисту службу Божу з проголошенням многоліття Великому Ювилятові. В цей день Головному Отаманові надіслано телеграфічне привітання.

В ЛЮБЛИНІ.

7 квітня б. р. в місцевій православній церкві відбувся молебень з проголошенням многоліття Головному Отаманові Андрію Ливицькому.

В ПОЗНАНІ.

14 квітня б. р. в гарнізонній православній церкві було відслу-

жено молебень з приводу 50-ліття життя Головного Отамана Андрія Ливицького. На молебень численно заявила місцева українська еміграція.

В ЛОДЗІ.

7 квітня б. р. в залі польської „І.М.С.А.“ відбулися збори місцевої української колонії, присвячені вшануванню 50-ліття життя Головного Отамана Андрія Ливицького. На зборах виголосено реферат, який торкався біографії Високого Ювилята та його праці під час визвольної боротьби.

На імя Головного Отамана вислано від колонії спеціальний подарунок.

Памяти

Симона Петлюри.

26 травня обходила еміграція українська в Варшаві Петлювін день.

Обходини склалися з трьох частин. З рана в костелі св. Анни молилися за душу Мученика - Вождя еміграція українська католицької віри.

В 16 годині митрополитальний собор на Празі ледви вміщав українське вояцтво, що зішлося з усіх закутків Варшави, в її далеко розкиданими околицями, скласти земний поклін тому, хто вірою й ентузіазмом запалював їхні серця на полях бою. Від генерала й до рядового козака — всі були тут, всі оповиті смутком ще так недавньої втрати, з свічками у руках стоять і моляться за душу брата, батька, вождя.

А з хорів несеться жалібна, така сумна й величя українська пісня - молитва, яка напов-

нює серця і лине впрост до Бога.

У вечері в репрезентаційній залі столичної міської ради відбулась академія на честь Вождя.

При виповненні по береги величезної залі аудиторії, з наших і чужинців, офіційальних урядових осіб і цивільного громадянства, розпочав академію перед чудово прибраним прапорами і зелениною погрудді Отамана, мішаний митрополитальний хор, під орудою нашого військовика п. Пекарського, пісню-молитвою „Боже, великий, єдиний, нам Україну храни“.

Коли затих останній акорд цієї прохання-молитви до Бога, на катедру вийшов професор Олександр Лотоцький для виголошення реферату на тему: „Державний світогляд Симона Петлюри“. Цей цікавий доклад вислухано з великою увагою й захопленням.

Слідом за ним професор консерваторії В. Буркат відіграв майстерно на роялі Бетховена жалібний марш „На честь героя“. Не одна сльоза козацькая скотилась і не одно зітхання із грудей вирвалось. Та тільки на хвилину, на мить одну, бо ж із хорів несеться вже приказ. „Покинь, мій синочку, ридати“. Ця пісня, цей наказ висушує сльози й до гарту всіх кличе.

По цьому, з запалом виголошує молодий наш талановитий пійта; сотник і нині інженер Євген Маланюк власного вірша „Убийникам“. Слова його — це бич, це меч, що нищить ворога за зло учинене.

За ним виходить на естраду козак наш молодий у вишитій рясно сорочці, у штанях-чорне

море, червоних чоботях, зеленим поясі, й в руках бандура золотострунна. Він сів, повів по струнах і розпочав співати думу стару про Морозенка. — Хто це, чий голос твердий та могутній про минуле наше нам розповідає? — питають там і тут. — Це сотник Дмитро Гонта із чорних запорожців, — чую.

Місце на катедрі займає генерал В. Сальський і виголошує промову на тему: „Симон Петлюра як історична постать“. Добре підібраними фактами незбитими промовець майстерно змалював цю історичну постать, поставивши її найвеличнішим у рядах Великих.

По цьому знову вийшов на естраду співець про долю й вільну волю України, бандуриста Гонта.

Цей раз співав уже він не про долю-мачуху України в літах давно минулих, а про день сьогоднішній, що триває й зараз без зупинку на всіх просторах України, про те, що час свободи вже надходить, що довгожданий час наш помсти наступає, коли ми зможемо катанайздникам віддати те, чого від них зазнали, а саме: „кров за кров й муки за муки“...

Не витримає козак наш, не зніс мовчанкою цих слів-призиву, і зала загуділа, заревла від грому й бурі на знак узнання і подяки. Ще й тепер стоять перед очима образи тої пісні-думи „Чого плачеш, Україно“, в ухах звінять її акорди.

По черзі за цим співає хор „Вмер батько наш“ і „Повита серпанком печали наша бідна Україна“ та грає на роялі професор Буркат прелюдію Шопена,

етюд Шимановського і Ноктюрн власної композиції.

Закінчує академію хор відспіванням національного гімну.

— Ще ніколи, — казали присутні на академії, — не було так добре підбраного програму, не відчувалося такого настрою-підйому.

В ГРОДНІ.

В українській колонії в Гродні відбулася 26 травня урочиста академія, присвячена пам'яті Симона Петлюри, на якій з молодечим запалом виголосив реферат Валентин Конопацький.

В ЦУМАНІ.

В Цумані українці емігранти 26 травня вшанували пам'ять покійного Отамана С. Петлюри заупокійною Службою Божою й парастасом. Після церкви зібралися всі без винятку й вислухали з увагою реферати, виголошені на честь Борця - Мученика українського народу.

В ПЛОТИЧНІМ.

Дня 2-го червня українська колонія урочисто вшанувала пам'ять Вождя українського народу Симона Петлюри парастасом і академією.

В КОЛОМІІ.

Заходами відділу т-ва „УЦК“ в Станіславові 26 травня в православній церкві в м. Коломій відправлена заупокійна Служба Божа, на якій була присутня велика кількість еміграції й місцевого українського населення. Під час служби Божої священник Роман Лецишин виголосив проповідь, в якій теплими словами охарактеризував особу великого небіжчика.

В ПОЗНАНІ.

В неділю 2-го червня Познанська колонія української політичної еміграції вшанувала 3-тю річницю трагічної смерті С. Петлюри відправою парастасу у місцевій православній церкві та урочистою академією, на якій було виголошено кілька рефератів, присвячених пам'яті великого покійника.

В СКІДЕЛІ.

26 травня українська колонія в Скіделі відправила панахиду за душу Симона Петлюри.

У місцевій св.-покровській церкві на панахиді крім української еміграції, було багато місцевого населення. О 3-ій годині по обіді зібралася місцева колонія на заслухання рефератів, присвячених пам'яті покійного Отамана. Українським національним гімном закінчили присутні жалібні збори.

Після зїзду.

ПОДЯКА ЗІЗДОВІ.

Цивільна канцелярія Президента Річипосполитої Польської надіслала до головної управи Українського Центрального Комітету в Польщі листа наступного змісту:

„З доручення Пана Президента Річипосполитої цивільна канцелярія просить висловити подяку учасникам 2-го делегатського зїзду української політичної еміграції в Польщі за почуття, що висловлені зїздом в листі до Пана Президента“.

ЛИСТ П. ЕВЕНА.

Українська Місія переслала до головної управи Українського

Центрального Комітету лист депутата Парижу п. Евена наступного змісту:

„Я одержав Вашого листа, як рівнож і телеграму від річного конгресу українських емігрантів у Польщі.

Я був глибоко зворушений цією телеграмою і прошу Вас дуже передати п.п. Андрієвському, Садовському, Чикаленкові та Куцеві мою щирю подяку та побажання, аби Ідеал Вашої великої ідеї зреалізувався в скорому часі“.

† Юлія Шовгенова.

4 червня ц. р. провозжали варшавські українці на вічний спочинок дружину б. ректора Подєбрадської Української Господарської Академії, професора Шовгенова — Юлію Шовгенову.

На призначену годину зібралася до півсотні наших емігрантів у шпитальній каплиці. Прийшов священник, протопресвітер Теодорович із причтом. Прийшла родина покійної. Украсили труну квітами й чудовими вінками з українськими національними биндами і написами: від родини, від Головної Управи Українського Центрального Комітету в Поль-

щі, Союзу Українок-Емігранток у Варшаві, Українських жінок-подєбрадок, інженерів-гідротехників і один без напису. Запалили свічки й почалася панахида. Полинула перша молитва до Святого Бога за душу вистражданої, вимученої емігрантськими злиднями й хоробою ще не старої людини, що не дочекалася радощів повороту на Батьківщину.

Кінчилася молитва, беруть вінки, закривають труну, виносять і ставлять до катафалку, обвішують вінками і квітами. Ще хвилину, і похід рушив.

Довго йшли за гробом по довгих вулицях Варшави, катафалк колихався на м'яких ресорах, стрічки жовто-блакитні сяяли і розвівалися на сонці.

Аж ось вже цвимтар. Помолитися в каплиці за душу покійниці й понесли до відкритої могили. Кілька слів останньої молитви і гріб кладуть до ями, холодної, сирої ями на чужій землі.

Плаче старий професор, плачуть донька і син, плачуть приятелі й знайомі і плаче небо, рясно поливаючи присутніх холодним дощем.

М. С.

В книжковій справі.

З моментом відродження української державности вийшла на широкий шлях розвою й українська книжка. Для зрозуміння цього твердження вистарчить таке порівняння: в 1916 році вийшло з друку 76 назв української книжки, коли в р.р. 1917/18—1931 назв у 16 200.000 примірників, що складало 70% всього книжкового накладу на Україні.

Але в пізніших часах, коли хижацькі московські наїзди обмежили територію української влади, підірвали нормальні умови господарського розвою, запровадили нечуваний у світі терор на все, що було українське,—занепала й книжкова продукція. Правда, український народ своїми пізнішими збройними виступами заставив москвинів рахуватися з найсвятішими вимогами людського духа — рідною мовою й культурою... І продукція української книжки знову почала зростати. Зрозуміло, що нові можновладці намагаються зробити українську книжку надійною зброєю свого панування на Україні, але воля української стихії перемагає й цю таму. Українська книжка, хоч і скалічена комуністичною цензурою московсько-пошехонського пглазуна, все ж здобуває читача й учить його йти шляхом до державної незалежности й творення власних духових цінностей.

Що ж читати українському емігрантові?... Як підійти йому до цілого моря українського друкованого слова, що здобуло могутній розвій в останніх часах?

Щоби дати читачеві раду, за якою він пішов би, наперед мусимо усвідомити мету самого читання. Мета ж, до якої стремить культурно-освітня секція т-ва „У. Ц. К.“, полягає ка вихованню високого патріотизму серед емігранції, її ідейної й національної лучности, глибокого пізнання й плекання своєї власної культури.

Маючи в ґрунті своєї діяльности вищезазначену мету, культурно-освітня секція подаватиме нашому пересічному читачеві вказівки про те, які книжки він повинен би в першу чергу прочитати. Цим, думаємо, зробимо значний куок до утворення лучности в думках і інтересах культурно-освітньої секції з одного і численої української еміграції з другого боку.

Що читати?

ГРУШЕВСЬКИЙ М.: Ілюстрована історія України.

КАЩЕНКО А.: Борці за правду.

” З Дніпра на Дунай.

” Кость Гордієнко - Головка, останній лицар Запорожжа.

” Зруйноване гніздо.

” Над Кодацьким порогом.

” На руїнах Січи.

- КАЩЕНКО А.: Під Корсунем.
 " Славні побратими.
- БУДЗИНОВСЬКИЙ В.: Волю бути козачкою.
 " Кров за кров.
 " Міщанка.
 " Осаул Підкова.
 " Пластун.
 " Пригоди запорожських скитальців.
 " Під одну булаву.
 " Шагін герай.
- ЄФРЕМОВ С.: Історія українського письменства.
- ШЕВЧЕНКО Т.: Кобзар.
- ФРАНКО І. Захар Беркут.
 " Великий шум.
 " Перехресні стежки.
- СВИДНИЦЬКИЙ А.: Люборацькі.
- РУДАНСЬКИЙ С.: Вибір з творів.
- МИРНИЙ П.: Серед степів.
- НЕЧУЙ-ЛЕВИЦЬКИЙ І.: Кайдашева семья.
 " Микола Джеря.
 " Не той став.
 " Рибалка Панас Круть.
 " Над Чорним морем.
 " Запорожці.
 " Причена.
 " Хмари.
- КОЦЮБИНСЬКИЙ М. Твори т. I, II, III, IV, V.
- КОВІЛЯНСЬКА О.; Через кладку.
 " Царівна.
 " Земля.
 " В неділю рано зілля копала.
 " Вовчиха.
- ГРІНЧЕНКО Б.: Соняшний промінь.
 " Під тихими вербами.
 " Каторжна.
 " Нелюб.
 " Підпал.
 " Без хліба.
 " Брат на брата.
- ГОГОЛЬ М.: Тарас Бульба.
- ВОВЧОК М.: Три долі.
 " Не до пари.
 " Ледащиця.
 " Інститутка.
 " Два сини.
- ВИННИЧЕНКО В.: Твори.

(Продовження буде).

Повідомлення.

На запитання де-яких відділів Українського Центрального Комітету в Польщі, які одержали статут „Союзу боротьби за самостійну Україну“, що з себе уявляє ця організація,—Головна Управа Українського Центрального Комітету в Польщі повідомляє, що така українська організація взагалі не існує. Є кілька законспірованих людей, які намагаються створити враження, ніби подібна організація існує і працює, але ці змагання менше заслуговують уваги, ніж навіть опереткові заходи Полявця-Острициці, Горбанюка, Оливи і тому подібних дрібненьких авантюристів.

Твердження, ніби на Радянській Україні існують числені організації „Союзу боротьби“, не більш правдиві, як запевнення „Острициці“ про „двісті тисяч“ вірних йому казаків.

Ті люде, що використовують фірму „Союзу боротьби“ для зведення своїх особистих поррахунків і поширюють на еміграції відомі „комунікати“, нічого спільного з організованою визвольною боротьбою не мають. Це явище треба віднести на рахунок прикрої пам'яті „отаманії“ і деморалізації, якої годі уникнути в тяжких обставинах нашої політичної діяльності.

До заходів „Союзу боротьби“ протягом останніх двох років треба ставитись, як до замаскованої ворожої нашої справі дії.

**Головна Управа Українського Центрального
Комітету в Польщі.**

**Головна Управа Українського Центрального
Комітету в Польщі.**

**О б і ж н и к
ч. 13.**

3 липня 1929 року.

В справі реєстрації жінок емігрантів.

Подається до відома наступний обіжник Міністерства Внутрішніх Справ, що його надруковано в № 6 Dziennika Urzędowego Ministerstwa Spraw Wewnętrznych z dnia 3.IV.1929 r.

Okólnik № 92 (AP. 10352/1) z dnia 29 kwietnia 1929 r. w sprawie rejestrowania żon cudzoziemców.

Do P.P. Wojewodów (wszystkich) i Komisarza Rządu m. st. Warszawy.

„Doszło do wiadomości Ministerstwa Spraw Wewnętrznych, że niektórzy P.P. starostowie pociągają do rejestracji kobiety, które posiadając obywatelstwo polskie, poślubiły cudzoziemców o nieustalonej przynależności państwowej względnie wyszły za cudzoziemców o ustalonej przynależności państwowej, ale przynależnych do takich państw, których prawo nie przewiduje możności nabycia obywatelstwa przez sam fakt zamążpójścia.

Ponieważ obywatelka polska, wychodząca za mąż za cudzoziemca omówionych wyżej 2-ch kategorii, nie staje się obywatelką obcego państwa, należy przyjąć, że nie traci ona obywatelstwa polskiego, zgodnie z art. II p. I, ustawy z dnia 20.I.1920 r. o obywatelstwie państwa polskiego (Dz. U. R. P. № 7, poz. 44) i tem samem nie może być pociągana do rejestracji, przewidzianej w rozporządzeniu Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 15.XII.1928 r. o ruchu cudzoziemców (Dz. U. R. P. z 1929 r., № 5, poz. 49).

Rejestracji tej podlegają natomiast małżonkowie takich obywaterek polskich, ponieważ przez poślubienie ich nie stali się obywatelami polskimi, jak również kobiety, które, będąc obywatelkami polskimi przed zamążpójściem, wyszły za cudzoziemców i uzyskały w związku z tem obce obywatelstwo“.

Голова комітету М. Ковальський
Керovníк правничої секції П. Сулятицький
Член-секретар М. Садовський.

„ТРИЗУБ“

Тижневик політики, культури, громадського життя та мистецтва,
заснований Вячеславом Прокоповичом, виходить що-неділя
в Парижі.

ПЕРЕДПЛАТУ (120 франків річно) ПРИЙМАЄ В ПОЛЬЩІ:
Іван Липовецький, Варшава, Подвале 16, м. 15.

ВОЄННО-ЛІТЕРАТУРНИЙ ЖУРНАЛ

„ТАБОР“

Вийшли числа: 1 і 2 (вичерпані), 3 і 4 по 1 зл., 5, 6, 7 і 8
по 1 зл. 50 гр., 9 і 10 по 1 зл. 75 гр.

Адреса редакції:

Каліш, поштова скринька 61, В. Куш.

Читайте МІСЯЧНИЙ ОРГАН УКРАЇНСЬКИХ ВОЄННИХ
ІНВАЛІДІВ НА ЕМІГРАЦІЇ

„Український інвалід“

Річна передплата 6 злотих або рівновартість в інших валютах.

Передплату можна слати і поштовыми марками.

Адреса: Каліш, Гранична ч. 1, „Український інвалід“.

„Вісти Спілки Інженерів та техніків Українців емігрантів у Польщі“

Двохмісячник, присвячений науковому життю і освітленню
сучасного культурно-економічного життя на Україні.

Річна передплата 6 злотих.

Адреса: для листування — Варшава, Подвале ч. 16, м. 15;
для надсилки грошей — Варшава,konto czekowe 20404.

„ШЛЯХОМ НЕЗАЛЕЖНОСТІ”

Орган Головної Управи Українського
Центрального Комітету в Польщі,
що з року 1929 виходить замість
„ВІСТИ У. Ц. К.”

Основним завданням ставить освітлення з погляду ідеологічного та популяризацію нашої державної традиції, що створена була на Батьківщині українським народом в боротьбі за державну незалежність, а також розгляд важливіших питань державного будівництва на Україні.

Містить в собі статті політичного, економічного й культурно-освітнього змісту та відомости з емігрантського життя.

ЦІНА ПРИМІРНИКА 1 ЗЛ.

АДРЕСА РЕДАКЦІЇ

Варшава, Подвале 16, м. 15.